

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ANKARA'DA YAŞAYAN SURİYELİ VE IRAKLILARIN
TEMEL EĞİTİM HİZMETLERİNE ERİŞİMLERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nazlı Ayhan ALGAN

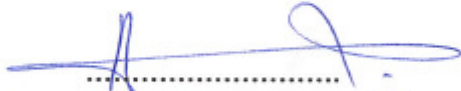
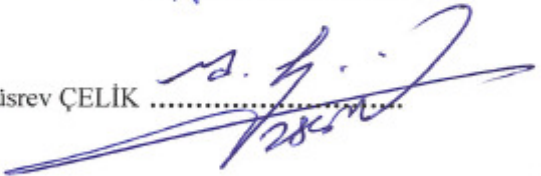
Danışman
Prof. Dr. Mehmet DALAR

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nazlı Ayhan Algan'a ait "Ankara'da Yaşayan Suriyeli ve Iraklıların Temel Eğitim Hizmetlerine Erişimlerinin Karşılaştırmalı Analizi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/ ~~oy~~ ~~çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

18.07.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Mehmet DALAR	
Üye : Prof. Dr. Ali YAMAN	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hüsrev ÇELİK	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Ankara’da Yaşayan Suriyeli ve Iraklıların Temel Eğitim Hizmetlerine Erişimlerinin Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nazlı Ayhan ALGAN

18.07.2019

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Türkiye’de geçici ve uluslararası koruma altındaki yabancılara (Suriyeliler ve Iraklılar özelinde) sağlanan eğitim hizmetlerinin ve bu eğitim hizmetlerinde mevcut durumda karşılaşılan ve karşılaşılmaması muhtemel olan sorun alanlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın betimsel boyutu, tarama araştırmasına dayalı olup, konu ile ilgili geliştirilmiş literatür taramasına odaklanılmıştır. Böylelikle Türkiye’deki ilgili kamu kurumlarının eğitime erişim bahsinde kat ettikleri aşamalar, kurum rapor ve mevzuatları özelinde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte çalışma, eğitim sistemindeki politika ve uygulamalar arasındaki mesafeyi tutarlı bir ölçüme tabi tutmak üzere niceliksel ve niteliksel saha çalışmasını içermektedir. Saha çalışmalarıyla elde edilen bulgular neticesinde, eğitim hizmetlerine erişimde Suriyeli ve Iraklı okul-çağındaki çocukların hem statüleri hem de kurumsal kapasiteler nedeni ile maruz kalabildikleri sorun alanları tespit edilmektedir. Çalışmayı bütüncül kılmak adına, söz konusu farklılaşan sorun alanlarına yönelik yol gösterici olabilecek paylaşımlarda bulunulmuştur.

Tez çalışma süresi boyunca, her türlü zorluğu benimle yaşayan ve yardımcı olan eşim, Ümit Algan’a, çalışmama izin verdikleri ve gerekli sabrı gösterdikleri için oğlum Umut Miran ve kızım Serra Naz’a, engin bilgi ve yönlendirmeleriyle bana katkı sunan abim ve hocam Sayın Prof. Dr. Veysel AYHAN’a, tez çalışma süresinde çocuklarımla ilgilenen ve benim tezime odaklanmam için desteğine esirgemeyen aileme ve özellikle bugünlere gelmemde desteğini esirgemeyen ve çalışma süresinde beni cesaretlendiren Annem’e ve aramızda bulunmayan Babam’a, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmama ışık tutan ve çalışma boyunca beni destekleyen, her türlü kolaylığı ve anlayışı sağlayan Sayın Hocam Prof. Dr. Mehmet DALAR’a, işbu çalışmanın hem araştırılması hem de yürütülmesi aşamasında, ilgisini, desteğini, engin bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan ve bir an olsun yardımlarını esirgemeyen Sayın Erdem

AYÇİÇEK'e ve sabırla bizlere desteğini sunan Yasemin AYÇİÇEK'e, mültecilerle beni buluşturan ve her türlü desteği sunan MSYD'ye ve ekibine, motivasyon ve desteği ile yanımda olan ve beni ümitlendiren Ömer Çağrı TECER'e ve Sara Şimal ÇAKMAK'a, istatistiksel verilerin işlenmesinde bana yardımcı olan Emre ÖZKAN'a ve her türlü lojistik desteği sunan Uğur AKYOL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nazlı Ayhan ALGAN

18.07.2019

**Bugünlere gelmemde desteğini
ve emeğini esirgemeyen aileme...**

ÖZET

ANKARA'DA YAŞAYAN SURİYELİ VE IRAKLILARIN TEMEL EĞİTİM HİZMETLERİNE ERİŞİMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Nazlı Ayhan Algan

Yüksek Lisans Tezi

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışmanlar: Prof. Dr. Mehmet DALAR

Temmuz 2019, 111 + xvi Sayfa

Göç ve zorunlu göç kapsamında, Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma statüsü altında yer alan Iraklı ve Suriyeli mültecilerin, son yıllarda, ülkelerinde tırmanın iç savaş, güvenlik sorunsalı, temel insani yaşam standartlarının eksikliği ve istikrarsızlık ile beraber, Türkiye de nüfuslarının artış göstermesi sonucunda, kamu hizmetlerine erişim ve özelinde de eğitime erişim dikkat çeken konular olarak baş göstermiştir. Suriye'de iç savaşın patlak vermesinden bu yana, Suriye'ye komşu olan devletler büyük bir mülteci akını ile karşı karşıya kalmıştır. Acil insani ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra, Suriyeli mültecilerin, eğitim hizmetlerine kolay ve eşit erişiminin sağlanması, Türkiye'deki yeni hayata tam uyum sürecinde oldukça önemlidir. Türkiye, sınırları içerisinde ve diğer çeşitli bölgelerdeki geçici barınma merkezlerinde yaklaşık dört milyon kişiye insani yardım sağlamaktadır. Suriye krizinden ziyade, Türkiye'de Iraklıların nüfusunun da azımsanmayacak noktada olmakla beraber, son yıllarda Irak'ta yaşanan istikrarsızlık ve çatışmalı ortamdan dolayı, binlerce kişi Türkiye'ye zorunlu göç etmek durumunda kalmıştır. Iraklı mültecilerin de, eğitime erişim noktasında önemli adımların atılması bireyin kendisi ve ülkelerin geleceği açısından önem arz etmektedir. Öte yandan, mülteci topluluğundaki çocuk oranının dağılımı dikkate alındığında, net bir şekilde beliren bir gerçek var ki, kayıp nesil (lost generation) olma riski altında bulunan

çocuklara yönelik hizmetlerin hala tatmin edici cevapları olmayan güncel bir soru oluşturmasıdır.

Bu bağlamda çalışmada, Ankara'daki özellikle Altındağ ve Mamak ilçelerinde ikamet eden Suriyeli ve Iraklı yabancılara yönelik eğitim olanakları tartışılmaktadır. Karşılaştırmalı bir içerik yapısına sahip olan çalışma, eğitim olanaklarına odaklanmakta ve Suriyeli ve Iraklı mültecilerin eğitim hizmetlerine erişimindeki mevcut engelleri incelemektedir.

Kırılganlık oranının yüksek olduğu bağımlı bir sosyal aktör olarak, çocukların hassasiyet pozisyonu, gerekli ölçüde dikkate alınmamasına rağmen, özellikle çocuklara odaklanan alan, son zamanlarda önemli miktarda dikkatin konusunu oluşturabilmiştir. Böylesi bir ince dikkatin devamlılığını sağlamak adına, bu çalışma eğitime erişim konusundaki yapısal engeller veya teknik altyapı eksiklikleri ile birlikte kriz durumunda toplumun gösterdiği negatif hayatta kalma stratejilere odaklanmaktadır. Engellerin ve eksikliklerin niteliksel ve niceliksel araştırılıp incelenmesiyle beraber, ortaya çıkan sorunsala karşı çözüm önerileri de karşılaştırmalı olarak sunulması hedefler arasında yer almaktadır

Anahtar kelimeler: Türkiye, Çocuk, Geçici Koruma, Uluslararası Koruma, Eğitim

ABSTRACT

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF ACCESS TO MAIN EDUCATIONAL SERVICES OF SYRIANS AND IRAQIES IN ANKARA

Nazlı Ayhan Algan

Post-Graduate Thesis

Department of International Relations

Advisors: Prof. Dr. Mehmet DALAR

July 2019, 111 + xvi Pages

Within the scope of migration and forced migration as a result of increase of population in Turkey together with influx of Iraqi and Syrian refugees under International Protection and Temporary Protection status due to the escalating civil war in the country of origins in recent years, security issues, together with the lack of basic humanitarian standards of living and instability, the problems of access to public services in Turkey and in particular access to education have begun to emerge as noteworthy issues. Since the outbreak of the civil war in Syria, neighboring countries have faced a large influx of refugees. In addition to meeting the urgent humanitarian needs of the Syrian refugees within the emergency response framework, ensuring easy and equal access to education is very important in the process of full integration into the new life in Turkey. Turkey is providing humanitarian assistance to nearly three million people residing inside Turkey and in temporary accommodation centers in various regions.

Besides the Syrian crisis, with substantial population of Iraqis in Turkey in recent years due to the instability and an environment of conflict in Iraq, thousands of people were forced to migrate in Turkey. It is also important for Iraqi refugees to take important steps in terms of access to education both for the individuals and for the

future of the countries. On the other hand, given the distribution of the proportion of children in the refugee community, it is evident that the services for children at risk of being lost generation still pose a current question without satisfactory answers. In this context, the study discusses the educational opportunities for Syrian and Iraqi foreigners residing in Altındağ and Mamak districts in Ankara. The study, which has a comparative content structure, focuses on educational opportunities and examines the existing barriers to Syrian and Iraqi refugees' access to educational services.

As a dependent social actor with high fragility, the position of children's vulnerability has not been properly taken into account, but the area focusing on children has recently been the subject of considerable attention. In order to ensure the sustainability of such fine attention, this study focuses on the negative survival strategies of society in the event of a crisis, with structural barriers to access to education or lack of technical infrastructure. In addition to qualitative and quantitative research and analysis of barriers and deficiencies, it is also among the objectives to present comparative solutions to the problematic issues.

Key words: Turkey, Child, Temporary Protection, International Protection, Education

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

1. GÖÇ ÇALIŞMALARI: GÖÇ ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ VE ÇALIŞMA ETİĞİ.....	6
1.1. Göç Çalışmalarında Araştırma Yönetimi.....	6
1.1.2. Göç Çalışmalarında Etik Yaklaşımı.....	10
1.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	12
1.1.4. Araştırmanın Soruları.....	13
1.2. Uluslararası ve Ulusal Düzeyde Göçe Yönelik Temel Yaklaşım ve Yasal Düzenlemeler	14
1.2.1. Türkiye’de Mülteci Hukukunda Kurumsallaşma.....	17
1.2.2. Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	18

1.2.3. İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı	19
1.2.4. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	20
1.2.5. Geçici Koruma Yönetmeliği	23
1.3. Yabancılarla Sağlanacak Eğitim Hizmetlerine Dair Yasal Mevzuat	27

II. BÖLÜM

2. ANKARA'DA SURİYELİ VE IRAKLI GÖÇMENLER OLGUSU VE EĞİTİME ERİŞİM..... 32

2.1. Göç ve Kamu Hizmetleri: Ankara'nın Eğitim Alt Yapı ve Göç Yönetim Kapasitesi.....	32
2.1.1. Ankara'daki Haritalandırma Çalışmasının Kapsamı	37
2.2. Ankara'da Yaşayan Suriyeliler ve Eğitim Hizmetlerinden Yararlanma Durumları.....	39
2.2.1. Suriyelilerin Eğitim Hizmetlerine Erişim Sorunları: Araştırma Bulguları	42
2.2.3. Demografik Analiz.....	44
2.2.4. Ekonomik Düzey Tespiti	46
2.2.5. Suriyelilerde Okullaşma Oranları	48
2.2.6. Kayıp Nesil Durumu: Göçmen Çocuklarda Okul Dışılık	49
2.2.7. Eğitime Erişiminde Karşılaşılan Zorluklar	49
2.2.8. Okula Kaydı Yapılan Çocuklarda Eğitime Devam Sorunsalı.....	56
2.3. Iraklıların Eğitime Hizmetlerinden Yararlanma Durumları ve Yaşanan Sorunlar.....	57
2.3.1. Iraklılarda Okullaşma Durumu	61
2.3.2. İlçelere Göre Iraklıların Eğitime Erişim Hizmetlerinden Yararlanma Durumları	62
2.3.3. Demografik Analiz.....	63
2.3.4. Ekonomik Düzey Tespiti	65
2.3.5. Iraklılarda Okullaşma Oranları	69
2.3.6. Eğitime Erişimde Karşılaşılan Zorluklar	70

III. BÖLÜM**3. KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİM BAĞLAMINDA EĞİTİM
HİZMETLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.. 81**

- 3.1. Suriyeli ve Iraklıların Eğitim Hizmetlerinden Yararlanmasına Yönelik
Çözüm Önerileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz..... 81
- 3.1.1 Suriyelilerin Eğitime Erişimine Yönelik Tespitler..... 81
- 3.1.2. Suriyelilerin Eğitime Erişimine Yönelik Çözüm Önerileri 83
- 3.1.3 Iraklıların Eğitime Erişimine Yönelik Tespitler..... 85
- 3.1.4 Iraklıların Eğitime Erişimine Yönelik Çözüm Önerileri 86

IV. BÖLÜM**4. SONUÇ 91****KAYNAKLAR 96****EKLER****EK-1. Anket 104****ÖZ GEÇMİŞ 108**

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Türkiye'deki Suriyeliler Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	43
Tablo 2.1: Eğitim Düzeyi	46
Tablo 2.2: Hanelerin Gelire Dayalı Çalışma Düzeyi	47
Tablo 2.3: Kadın Katılımcıların Çalışma Oranları.....	47
Tablo 2.4: Bilgi Edinme Kaynakları	48
Tablo 2.5: Okul Dışı Çocukların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı	49
Tablo 2.6: Karşılaşılan Zorluklar	50
Tablo 2.7: Okullaştırılan Çocukların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı	57
Tablo 2.8: Iraklı Hanelerin İlçelere göre Dağılımı	62
Tablo 2.9: Katılımcıların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı	63
Tablo 2.10: Hanedeki Aile Üyesi Sayısı.....	63
Tablo 2.11: Eğitim Hizmetlerine Erişimi Kısıtlayan Nedenler	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: 2014-2018 yılları içerisinde Devlet Okullarına ile Geçici Eğitim Merkezlerine (GEM) kayıtlı Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısı.....	31
Şekil 2.1: Suriyeli Çocukların Okullaştırılma Oranı	44
Şekil 2.2: Hane Ölçümü	45
Şekil 2.3: Çocukların Okullaştırılma Oranı.....	48
Şekil 2.4: Çocukların Erişebildiği Eğitim Hizmeti Dağılımı	57
Şekil 2.5: Türkiye’de Uluslararası Koruma Kapsamında Yaşayan Yabancıların İstatistiği.....	59
Şekil 2.6: 2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Listesi (İlk On Uyrak).....	60
Şekil 2.7: 2018 yılında Uluslararası Koruma Altındaki Yabancıların Uyrak Dağılımı	60
Şekil 2.8: Katılımcıların Kullandığı Kimlik Kartı Türü	64
Şekil 2.9: Hanedeki Bireylerin İş Durumu	66
Şekil 2.10: Katılımcıların İş Bulamama Nedenleri.....	66
Şekil 2.11: Çalışılan Mesleklerin Bireylere göre Dağılımı	68
Şekil 2.12: Hanelerin Aylık Geliri Kaynağı Dağılımı.....	69
Şekil 2.13: Iraklı Çocukların Okullaştırılma Oranı	70
Şekil 2.14: Erişilen Eğitim Hizmetleri Dağılımı	72

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASPİM	: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GBM	: Geçici Barınma Merkezi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
MEB	: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
MSYD	: Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği
PICTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YIMER	: Yabancılar İletişim Merkezi
YÖBİS	: Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Genel olarak yirminci yüzyıl, eski tip devlet yapılanmasından yeni tipte bir devlet organizasyonuna geçiş sürecinde, ulusal sınırlar içerisinde ve dışarısından, insan hareketliliğine tanıklık etmiştir. Türkiye de genel olarak yirminci yüzyıl göç hareketleri içerisinde, özellikle coğrafi konumu ekseninde önemli bir yeri teşkil etmektedir. Tarihin genel hatları takip edildiğinde, Türkiye'nin hem dışarıya göç veren hem de dışarıdan göç alan bir ülke pozisyonu içerisinde yer aldığı tespit edilebilir. Yeni tip devlet yapılanması sürecinde, Türkiye iki yönlü göç dalgalanmalarına ev sahipliği yapmıştır, bir yandan geniş kitlerin ülke içerisine göç etmesine şahitlik ederken, öte yandan dışarıya göç veren ülke konumunda da yer almaktadır. Her iki yönde de kitlesel göç hareketine tanıklık edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki toprak kayıpları ile başlayan yoğun insan hareketliliği, Cumhuriyet döneminin nüfus mübadeleleri ile devam etmiştir. Modern bir devlet yapılanmasının kuruluş aşamasına (1923-1960) tekabül eden bu geniş hareketliliklerini, daha sonraki dönemde (1960-1980) kentleşme debisinin artışıyla başlayan köyden kente göç olgusu takip etmiştir (Özgür 2012: 199). Köyden kente göç olgusunu takiben, Batı Almanya ve Türkiye arasında 1961 yılında imzalanan antlaşma ve daha sonra bazı Avrupa ülkeleriyle yapılan antlaşmalar neticesinde, birçok kişi çalışmak amacıyla, iş gücü olarak Avrupa'ya göçmen olarak gitmiştir. Buna paralel olarak, Avrupa ülkelerinde yaşanan krizler neticesinde, Türkiye'de birçok sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Son olarak 1980 sonrası dönemin, küresel politik gelişmeleri (İran İslam Devrimi, İran-İrak Savaşı ve Körfez Savaşı gibi gelişmeler) Türkiye'nin bir geçiş ülkesine (transit ülke) ve ötesinde göç alan ülke konumuna dönüşmesinde önemli rol oynamıştır. Doğrudan Türkiye'ye yönelen veyahut da Türkiye üzerinden Avrupa'ya yönelen bu dönem insan hareketliliğini daha çok ekonomi (küresel emek piyasası dinamikleri) ve siyaset (politik istikrarsızlık, çatışma hali vb.) belirlemiştir (Karpas 2015: 47).

Özellikle Türkiye'nin coğrafik konumu itibariyle, çatışma bölgelerine sınır olması bölgesel ve küresel göç hareketlerinden etkilenmesine yol açmaktadır. Bu kapsamda, bölgesel düzeydeki siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmaların yanı sıra ekonomik yetersizlikler de, Türkiye'nin hem transit ülke hem de hedef ülke haline gelmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, göçmen davranışlarına yön veren iki temel olgunun doğrudan Türkiye'nin göç ile ilişkilenebilmesine yol açma potansiyeli taşıdığı dikkat çekmektedir. Bir başka ifadeyle, yaşamı sürdürme veya can güvenliği ve ekonomik ihtiyaçlar göç olgusunu yapılandıran başlıca unsur olarak, Türkiye'nin göç almasında rol oynamaktadır. Türkiye sadece dışarıya göç veren ve dışarıdan göç alan bir ülke değil, iç göç hareketlerinin de görüldüğü bir ülke olmuştur. Bu nedenle göç, mültecilik, sığınma vb. türden alana ilişkin kavramlar, Türkiye için yeni konu başlıklarını oluşturmamaktadır.

Ancak her bir kitlesel insan hareketliliği, bahse konu olduğu konjonktürün çeşitli özgül parametreleri ile birlikte yer eder. Dolayısıyla ülke göç tarihi söz konusu olduğunda, ortaya çıkan genel bilgi üretiminin, yeni göç dalgası ve beraberinde gelen sorun alanları ile birlikte sağlanmasının alınması gerekmektedir. Suriye insani krizi, kapsam ve derinliği itibariyle zaman ve mekân düzleminde kapladığı geniş hacme paralele olarak, söz konusu edinilmiş genel bilgi düzeyini içererek aşmayı sağlayan önemli bir dinamik oluşturmuştur. Göç sürecinin bireysel ve bağlamsal farklılıklarını gözler önüne çıkarması itibariyle Suriye insani krizi kritik bir dönemeci teşkil eder.

Başta Iraklı ve Suriyeli geniş bir toplam olmak üzere, genel olarak zorunlu nedenlerle ülkelerinden ayrılan topluluklar 'mülteci krizi' tanımı altında, ulusal ve uluslararası insani alanın gündem maddelerinden birisini oluşturmaya başlamıştır. Göç olgusu, coğrafi kısıtlar ve mekân algısı üzerindeki farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede uluslararası göç, en fazla krizin menşei ülkesinden komşu ülkelere ve yakın bölgelere olacak şekilde cereyan etmektedir. Komşu ülkeler, gerek göç alan ülke gerekse transit konumu hasebiyle bu süreçten en fazla etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır. Bu bilgiler ışığında Türkiye, sınırın hemen öte yakasında cereyan eden politik istikrarsızlık süreçlerinden, yol açtığı yaşamsal göç dalgası bağlamıyla da en fazla etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır.

Göç, zorunlu göç ve insan hareketliliği, çağın gerekliliğine göre ülke politikaları açısından şekil almasıyla beraber, Türkiye için homojen bir göç politikası kuruluş tarihinde yer almasına karşın, yeni gelişen insani kriz ile beraber, daha geniş kitleye hitap eden bir göç politikasının oluşturulması kaçınılmazdır.

Uluslararası literatürde göç olgusu, öncesi, esnası ve sonrası olmak üzere üç farklı ancak içiçe zaman aralıkları çerçevesinde incelenmektedir. Buna göre, ülkelerindeki iç savaş ortamından kaçarak kitlesel göç akınında bulunan kesimler bir yandan ayrıldıkları ülkelerinde, diğer taraftan göç yolunda, son olarak da göç ettikleri ülkede farklı ve süreç içerisinde farklılaşan sorun ve zorluklarla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Yaşamsal tehdidin bulunduğu göç öncesi toplumsal ve politik ortam, bu tehdidin kendisini en hissedilebilir şekilde gösterdiği göç esnasında da sürebilmektedir. Kişinin fiziksel varlığını hedef alan bu süreç, güvenlik ve onunla doğrudan ilintili olan beslenme ve barınma gibi asli ihtiyaçları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte bu iki alt-süreçte yaşanan her türlü gelişme, bir tortu olarak kendisini göç edilen ülkede başlayan yeni sürece devredebilmektedir (Paksoy 2015: 143). Kişinin ilk ve ikincil sosyalleşme alanındaki yakınıni kaybetmesinden, maruz kaldığı davranış kalıplarına kadar bir dizi etmen, göç sonrası toplumsal uyum sürecinde de sorunları tetikleyici birer etmen oluşturabilmektedir. Göç öncesi ve göç esnası yaşananlar, genellikle göç eden birey üzerinde derin etkiler bırakmakla beraber, göç sonrası süreçte ve göç edilen mekân ve alan da kontrol altına alınamadığı takdirde, sosyolojik, ekonomik ve/ya psikolojik etkileri baş göstermesi kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla, göç edilen ülke, göç öncesi ve esnasını da göz önünde bulundurarak, temel hizmetlere erişimin sağlanmasında, ülke göç politikasını belirlerken bunların da hesaba katılması gerekmektedir.

Dolayısıyla kurumsal anlamda, statü belirlenme süreçlerinin eşlik ettiği göç edilen ülke içindeki yeni durum, politik karar alıcılar tarafından çerçevesi çizilmiş bir alanda temel hizmetlere erişim noktasında belirlenen prosedürler ile kişinin tümüyle yeni bir ortamdaki konumunu belirlemektedir. Başka bir ülkeye göç eden kişinin, statüsünün belirlenme aşamasındaki *de facto* ve statü belirlendikten sonraki hali, aslında kendisini özerk bir birey olarak toplum içerisinde konumlandırma tartışmalarını da

beraberinde getirmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi temel hizmetlere ve aslı haklara erişim konusu hakeza bu başlığın altında yer almaktadır. Nitekim bu çalışma da, farklı statülerde bulunan toplumsal kesimlerin, temel hakları olan eğitime erişimin aktif bir şekilde kullanmaları ve hizmetlere erişimleri noktalarında yaşanan mevcut ve muhtemel sorun alanlarını konu edinmektedir.

İlk olarak komşu ülkeleri, daha sonrada küresel gündemi etkileyen kitlesel göç hareketlerinden Suriye insani kriz, gerek kapsam gerekse derinlik itibariyle etkisini en fazla Türkiye’de hissettirmiştir (Danış 2004: 1). Görece kısa sayılabilecek bir süre zarfında gelişen olaylar silsilesi, Türkiye’ye yönelik geniş bir nüfus hareketliliğinin yaşanmasına yol açmıştır. “Yakın tarihte görülen en büyük İnsani Kriz” olarak adlandırılan, Suriye krizi, Türkiye açısından da yaşanan yakın tarihteki en büyük göç olarak da adlandırılabilir. İnsani kriz, Türkiye’nin siyasetten hukuka, dış politikadan güvenliğe ve sağlık, eğitim ve istihdam gibi temel ve aslı alanlara kendini hissettiren yeni bir olgu olarak yansıdı. Türkiye özelinde yaşanan gelişmeleri, disiplinler ve disiplinler arası araştırmaları kendi üzerine çekecek nesnel bir ihtiyaç doğurmuştur. Yansıra Suriyeliler üzerine çeşitli disiplinler araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, bu araştırmalarının kahir ekseriyetinin geçici barınma merkezinde/kamplarda yaşamlarını sürdüren kayıtlı kesimlerle sınırlı olduğu söylenebilir. Oysaki önemi tedricen artan kentli mülteci kavramı ekseninde, Suriyelilerin çok geniş bir bölümünün, kayıtlı ve kayıt dışı olmak üzere şehirlerde, şehirlerin çeper bölgelerinde yaşadıkları, dolayısıyla bu kesimlere yönelik incelikli bir çalışmanın gerekliliği akademik ilgiyi diri tutacak derecede bir gerçektir. Türkiye de Suriye insani krizi ile ilgili çalışmaların kısıtlı olmasına karşın, uzun süredir Türkiye’de olan ve son zamanlarda Irak’ta yaşanan çatışmalar neticesinde, Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Iraklılar konusunda da, yeterli çalışmalar olmadığı da dikkat çekmiştir.

Literatürdeki mevzubahis boşluğu doldurmak adına, bu tez kapsamında, Türkiye’nin başkentine yerleşen Suriyelilerin ve Iraklıların, temel hizmetlerden biri olan eğitime erişim bahislerinde, şehir içerisinde buldukları yer ve konum analiz edilmektedir. Iraklılar ise Türkiye’deki sığınmacılar arasındaki en geniş gruptan

birisini oluşturması itibariyle, tecrübeleri entelektüel üretime yön vermesi gereken toplumsal aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, kendilerine tanınan kamu hizmetlerine erişim hakları bağlamında, Suriyelilerin ve Iraklıların eğitime erişim durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Kamunun ihtiyaç ve duruma göre geliştirilen/revize edilen eğitim uygulama ve politikaları üzerinde da ayrıca durulacaktır. Resmi kurumların rapor, belge ve mevzuatlarına dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın ortaya çıkışı konusunda esas problem noktasını ise; sağlanan temel eğitim hizmetlerinin niteliğinin ne şekilde olduğu, eğitim hizmetlerine erişim konusunda yaşanan farklı sorunlar ve çözüm önerileri oluşturmaktadır. Türkiye'nin karşılaştığı yeni bir olgu olarak Ankara ilinde kamp dışında yaşayan Suriyelilerin ve Iraklıların mevcut yaşam koşulları, temel ihtiyaçları ve pratikte karşılaştıkları soru başlıkları eğitimle ilişiklik kapsamında çalışmanın konusuna dâhil edilmiştir.

Araştırma sahasının Ankara ili özeliyle kısıtlı tutulması ile birlikte, aslında kamu ve özel hizmet ağı itibariyle Türkiye'nin ilk sıralarında yer alan metropolün kitlesel göç olgusunu, sırasındaki ve sonrasındaki etkileri ile birlikte nasıl bir politika izlendiğinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bir diğeri ifadeyle hizmet ağının sıklığı ve geniş hizmet sağlayıcıların kurulu bulunduğu Ankara ilinde, söz konusu uygulamaların diğeri şehirlerde de benzer uygulama ve sonuçlara yol açtığı ifade edilebilir. Çünkü merkezi bir yönetim sistemine sahip olan Türkiye'de, kamu uygulamalarında teklik ana referans noktasıdır. Bu çerçevede farklı hukuki statüye mensup göç eden kesimlerin uyması gereken yasal ve idari koşulların neleri içerdiği ve şehir yaşamında karşılaştıkları sıkıntılarının neler olduğu sistematik bir şekilde ortaya konarak mikrodan makroya bir analiz çerçevesi ortaya konmuş olunacaktır.

I. BÖLÜM

1. GÖÇ ÇALIŞMALARI: GÖÇ ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ VE ÇALIŞMA ETİĞİ

1.1. Göç Çalışmalarında Araştırma Yönetimi

Bu çalışma saha araştırması ve mevzuat incelemesi kapsamında Suriyeli ve Iraklıların eğitim hizmetlerine erişimini karşılaştırmalı bir şekilde irdelemeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, çalışmamız salt nicel veri toplama teknikleri ve bunların deneysel çıkarımlarıyla yetinmeyip, temin edilen bilgileri nitel veri toplama teknikleriyle birlikte daha sistematik ve yapılandırılmış bir hale getirmesi anlamında özgün bir karaktere sahip olmaktadır. Nitel veri toplanma amaçlarından biri de, bireylerin ve toplumların, göç süreci boyunca yaşamış oldukları deneyimlerin ve olguların temel niteliklerini, kendi ortamlarında gözlemleyerek oluşum süreçlerini daha kaliteli incelemektir. Ayrıca, ilgili olgunun, ilgili bireylerin bakış açısından anlaşılabilirliği, hareketliliği ve bunlara sebep olan sosyal yapının görülebilenliği ve ortaya konulması da hedeflenmiştir. Ayrıca yapılan araştırma, Ankara'da yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeliler ile uluslararası koruma altındaki Iraklılar nezdinde karşılaştırmalı bir analiz yürütülmesi itibarıyla da özgün bir karaktere haizdir. Saha araştırması, geçici ve uluslararası koruma altındaki yabancıların sosyo-ekonomik, demografik ve eğitim konularındaki bilgi eksikliğini giderecek mahiyette kapsamlı bir şekilde dizayn edilmiştir. Saha araştırma çalışmasında, Ankara'da yaşamakta olan Suriyeli ve Iraklı nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hali, işgücü durumu, ekonomik profil (hane halkı gelir-gider dengesi), barınma durumu ve sosyal güvenlik durumu, hane ve hane üyesi bazında ihtiyaç analizlerine ilişkin bilgiler derlenmiştir.

Önceden belirlenmiş kümelerdeki başlangıç noktalarından başlayarak, görüşmeci öncesinden tayin edilmiş belirli rotaları takip edecektir. Görüşülen kişiler nereye gideceklerine ya da hangi hanelerle bağlantı kuracaklarına karar vermek için kendi takdirlerini kullanabilirler. Genellikle sokak düzeyinde bilgi kaynakları ve / veya kartopu tekniğini kullanırlar. Ancak, tarandıkları alanı küme içinde görünür kılmak için sokak adlarını, kavşakları, önemli binaları vb. İşaretlemeli / not edilmiştir. Adres belirleme aşamasında, MSYD'nin veri tabanından faydalanılmış ve muhtarlar ile görüşmeler sağlanmış, saha ziyaretlerinden önce adres güncelleme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Metodoloji, yerel sivil toplum kuruluşlarındaki (STK'lardaki) temsilcilerle yapılan mülakatlar, saha ziyaretleri, odak grup tartışmaları gibi çeşitli bileşenleri içerir. Öncelikle, mülakatlar yerel STK'lardaki kilit personelle (örneğin inanç ve hayır kurumları vb.) düzenlenmiştir. İlk aşamada, nitel araştırmalarda ön önemli veri toplama araçlarından biri olarak temsilcilerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, gerçekleştirilen mülakatlar Suriyelilerin ve Iraklıların ülke çapındaki genel görünümünü içerisinde bölgesel bazda, daha alt seviyede yakından bir analiz yapılması olanağı sağlamıştır. Bu durum, ortaya konulacak eylem ve planların mümkün olduğunca yerelleşmesini sağlayacaktır. İkinci olarak, Mülteci ve Sığınmacılarla Yardımlaşma, Dayanışma ve Destekleme Derneği'nin (MSYD) aylık bazda güncellenen kendi haritalama sistemini kullanacaktır. MSYD'nin veri tabanı ve proje ofisleri de dâhil olmak üzere mevcut kaynakları bu sürece dâhil olacaktır. Son olarak, kendi toplumunu temsil etme yetkinliğini sahip olan katılımcılar ile odak grup tartışması toplantıları gerçekleştirilmiştir. Araştırma, önceden belirlenmiş ilçe ve mahallelerde yaşayan mülteci hanelere yöneltilen, yapılandırılmış soru formatı kullanılarak nitel araştırma temelinde gerçekleştirilecektir. Soru setleri, kültürel nedenler dolayı daha çok hane reisini olan yetişkin aile üyelerine yönlendirilecektir. Bu yöntem, verilen coğrafi bölgelerdeki mülteci hanelerin eksiksiz dökümünü (mümkün olduğu ölçüde) amaç ederken, konvansiyonel olarak "anket" olarak adlandırılacaktır. Hane reisine sorulacak sorular arasında, yaş, eğitim, çalışma durumu, evdeki okul çağındaki çocuk sayısı, eğitime erişim durumu, erişimi mümkün değilse nedenleri, ailelerin sosyo ekonomik durumları yer alacaktır.

Hane Halkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, temel ihtiyaçlarını birlikte karşılayan, hane halkının hizmet ve yönetimine katılan bir ya da birden çok kişinin oluşturduğu topluluktur (lhttp://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=8&KITAP_ID=25, 29 Mart 2019'da erişildi). Araştırma süreci boyunca sorular Hane reisine sorulmasına karşın, tüm hane halkı hakkında bilgiler toplanmış ve tek tek ev ziyareti gerçekleştirilmiştir.

Saha Çalışması: Bu çalışmanın saha ayağını, KOBO¹ tarafından desteklenen tabletleri kullanarak veri toplama faaliyetleri oluşturur. KOBO'daki form / anketi programlarken, toplanan verilerin hassas yapısını korumak için ek güvenlik adımları kullanılmıştır. Ayrıca elde edilen verilerde herhangi bir düzeltme yapılmadan uygun forma aktarılmıştır. Saha çalışması sırasında ilgili bölgelerin muhtarlarından da, adres belirleme aşamasında destekler alınmıştır. Saha çalışması sırasında, kişilerin kendilerini güvende hissedebilmesi ve görüşmeleri kabul edebilmesi için kurumsal ilişkilerden faydalanılmıştır. Bu bağlamda, görüşmecilerin tümü, soruları cevaplamayı kabul etmiş olup, yüz yüze görüşmelere katılım sergilemişlerdir. Ayrıca, saha çalışması sırasında, MSYD'nin tercümanları, aktif bir şekilde tüm ev ziyaretlerinde destek sunmuşlardır. Niteliksel çalışmada gerçekleşen görüşmelerde, tercümanların yer almasıyla beraber, görüşmecilerin kendilerini Arapça ifade etmeleri çalışmanın verilerinin güvenilirliği bir kez daha ortaya koymuştur. Mültecilerle yapılan görüşmeler dışında, Suriyeli ve Iraklı öğrencilere eğitim sağlanan okullara da saha ziyaretleri sırasında ziyaret edilmiş ve okul temsilcileriyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çocukların eğitime erişimleri ve devam durumları ve düşük okullaşma üzerine görüşlerine başvurulmuştur. Aynı şekilde, 10 sivil toplum çalışanı ile görüşmeler gerçekleştirilmiş olup, analiz kısmında görüşlerinden faydalanılmıştır.

Veri Toplama Süreci: KOBO sistemine sahip tabletler olsa da toplanan veriler şifrelendirilmiş veri tabanında depolanmıştır. Verilerin tablettten sunucuya işlenmesi parola olmak kaydıyla güvence altına alınacak ve erişilemez olacaktır. Anonimleştirilmiş ham verileri, Excel dosyasına dışa aktararak daha fazla analiz

¹ KoBoToolbox, saha çalışmalarında kullanılan çemrimiçi/çemrimdışı veri toplama aracıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız. <https://www.kobotoolbox.org/>

yapılmış ve Excel, Power BI ve diğer görselleştirme araçlarını (kullanan ihtiyaçlara göre tablolaştırılmış ve işlenmiştir. Anket, yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmakta ve veriler görüşme esnasında tabletlere kaydedilmiştir. Yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar ve odak grup çalışmalarında, izin alınarak ses kayıt kullanılmış ve görüşmeyi takiben, metinler yazıya aktarılmıştır. Metinlerde hiçbir düzeltme yapılmamıştır.

Analiz ve Raporlama: Veri bulgularının bir anlatı ve grafik analizi bir veri işleme ve analizi yapılacaktır.

1.1.2. Göç Çalışmalarında Etik Yaklaşımı

Göç çalışmalarında etik yaklaşım oldukça önemlidir. Özellikle saha çalışmaları sırasında gerçekleştirilen ev ziyaretlerinde belli bir disipline ve etiğe dikkat etmek gerekmektedir. Bu kapsamda göç alanında anahtar etik kaygılar aşağıdaki gibi ele alınmıştır. Hane halkına giriş sırasında görüşmeci aşağıdaki hususları açıklamıştır:

- Anket yoluyla toplanan tüm bilgiler gizli tutulacaktır.
- Hane halkının katılımı tamamen isteğe bağlıdır.
- Mülakat her an kesilebilir.
- Mülakatlar sadece yetişkinlerle gerçekleştirilecektir. Hane halkıyla ilk temas, anketi doldurmak amacıyla sınırlı olmuştur. Katılımcı, konu hakkında bilgi verebilecek herhangi bir yetişkin birey olarak seçilmiştir. Bu meseleler için, hanehalkı ile görüşme talebinde bulunduğunuz ilk kişi, hane halkı üyeleri tarafından “evin reisi” olarak işaretlenmiş kişidir.
- Hanede yaşayan 0-17 yaş grubundaki çocukların yaş, eğitim ve sağlık koşulları gibi özellikleri ve özellikleri hakkında genel bilgi içerikli sorular sorulmuştur.
- Görüşmeyi gerçekleştiren kişinin sosyal çalışma geçmişi vardır ve görüşme sırasında hassas konuları etkili bir şekilde ele alabilirler. Saha ekipleri temel davranış kurallarına tanıtılacak ve imzalanacaktır.
- Tercümanlar tarafsız bir şekilde tercüme edecekleri belirtilmiş olup, görüşmeci ilgili dili anlama açısından hâkimdir.

Göç çalışmalarında etik davranışlar dikkate alınarak saha çalışmaları 1 Şubat 2018 ile 21 Kasım 2018 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilmiştir. İlgili istatistiklerin edinilmesi için tez yazarı sözü edilen ilde farklı Suriyeli ve Iraklı mültecilere ulaşması için hane ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Arapça konuşan tercümanlar ile hane ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Ev ziyaretlerini gerçekleştiren takımda, ana dili Arapça olan ayrıca Türkçe ve İngilizce de bilen en az bir kişi bulunmuştur.

Bunun sonucunda, çalışma karşılıklı görüşme, yarı yapılandırılmış soru setleri ile derinlemesine mülakat, ev ziyaretleri ve ihtiyaç analizi formları ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, Ankara'daki kadın, erkek, çocuk ve yaşlılardan oluşan farklı sosyal katmanlardaki kişi ve gruplara ulaşılması, yüksek kalitede verinin toplanması ve edinilmesinde MSYD'nin saha çalışanları kilit bir unsuru oluşturmuşlardır. Data toplama aşaması, Ankara'da altı ilçede 1703 hane ile tamamlanmıştır. Anket süreci boyunca, edinilen bilgiler 1703 farklı hanede elde edilmiştir. Söz konusu toplam hane sayısının %57.6'sını Suriyeli, %42.4'nü Iraklı haneler teşkil etmektedir. Bir diğer ifadeyle toplam hane sayısından 982'si Suriyeli, 721'i Iraklıdır. Araştırma konusu literatür taramasında, çok fazla bilimsel araştırmaya konu olmaması bakımından, geniş çaplı bir örneklem olarak kabul edilebilir.

1703 hane bünyesinde, toplamda 11.868 hane üyesinin yaşadığı tespit edilmiştir. Söz konusu Suriyeli ve Iraklı hanelerin toplam verileri üzerinden analiz yapıldığında ortalama hane halkı büyüklüğünün 6,9 olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede söz konusu toplam nüfusa oranla, okul-çağındaki çocuk sayısı 4926 olarak belirlenmiştir. Bu sayı, saha ekibi tarafından ulaşılan toplam hane üyesi sayısının yüzde 41.50'sine denk düşmektedir. Data toplama süreci tamamlandıktan sonra, uygun verilerden elde edilen bulgular dikkatli bir şekilde incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, okul çağındaki Suriyeli ve Iraklı çocukların okula erişimine dair potansiyel problemler ve temel nedenlerinin ortaya çıkarılması konusunda var olan açığın bir nebze olsun doldurulması çabasıdır. Bu bağlamda, özellikle Ankara'daki geçici ve uluslararası koruma statüsündeki yabancılardan

demografik özellikleri ve çocuklarının eğitim hizmetlerini kullanma düzeyi, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar ve katılımcı gözlemi gibi diğer yöntemler kullanılarak incelendi. Nihai hedef ise geçici ve uluslararası koruma altındaki yabancıların sorunlarını en aza indirmek ve bu hususta uzun vadeli ve kalıcı bir politika oluşturulmasına katkıda bulunmak için bazı öneriler üretmektir.

Hane temelinde eğitim hizmetlerine erişim durumunun değerlendirilmesi bağlamında geliştirilen “araştırma aracı”na başvurulmuştur. Bu araçsal yöntem Arapça olarak ailelerin eğitim düzeylerini, okul dışı çocukların eğitime erişim oranlarını ve nedenlerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Yöntem ilk olarak 10 aileden oluşan örnekleme uygulanmıştır. Daha sonra 1703 aileden oluşan örnekleme yayılmıştır. Bu araç İngilizce olarak Kobo Tool Box olan çevrimiçi anket sistemine yüklenerek gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulgularının SPSS programına aktarılmasıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

1.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, geçici ve uluslararası koruma statüsündeki yabancıların eğitime erişimini ele alan durum değerlendirmesi çerçevesinde erişilebilirlikle ilgili veri ve bulguların değerlendirilmesi üzerine tasarlanmıştır. Ancak çalışma Ankara ili odaklı yürütülmüş ve diğer iller çalışma dışı tutulmuştur. Hanelerin bio-verilerine ilişkin bulgular vurgulandıktan sonra araştırma, eğitim hizmetlerine erişilebilirlik açısından çocukların genel durumuna odaklanmaktadır. Ayrıca kamunun sunduğu onlarca hizmet de bu çalışmada araştırma konusu dışında tutulmuştur. Dolayısıyla çalışmanın hem coğrafik hem de servisler itibarıyla sınırlılığa sahip olduğunu vurgulamakta yarar vardır.

Saha çalışmasının uygulama alanı olarak başkent Ankara seçilmiştir. Çalışma, hedef grup olarak tayin edilen Suriyeli ve Iraklıların görece yoğun bir şekilde yaşam sergilediği için Ankara şehrine yönelmiştir. Bu anlamda Suriyeliler söz konusu olduğunda ön plana çıkan Altındağ ve Iraklılar bahse konu edildiğinde dikkat çeken Mamak ilçelerindeki saha çalışmalarına yoğunluk verilmiştir. Bununla birlikte farklı

sosyo-ekonomik çevreye ulaşmak ve örneklemin temsiliyetini artırmak adına, diğer ilçelerdeki kesimlerle de yüz yüze görüşmeler düzenlenmiştir.

1.1.4. Araştırmanın Soruları

Eğitimin temel haklardan biri olduğu göz önünde bulundurularak, eğitim ile beraber, kişilerin gelişimleri, sosyal adaletin güçlendirilmesi, toplumların gelişmişliklerin artmasında önemli rol oynaması, bireysel ilerlemeye paralel, toplumsal ilerlemenin ve eşitlik olgusunun güçlenmesinde katkı da bulunacağı gerçeği aşikârdır. Dolayısıyla, bu bağlamda, Suriyeli ve Iraklı mültecilerin eğitime erişimi hem bireylerin gelişmesinde hem de toplumların kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Tüm bunlara karşın, mülteci çocukların, eğitime erişim noktasında kayıp nesil olma veya geride kalma riski altında olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın ana araştırma sorunsalı, Ankara'daki Suriyeli ve Iraklı okul-çağındaki çocukların örgün eğitime erişimleri konusunda yaşanan mevcut ve olası sorun alanlarının karşılaştırmalı bir surette analizini içermektedir. Bu minvalde en temel hak ve hizmetlerden birisini teşkil eden eğitime erişim konusu, aşağıdaki sorular itibariyle detaylı bir incelemeye tabi tutulacaktır.

- Suriyelilerin ve Iraklıların hane profili, toplam nüfus içerisindeki çocuk oranı, yaş ve cinsiyet dağılımı ne şekildedir?
- Ankara'daki Suriyeli ve Iraklılar arasındaki demografik özellikler itibariyle farklılıklar mevcut mudur?
- Ankara'daki Suriyeli ve Iraklı ebeveynlerin, okul-çağındaki çocuklarını örgün eğitime kayıt ettirme konusundaki tutumları ne şekildedir? Eğitimin çocuğun bugünkü ve gelecekteki hayatı açısından önem derecesi ne aşamadır?
- Suriyeli ve Iraklı okul-çağındaki çocukların eğitim hizmetlerine erişimini zorlaştıran veyahut da olumsuz anlamda etkileyen faktörler nelerdir?
- Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarının eğitime kayıt ettirilmesi konusundaki düşünce desenleri ne şekildedir? Bu düşüncelerini şekillendiren dışsal faktörler nelerdir?

1.2. Uluslararası ve Ulusal Düzeyde Göçe Yönelik Temel Yaklaşım ve Yasal Düzenlemeler

Sander'in "Belirli kurallara göre hareket eden ve aralarında düzenli ilişkiler bulunan parçaların (devletlerin) oluşturduğu bütün, uluslararası sistem, bugün anladığımız anlamda Westphalia ile doğmuş sayılabilir." önermesini temel aldığımızda, uluslararası mülteci rejiminin kuruluş tarihini 1648 Westphalia Barışına taşımak mümkündür (Sander 2011: 47). Modern tipte devlet yapılanması ve beraberindeki güç dağılımını eksen alan uluslararası anlaşma, mültecilik mevzusunu ulus-devletin egemenlik ilkesini tesis ettiği toprak-sallık üzerinden kurgulamıştır (Loescher 1994).

Ulus-devlet yapılanmasının hâkim olduğu 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında, hudut aşırı göç hareketlerine sınırlılık getiren düzenlemeler revaçta olmuştur (Loescher 1994). Şöyle ki, Amerika Birleşik Devletleri, ülkesine yönelik göçü ilk defa 1882 senesinde sınırlandırırken, 1917 yılına gelindiğinde Güney ve Güney Doğu Asya'dan ülkesine yönelen göç akınlarına müsaade etmeyeceğini ilan etmiştir. Bununla birlikte mültecilik ve zorunlu göç konuları, 20. yüzyılın ortaları ile birlikte tekrardan uluslararası gündem maddelerini oluşturmaya başlamıştır. Milletler Cemiyeti'nin kurulması ve kurumsallaşması mülteci hukuku hakkında bir ivme yaratmış olmakla birlikte genel bir mülteci tanımı üretmemiştir. Bunun için 1933 yılında Mültecilerin Uluslararası Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi beklemek gerekecektir (Ihlamur-Öner ve Şirin Öner 2014: 581).

Bununla birlikte uluslararası mülteci rejiminin kurumsallaşması ve geleceğe devredici mahiyette kaideler oluşturması anlamında en önemli gelişme İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yaşanmıştır (Çelebi, Özçürümez ve Türkay 2011: 1). 1945'e gelindiğinde savaş nedeniyle göç eden, etmek zorunda bırakılanların sayısı otuz milyonu bulmuştur. 1948 yılına gelindiğinde, temelde Doğu Avrupa ülkelerinden gelen mültecilere koruma politikaları geliştirmek üzere, geçici süreli bir uzmanlık teşkilatı olarak Uluslararası Mülteci Örgütü kurulmuştur.

1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin kurulması ile birlikte mülteciler hukuku kurumsal bir hüviyet kazanmıştır. Mülteciler ile ilgili kalıcı bir uluslararası kurumsal yapı oluşturulmuştur. Hemen sonrasında Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin 1951 yılında Cenevre'de imzalanmasıyla birlikte bu yapı hukuki olarak kural koyucu kaideler bütününe imza atmıştır (Odman 1995).

Uluslararası mülteci rejiminin 'ana' aktörlerinin ve insani rejimin sacayaklarını oluşturan Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kurumların, iki tarihsel dönemin tecrübeleri ile sabit olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi, İkinci Dünya savaşı sonrasında Avrupa; ikincisi 1990'lar Afrika'sı. Her iki tarihsel dönemde de karşımıza çıkan ülkeler, 'kaos'un ardından yıkılmış altyapılarıyla tanınır (Hathaway 2005). Dolayısıyla insani rejimin kurucu paradigması, söz konusu temel hizmetleri temin etme imkânı ve olanağından uzak olan ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuştur.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1. Maddesi, mülteciliğe dair ilk hukukî tanımlama çabası şeklinde nitelenebilir (Daver 1953).

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs.”

1951 Cenevre Sözleşmesinde belirtilen, 1951 öncesi ifadesi ile II. Dünya Savaşıyla beraber ülkesini terk edenlere yönelik bir çözüm önerisi sunulması planlanmıştır. İlgili maddedeki içerik eksikliği ve zaman kısıtlanmasının kaldırılması,

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü giderilmeye çalışılmıştır.² Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'ne göre mülteci;

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.”

Mültecilik kavramını terminolojik açıdan yoğun bir içeriğe kavuşturan bir diğer gelişme ise Afrika Birliği Örgütü'nün 1969'da kabul ettiği Mülteci Sözleşmesi'dir. İşbu sözleşme ile mülteci kavramı çok daha geniş ve kapsamlı bir anlam bütünlüğüne ulaşmıştır.

“mülteci deyimi, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği veya vatandaşı olduğu kendi ülkesinin bir bölümünde ya da bütününde kamu düzenini ciddi bir biçimde tehdit eden olaylar yüzünden, ülkesi dışında başka bir yere sığınmak için yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan her insanı kapsar.”

Mülteci kavramının, içerdiği süreklilik unsurları ile birlikte güncel ve kapsayıcı mahiyette yeniden yorumlanması çalışmaları 1984 tarihli Cartagena Bildirisi ile sürmüştür. Bir başka deyişle, uluslararası alanda yaşanan gelişmelere paralel olarak, toplumların kendi tarihsel tecrübelerini temel alan zaman algılamalarına uygun yeni kavramsallaştırmalar ve tarifler söz konusu olmuştur. Böylelikle 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamına giren mülteciler yanında, ayrıca yaygın şiddet hareketleri, dış saldırı, iç çatışmalardan kaynaklanan olaylar, yaygın insan hakları ihlalleri, kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar sonucunda yaşamı, güvenliği ve özgürlüğü tehdit altına giren ve bu nedenlerle ülkesini terk eden kişiler mülteci sayılmıştır (Barkın 2014: 334).

² 1 Temmuz 1968 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesine ilişkin 1967 tarihli Protokol.

Konumuzu ilgilendiren eğitim konusuyla ilgili adı geçen 1951 tarihli sözleşmesinin 22. Maddesi “*Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitimin dışındaki eğitim konusunda ve özellikle çalışmalardan yararlanma, yabancı ülke okullarından alınmış eğitim sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları alanlarında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlar içindeki yabancılara tanınanlardan daha az müsait olmayan şekilde muamele edeceklerdir.*” (<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, 31 Mayıs 2019’da erişildi). Bu hüküm bağlamında düşünüldüğünde eğitimin temel bir hak olduğu dikkate alınarak ülkede yaşayan yabancıların ve çocuklarının eğitim haklarının sağlanması konusunda gerekli tedbirin alınması gereği ortaya çıkmaktadır.

1.2.1. Türkiye’de Mülteci Hukukunda Kurumsallaşma

Uluslararası göç dalgaları içerisinde Türkiye’nin konumu çok kere “transit ülke” söylemi ile birlikte anılır. Tarihsel açıdan bakıldığında, özellikle Sovyetler Birliği’nin Afganistan işgali ve İran’daki siyasi rejim değişikliği, İran-Irak Savaşı ve bölgesel çaptaki siyasi istikrarsızlıklar, Türkiye’yi güven ve refah arayışındaki kişiler nezdinde geçiş güzergâhı kılmıştır (İçduyu 2015: 282). 1960’lı yıllarda göçe kaynaklık eden ülke konumunda bulunan Türkiye 1980’li yıllarla birlikte bir yandan transit ülkesi haline gelmeye başlamış diğer taraftan düzensiz göçmenlerin hedefini oluşturmuştur (Lordoğlu 2015: 31).

Günümüz itibarıyla Türkiye’ye yönelen dört temel yabancı mobilitesinden bahsetmek mümkündür; (1) çalışma amaçlı düzensiz göçmenler; (2) transit göçmenler; (3) sığınmacılar ve mülteciler ile (4) düzenli göçmenlerdir (İçduygu ve Kirişçi, 2009). Türkiye’ye yönelen insan hareketliliğini dört kategoriye ayırsak da, biri ekonomik sebeplerle daha iyi şartlarda yaşamak gayesiyle, ülkelerini terk eden kişiler ve bir diğeri de zorunlu bir şekilde ülkelerini terk etmeye mecbur kalmış kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacı ise, mülteci statüsüne başvurmuş ama henüz statüsü

belirlenemeyen kişilere kapsamaktadır. Bir diğer deyimle, gönüllü ve zorunlu göç kavramlarıyla, Türkiye yoğun insan mobilitesine şahitlik etmektedir.

Türkiye’de mültecilere ve sığınmacılara yönelik iç mevzuat yapılanmasının görece yeni olduğunu söylemek mümkündür (Abadan-Unat 2002). Her ne kadar göçmenlerle ilgili bazı düzenleyici kurallar getiren 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu, mültecilere ve sığınmacılara dair birkaç değini içerikli bir metin teşkil etse bile, kelimenin kabul edilen ideal anlamıyla mülteciler ve sığınmacılar hakkındaki düzenleme çalışmalarının yeni yeni şekillenmekte olduğu söylenebilir (Odman 2006: 10). Bu anlamda iç mevzuatta mülteci ve sığınmacı kavramlarının şekillenmesinde 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin rolü büyüktür. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni imzalayan taraf ülkelerden birisi olmakla birlikte, sözleşmenin getirdiği yükümlülüklerle “coğrafi çekince” koymuştur (Türkoğlu 2011: 112). Türkiye, Cenevre Sözleşmesinin 1. maddesinin (B) fıkrasının 1. Bendi gereğince, Cenevre Sözleşmesine koyduğu coğrafi şerh hasebiyle, sadece Avrupa’dan gelen kimseleri mülteci olarak tanımaktadır (Ermumcu 2013: 66).

Türkiye, Avrupa dışından gelen mültecilerin, üçüncü bir ülkeye yerleştirilme yeterliliğine sahip olup olmadıklarını belirlemek üzere Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin araştırma yapmasına izin vermiştir (Düzenli Rapor, 1998: 16). Bu süreç, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği tartışmalarında yıllık olarak gündeme gelen İlerleme Raporlarına da yansımıştır. Şöyle ki, Avrupa Toplulukları Komisyonu imzası ile yayınlanan 2001 İlerleme Raporu’nda, Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne getirdiği coğrafi kısıtlamayı kaldırma yönündeki isteği olumlu karşılanmıştır (İlerleme Raporu 2001: 83).

1.2.2. Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Türk mevzuatında mülteci ve sığınmacı kavramlarına yönelik tanımlayıcı çabanın görüldüğü temel metinlerden birisini 30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmî

Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik oluşturur. Bu yönetmeliğe göre mülteci;

“Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.”

Yine aynı yönetmeliğe göre sığınmacı;

“İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.”

Bu yönetmeliğe göre, Mülteci ve Sığınmacı arasındaki fark, Avrupa’dan gelen ve Avrupa dışı olarak ayırmak mümkündür. Bu kapsamda düşünüldüğünde ilgili, yönetmelikte de görüleceği gibi, Avrupa dışından gelen kişiler, aynı koşulları taşımasına rağmen, mülteci değil sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. Türkiye’de üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar ikamet etmelerine izin verilmektedir.

1.2.3. İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı

25 Mart 2005 tarihinde kabul edilen "İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, Türkiye’deki

mevcut müktesebat ile Avrupa Birliği'nin iltica, göç ve yabancılara yönelik müktesebatı arasındaki mesafeyi kapatmayı hedeflemiştir. Bu bir anlamda Soğuk Savaş atmosferinin sönümlenmesi ile tekrardan uluslararası gündem maddesi olan göç akınları hakkında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik İlerleme Raporları dolayısıyla vurguladığı bir sürecin ürünüdür (Kirişçi 2003).

Ulusal Eylem Planı, bahse konu müktesebat uyumlulaştırma çalışmalarının ne türlü doğrudan ve yan sonuçlar doğuracağını tespit etmek amacıyla bir araştırma başlatılmasını öngörmüştür. Bu araştırmanın kapsamı dört temel madde üzerinden belirlenmiştir. Bunlar;

- “- Coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından sonra Türkiye'ye gelecek mülteci sayısında beklenebilecek artış miktarı,
- Kurulması gereken sığınmacı kabul ve barınma merkezleri, mülteci misafirhaneleri ve mülteci barınma merkezleri ve geri gönderme merkezlerinin yer ve maliyetleri,
- İltica ve göç alanında çalışan ve çalışacak olan personelinin düzenli eğitimine ilişkin kalıcı eğitim akademisinin tesis edilmesinde ortaya çıkacak maliyet,
- Türkiye'deki göçmen ve mültecilerin entegrasyonu için gereken finansman miktarı”

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik görüşmelerin sürdüğü esnada, katılım müzakerelerinin tamamlanmasına ivme kazandıracak biçimde coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına yönelik bir önerinin “muhtemelen” 2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilmesi planlanmıştır. Türkiye, coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına yönelik olumlu tutumlar göstermesine karşın, uluslararası desteğin sağlanıp sağlanamayacağı konusunda bir netlik sahibi değildir. Bu bağlamda, göç ve mültecilik ile ilgili her türlü kanun ve yönergelerde, coğrafi çekincesini korumaktadır.

1.2.4. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye'de yaşanan 2011 kitlesel ve zorunlu göç hareketliliğinden bu yana, göç politikaları karşı karşıya kalınan hedef kitle göz önünde bulundurularak tedricen

değişiklik arz etmiştir. Bir başka ifadeyle Türkiye’de göç politikaların ana hattı, çeşitli genelgeler ve yönetmelikler ile birbirini tamamlayıcı şekilde sürekli olarak güncellenmektedir. Türkiye’de karar vericiler, küresel ölçekte yaşanan insani krize cevaben 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nu 4 Nisan 2013 tarihinde kabul ederek o zamana kadar uygulanagelen göç politikasında güncellemeye gitmiştir (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.htm>, 31 Mayıs 2019’da erişildi). Bu kanun, özellikle Suriyeliler başta olmak üzere Türkiye’ye gelenlerin bitimsel (nihai) değil belirli ölçülerde kalımlı olduğu gerçeğinden hareket edildiği izlenimini vermektedir.

YUKK, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne konulan coğrafi çekincenin yarattığı boşluğu üç tip uluslararası koruma statüsü ile düzenlemeye çalışmıştır (Arap ve Çerçi 2014). Bunlar, “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma”dır. YUKK’ta tanımlanılan mülteci kavramı, 1951 Sözleşmesi ve 1994 Yönetmeliği’ndeki coğrafi çekince içerikli tanımla aynıdır (Kaya 2008). Buna karşın 1994 Yönetmeliği’nde kendisine “sığınmacı” olarak yer bulan tarif, YUKK ile birlikte “şartlı mülteci” statüsüne çevrilmiştir. Bu minvalde, YUKK’un 62. Maddesine göre, Avrupa ülkeleri dışından gelen ve sığınma talep eden kişiler “şartlı mülteci” olarak tanımlanmaktadır.

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir”

YUKK’un, kendisinden önceki hukukî müktesebata göre farklılığı YUKK, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde düzenlenen “geri göndermeme ilkesi”ni de kabul etmesinden

ve bunun doğal bir neticesi olarak 1994 Yönetmeliği'nde yer almayan bir uluslararası koruma statüsü getirmesinde yatar. "İkincil koruma" şeklinde ifade edilen yeni statü ile birlikte hâlihazırda geçerli olan statü kategorileri oluşturulmuştur.

"Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek olan; işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak ya da uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olan yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder."

YUKK kapsamında, Türkiye de, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Transit ülke konumundan göç alan ülke konumuna geçen Türkiye, Göç idaresi ile beraber, ülkenin göç politikasının önemli unsur haline geldiğinin bir göstergesidir. Keza, BMMYK'nin, Suriye Krizi ile beraber, statü belirleme sürecindeki başarısızlığı da göz önünde bulundurularak, ülkenin göç politikasında daha aktif katılım sergilemesiyle beraber, üçüncü ülke yerleştirme işlemleri de Göç İdaresi'ne devredilmiştir.

YUKK kapsamında yer alan her üç statü sahibi de Uluslararası Koruma kapsamına girmekte olup, kendilerine Uluslararası Koruma Statüsü kimliği verilmektedir. Uluslararası Korumaya başvuru yapan birey, şartlı mülteci ve ikincil koruma kapsamında ön başvuru kimlik belgesi alır ve başvurunun tamamlanmasıyla beraber, bir yıl süreci yabancı tanıtım belgesi almaktadır. Iraklı mültecilerin büyük çoğunluğu Uluslararası koruma, şartlı mülteci konumundadırlar. Başvuru sürecinde olan Iraklılar için, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen 62 uydu kentten birinde ikamet etmeleri uygun görülmektedir. Bireylerin süreçlerinin tamamlanmasına kadar, belirlenen uydu kentlerde yaşamaları gerekmektedir.

1.2.5. Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye, şu an kayıtlı yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli ile ortaya çıkan siyasal ve askeri krizden kaçarak ülkemize sığınan kişiye, mülteci olarak adlandırılmadan ev sahipliği yapmaktadır. Suriye krizinden sonra ortaya çıkan, zorunlu göç ve kitlesel hareket sonrasında, Türkiye, yüksek sayıda Suriyeli vatandaşa ev sahipliği yapmaktadır. Krizin, Mart 2011 yılında çatışmacı bir hal alması neticesinde, İlk olarak, 29 Nisan 2011 tarihinde, Suriyeli vatandaşlar Türkiye'ye giriş yapmıştır. Türkiye, Cumhuriyet tarihi süresince, ilk defa bu kadar büyük bir insani krizle karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan insani kriz, zorunlu göç ve kitlesel hareketlilikle beraber, en büyük insani dramı gözler önüne sermektedir. Zorunlu göç ve kitlesel hareketliliğin, temel nedenleri arasında, Suriye'de ki çatışma, insan hakları ihlallerinin artış göstermesi, güvenlik sorunu, temel haklara erişimlerin engellenmesi, insan onuruna yakışır yaşam koşullarının ortadan kaldırılması, fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yok edilmesi veya tehdit altında olunması, sıralanmaktadır. Yaşanan insani kriz ve zorunlu göç sonucunda, Türkiye, göç politikalarını geliştirerek, insani krizde hem dezavantajlıların korunması, savaştan kaçan bireylere güvenli ortam sunulması, hem de sosyal uyum başlığı altında, kültürler arası iletişimin güçlendirilmesini hedefleyerek, uygulamaları doğrultusunda, Uluslararası göç politikalarına, farklı bir bakış açısı getirmiştir. Yaşanan kitlesel göç beraberinde, Türkiye'nin transit ülke konumundan çıkıp, hedef ülke konumuna gelmiş ve göç politikalarında bütüncül yaklaşım gereksinimi baş göstermiştir.

İnsani kriz durumunda, "Uluslararası Koruma" kavramı temel kabul edilerek, kişilerin temel haklara erişimi, güvenliğinin sağlanması esası ve ev sahibi ülke açısından ülkenin güvenliği de göz önünde bulundurulmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası koruma, hukuki bir kavram olmakla beraber, ülkelerin devlet politikaları neticesinde farklı yorum ve uygulamaları da beraberinde getirmektedir. Ülkelerin insani krize verdiği veya vereceği cevaplar, uluslararası sözleşme ve anlaşmalarla bağlayıcılık kazandırmakla beraber, farklı müdahale ve koruyucu yöntemleri de karşımıza çıkmaktadır.

Bu kanunun, 91 inci maddesinin ikinci fıkrasına dayanarak, 22 Ekim 2014 tarihinde de Geçici Koruma Yönetmeliğini resmî gazete de yayınlanmıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, 31 Mayıs 2019'da erişildi). Dolayısıyla kitlesel hareketle Suriye'den gelen kişiler geçici Koruma yönetmenliğine tabi kılınmış, bu doğrultuda koşulsuz olarak açık kapı politikası benimsenmiş, geri göndermeme ilkesi kabul edilmiş ve temel ihtiyaçlara erişimlerin sağlanacağı güvencesi verilmiştir. Yine bahse konu kanunla beraber, göç yönetimi konusunda 2013 yılında kurulan Göç idaresi genel müdürlüğü, etkin mekanizmalar ve uygulamaların, göç politikalarının ülke kalkınma, güvenlik ve sosyal uyum konularında bir dönüşüm göstereceğinin habercisi olmuştur. Türkiye her ne kadar krizin ilk dönemlerinde insani krizi geçici bir sorun olarak görmüş ve buna göre kısa erimli uygulamalarla sınırlı kalmışsa da 2013 yılına gelindiğinde, kalıcı çözümler ortaya konulması noktasındaki çalışmalarını yoğunlaştırmış ve hızlandırılmıştır.

Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar yukarıda değinilen yönetmelik kapsamında alınan Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda geçici koruma statüsüne sahip olmuşlardır. Geçici koruma statüsünün herhangi bir süresi olmayıp, siyasi iradenin öngördüğü zamanda kaldırılması mümkündür. Geçici Koruma Yönetmeliği, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2312 Sayılı Kararı'nı esas alır (Bidinger 2015).

Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte kamu kurum ve kuruluşlarının ve bağlı oldukları hukuki sistemin geniş zorunlu göç ve sığınma gelişmelerine yönelik geliştirdiği başa çıkma şekli ve içeriği de netlik kazanmıştır. Açık sınır politikası, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve ivedi ihtiyaçlarının giderilmesi, geçici koruma yönetmeliğinin üç temel içerimini teşkil etmektedir. GKY'nin esas amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de bulunuşu, bu süre zarfında sahip olacakları hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak

tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir.³

Bu kapsamda Türkiye’de kayıt altına alınan Suriyelilerin, GKY kapsamında belirlenen temel ve aslî hak ve hizmetlere erişim sağlaması öngörülmektedir. Geçici korunanlara sağlanacak hizmetler de yönetmelikte sayılmıştır; bunlar, sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve benzeri hizmetlerdir. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin akabinde, 'Nüfus Hizmetleri Kanunu' uyarınca, yabancı kimlik numarası verilen kişilerin yukarıda bahsi geçen hizmetlerden yararlanabileceği belirtiliyor.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici korumaya sahip kimselerin faydalanabileceği hizmetler düzenlenmiş ve bu konuda farklı bakanlıklar görevlendirilmiştir. Bu kapsamda ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacılar, Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda sağlık hizmetlerinden, Milli Eğitim Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğu altında eğitim hizmetlerinden faydalanabilmekte; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonundan destek alabilmektedirler. Suriyeli sığınmacılar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca çıkarılmış olan yönetmelik çerçevesinde iş piyasasına erişim hakkına sahiptirler (TBMM Göç ve Uyum Raporu 2018: 71).

Türkiye’nin insani krize, uygulamada farklı müdahale yöntemleri göstermesi, yaşanan tecrübe ve coğrafi konum ile yakinen ilişik olup ve göç politikalarının iyi yönetilmesiyle, yaşananın, krize değil fırsata dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

³ Geçici Koruma Yönetmeliğinin birinci maddesine göre, kitlesel göç akımı vesilesiyle Türkiye’ye giriş yapmış bulunan Suriyeliler, “geçici koruma sağlanan yabancı” ve/ya ‘geçici korunan’ biçimlerinde ifade edilmiştir. Kitlesel göç akımının kapsamı düşünüldüğünde göç eden kesimlerin çokluğu dolayısıyla bireysel olarak koruma statüsü belirleme işlemlerinin usul itibarıyla uygulanabilir olmaması ana gerekçeyi ve temellendirme çerçevesini teşkil etmiştir. Bu yönetmelik uyarınca geçici koruma statüsü altında yer alan kişilerin, ilk kayıt işlemleri sırasında ilk iki rakamı “98” ile bağlayan kimlik belgelerinin ilk iki rakamı “99” olacak şekilde güncellenerek geçici koruma kimlik belgesi sahip olması öngörülmüştür. Buna göre “99” ile başlayan güncellenmiş geçici koruma kimlik belgesi, kişi hangi ile kayıtlı ise o ildeki temel hizmetlerden faydalanması konusunda temel belirleyici doküman olmuştur. Geçici Koruma Yönetmeliği için bakınız: md.3-1/g, md.3-1/j, md.21., md.22., md.25., md.26-31. Geçici Koruma Yönetmeliği Karar no.2014/6883. (13.10.2014), Resmî Gazete no. 29153 (22.10.2014) madde 25 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>

Türkiye, yaşanan deneyim ve bölgesel konumdan dolayı zorunlu göç krizine, uluslararası insan hakları modelini temel alan bir yaklaşım sergileyerek BM'nin üye olduğu diğer ülkelere nazaran, en fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Oluşturulan, kamu modelleri ile beraber, kitlesel hareketi takiben yükselen talebe cevap verme noktasında, sürekli bir gelişim göstermeye çalışılmıştır.

Suriyeli ve Iraklıların eğitime erişimi de yine aynı yönetmelikle düzenlenmiş olup, bu yönetmeliğin 28. Maddesi şöyle düzenlenmiştir:

“Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Bu kapsamda; a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir. b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür. c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir. (2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir. (3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılar, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır. (4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir.”

Bu hüküm doğrultusunda Suriyeli ve Iraklıların resmi eğitim ve yaygın eğitim merkezlerine erişimleri kabul edilmiştir. Yaygın öğrenim konusunda da Hayat Boyu Öğrenme Birimi'ne sorumluluk verilmiştir. Dolayısıyla Suriyelilerin devlet okullarına ve Halk Eğitim Merkezlerine erişimleri de mümkün kılınmıştır.

1.3. Yabancılara Sağlanacak Eğitim Hizmetlerine Dair Yasal Mevzuat

Türkiye’de bulunan yabancılara ilişkin hakların çerçevesi Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ile çizilmekle birlikte, eğitime ilişkin hizmetleri düzenleyen temel dokümanlardan birisinin Çocuk Hakları Sözleşmesi olduğu not edilmelidir. Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne 1995 yılı itibariyle taraf olmuştur. Böylelikle Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin pratikte işlerlik kazanması, ulusal eylem planlarında, özellikle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü’nün koordinatörlüğünde söz konusu olmuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 2. maddesi şu şekildedir:

“Taraf Devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler (UNICEF, 2004).”

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin yükümlülüklerini yerine getirebilmek adına, Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme üst ve Alt Kurulları 2001 yılı itibariyle kurulmuştur.

1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre Türkiye’de eğitim sistemi Örgün Eğitim Birimleri (Devlet Okulları) ve Yaygın Eğitim Merkezleri olmak üzere iki ana sütun üzerine kuruludur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim kurumlarını içerirken, yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü kapsamına giren modüler eğitim programlarının yasal çerçevesini, iki temel kanun (3308 Mesleki Eğitim Kanunu ile 2841 Zorunlu İlköğretim Çağı Dışında Kalmış Okuma - Yazma Bilmeyen Vatandaşların, Okur - Yazar Duruma Getirilmesi veya Bunlara İlkokul Düzeyinde Eğitim - Öğretim Yaptırılması Hakkında Kanun) oluşturur.

Bununla birlikte söz konusu kanunların uygulanabilirlik noktasındaki düzenlemeler ise 9 farklı yönetmelikle söz konusu olmuştur. Bunlar; Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği, Mesleki Eğitim Merkezleri Ödül ve Disiplin Yönetmeliği, Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği, Meslekî Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği, Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Açık Öğretim Ortaokulu Yönetmeliği, Mesleki Eğitim Merkezlerinde Parasız Yatılı Çırak Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlar İle Pansiyonların Yönetimi Yönetmeliği, Millî Eğitim Bakanlığı Kurumlarında Sözleşmeli Veya Ek Ders Görevi İle Görevlendirilecek Uzman ve Usta Öğreticiler Hakkında Yönetmelik ve Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik'tir. Bütün yönetmelikler, temelde mesleki ve teknik eğitim programlarının planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi çalışmalarına temel oluşturur.

Bununla birlikte Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî eğitim sisteminin temel ilkeleri şu şekilde özetlenmiştir;

- Anayasada ifadesini bulan tüm ilke ve prensipler doğrultusunda laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, insan haklarına saygılı, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;
- Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan Millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (Millî Eğitim Temel Kanunu 1973).”

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2010-2014 Stratejik Planı'na göre ‐Göç sonucu oluşan bölgesel nüfus artışının belirli yerlerde derslik yetersizliğine neden olması‐ tespiti, fiziksel kapasitenin geliştirilmesini gerektiren sorun alanları başlığı altında yer almıştır (MEB Stratejik Plan 2010: 61). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2015-2019 Stratejik Planı'nda; ‐Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da buldukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların denklik işlemlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve bu alanda eğitime ilişkin yaşanan genel sıkıntıların bertaraf edilmesi için uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmalar yapılacaktır.‐ şeklinde iki ana madde yer almıştır (MEB Stratejik Plan 2015: 35).

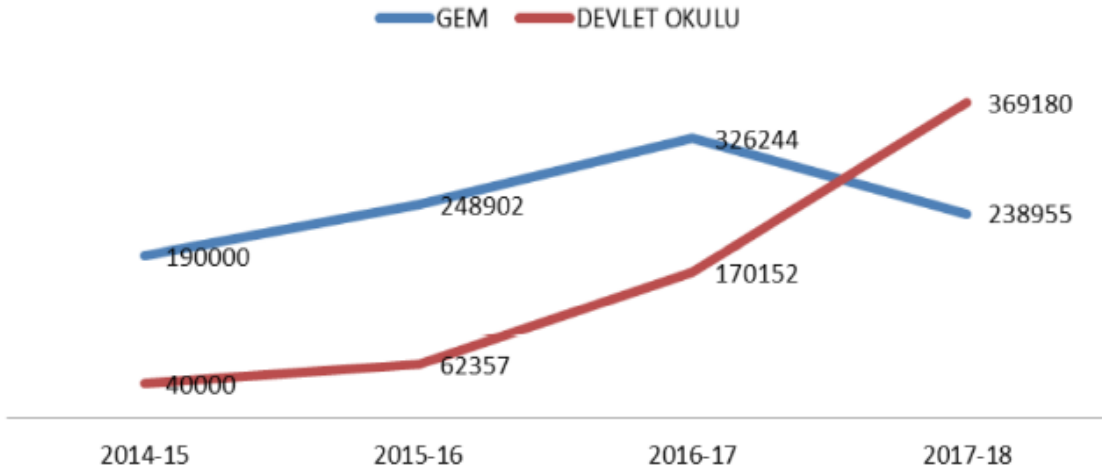
Nihai aşamada, 22-10-2018 tarihli Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YÖBİS) ve e Okul verilerine göre Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî (Geçici Eğitim Merkezleri Dışında-GEM) okulda kitlesel göçle Türkiye'ye gelen 465.171 geçici koruma altındaki Suriyeli ve 52.934 Iraklı olmak üzere toplamda 518.105 öğrenci, Türkçe müfredatla eğitim görmektedir. 19 şehirdeki 224 geçici eğitim merkezlerinde ise tamamı Suriyeli olmak üzere 106.845 öğrenci yoğun Türkçe öğretimi temel olmak kaydıyla eğitim hayatını sürdürmektedir. Ayrıyeten açık okullara kayıtlı 16.680 öğrenci bulunmaktadır. Toplamda 641.630 (316.045 kız (%49,26), 325.585 erkek (%50,74)) kitlesel göçle Türkiye'ye gelen öğrencinin eğitime erişimi sağlanmıştır.

Örgün ve yaygın eğitim birimlerine ek olarak, geniş ve süregelen kitlesel göç akınında okul çağındaki çocuklara hizmet üretmek üzere tasarlanan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) 2014 yılından itibaren hizmet üretmeye başlamıştır (Coşkun ve Emin 2016: 31). Temel amacı örgün eğitim sistemine sağlıklı intikal için tasarlanan GEM'ler, geçici barınma merkezleri (GBM) dışında kentlerde yaşayan geçici koruma altındaki yabancılar için tesis edilmiştir.

2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi ile geçici koruma

altındaki okul-çağındaki çocukların eğitime erişimi güvence altına alınmış, verilecek eğitim müfredatlarına ilişki kategorizasyona gidilmiştir. Buna göre; Buna göre; "kitlesele akından etkilenen illerde, barınma merkezleri dışında da ihtiyaç duyulması hâlinde ilgili diğer paydaşlar ile işbirliği içerisinde, il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine bağı olarak faaliyet yürütmek üzere geçici eğitim merkezlerinin oluşturulması" valilik oluruına bırakılmıştır. Hakeza aynı genelgeye göre GEM'lerde verilecek olan eğitimin maksadı, "kitlesele olarak ülkemize akın etmiş yabancı öğrencilerin, ülkelerinde yarım bırakmak zorunda kaldıkları eğitimlerine devam edebilmelerini, ülkelerine döndüklerinde ve veya Bakanlığımıza bağı her tür ve derecedeki eğitim kurumuna geçmek ve eğitimlerine ülkemizde devam etmek istemeleri hâlinde, sene kaybını önleyecek nitelikte olacaktır." şeklinde belirtilmiştir (MEB Genelge 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Türkiye Delegasyonu arasında 2016 yılında imzalanan Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PİCTES) Projesi ile Geçici Eğitim Merkezleri'nin idari ve eğitim yapılanmasında standart hizmet modeline geçilmiştir. İlk olarak Proje ile kamuya ait örgün eğitim birimlerinde ve okul binalarındaki geçici eğitim merkezlerinin tüm koordinasyonu Milli Eğitim Bakanlığı'na geçmiştir. Ardından özel girişimciler veya sivil aktörler tarafından kurulan geçici eğitim merkezleri tedricen kapatılmış, onların yerine ihtiyaca binaen olmak kaydıyla MEB yeni merkezler açmıştır. 2017 yılında başlayan PİCTES Projesinin 2. Faslı ile Geçici Eğitim Merkezleri'nin sayısı azaltılmıştır. GEM'lerin azaltılması ve devlet okullarına kayıtların artırılması planlanmasıyla beraber, mevcut GEM'lerin 1,5 ve 9. sınıflara kayıtları yapılmamaktadır.

Şekil 1.1: 2014-2018 yılları içerisinde Devlet Okullarına ile Geçici Eğitim Merkezlerine (GEM) kayıtlı Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısı (Coşkun ve Emin 2018: 7)

Sonuç olarak, Türkiye'nin göç tarihi boyunca, mültecilerin ve/ya sığınmacıların, temel haklara erişimleri, Ulus inşasının başından beri, değişik başlıklar altında, koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Taraf olduğu antlaşmalarla beraber, Türkiye, Suriyeli ve Iraklı mültecilerin, koruma hizmetlerinden maksimum derecede faydalanmaları için, ülkenin göç politikasına uygun olarak, yönetmelikler, Ulusal Eylem planları ve Kanunlar çıkartmıştır. Dolayısıyla, araştırmanın sorunsalı bağlamında, Eğitime Erişim noktasında, ilgili antlaşmalar, mevzuatlar ve kanunlar, yer almaktadır

II. BÖLÜM

2. ANKARA'DA SURİYELİ VE IRAKLI GÖÇMENLER OLGUSU VE EĞİTİME ERİŞİM

2.1. Göç ve Kamu Hizmetleri: Ankara'nın Eğitim Alt Yapı ve Göç Yönetim Kapasitesi

Türkiye'nin başkenti olan Ankara, gerek küresel ölçekte gerekse ülke ölçeğinde ekonomik, siyasi, sosyal ve jeopolitik öneme sahip merkezi bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle, il önemli bir göç merkezi konumundadır. Ankara'nın aldığı yüksek nitelikli, genç ve dinamik iç göçte çeşitli sosyo-ekonomik faktörlerin rol oynadığı tespit edilmiştir. Ankara, ekonomik, sosyal ve beşeri altyapısı ile 23 yükseköğrenim kurumu, 5 aktif teknoloji geliştirme bölgesi, 11 organize sanayi bölgesi ve çeşitli sektörel kümelenmelere ev sahipliği yapmaktadır. Bunların başlıcası Savunma Sanayi, İş ve İnşaat Makineleri, Ulaşım, Bilişim ve Sağlık Teknolojileri şeklinde özetlenebilir.

T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından yayınlanan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) 2011” verilerine göre, Ankara gelişmişlik sıralamasında Türkiye’de ikinci sırada yer almaktadır (<http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/15310/SEGE-2011.pdf>, 2 Şubat 2019’da erişildi). Birinci kademedeki gelişmiş 8 il bulunmaktadır. Bu iller İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya, Bursa, Eskişehir ve Muğla’dır.

Sağlık göstergeleri bakımından da Ankara sathında dengelenme yapıldığında, on bin kişiye düşen 83 hekim sayısı 25 olmaktadır. Eğitim göstergeleri açısından Ankara

genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, başkentin 1741 resmi ve 1127 özel okul ile eğitim hizmeti verdiği görülmektedir (<http://ankara.meb.gov.tr/www/egitim-istatistikleri/icerik/24>, 11 Şubat 2019'da erişildi). Okul öncesi ve ilköğretim hizmeti veren okullardan oluşan temel eğitim birimlerinin sayısı 2099'dur. Genel liseler ve mesleki ve teknik liselerden oluşan orta öğretim hizmeti ve okulların sayısı 739'dur.

2017-2018 yılı eğitim istatistikleri baz alınarak, ilçe bazında ilköğretime dair eğitim göstergeleri değerlendirildiğinde, bu çalışmanın coğrafi dağılımını ve sınırlılıklarını içeren Altındağ ilçesinde toplam 57 eğitim kurumunun ve 1091 şube sayısının (toplamda 976 derslik) mevcut olduğu tespit edilmiştir. Toplam (kamu ve özel) ilköğretim göstergeleri açısından Mamak ilçesi ise 82 eğitim kurumu ve 1458 şubeye (1338 derslik) ev sahipliği etmektedir.

Aynı göstergeleri ortaokul verileri nezdinde incelediğimizde Altındağ ilçesinin 51 kurum sayısı ve 938 şube sayısı ile toplamda 781 derslik sayısı ile eğitim hizmeti verdiği, Mamak ilçesinin 67 kurum sayısı ve 1212 şube sayısı ile toplamda 754 derslik üzerinden eğitim hizmeti verdiği tespit edilmiştir. Genel lise nezdinde Altındağ ilçesinde 312 derslik, Mamak ilçesinde ise 450 derslik mevcuttur.

52 ilkokulda 23,815 öğrenci, 32 ortaokulda 20,876 öğrenci, 11 Anadolu lisesi ve 15 meslek lisesinde toplam 20,761 öğrenci eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Yine aynı veriye dayanarak Altındağ ilçesinde 4 okulda toplam 2353 Suriyeli öğrencinin eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam ettiği tespit edilmiştir.

Kentlerin yaşanabilirlik ölçütü genel olarak güvenlik, çevre, gürültü, sağlık, ulaşım ve dolaşım, eşitlik ve katılım gibi parametreler referans alınarak belirlenir.

“Kentsel Yaşam Kalitesi, dar anlamıyla, toplumsal, ekonomik ve mekânsal öğeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel altyapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin üstünde olması durumudur. Geniş anlamıyla, “kentsel yaşam kalitesi” kavramı, toplumsal, kültürel, siyasal öğe ve süreçleri de içerir. Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan

örgütler, katmanlar içinde yaşayan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri oranında yararlanması, eğitsel, sanatsal, ekinsel, siyasal etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olabilmesi söz konusudur. (Geray 1998: 326)”

Kente dair yaşam kalitesinin temel belirleyenleri, kentin sağladığı hizmet ağları ve hizmet sunumunun kapasitesi ve kalitesi olduğu kadar kent sakinlerinin bu hizmetleri etkin, etkili ve eşit ölçülerde kullanabilir durumda olmasıdır. Kentin barındırdığı hizmetler bu anlamda nesnel faktörü oluştururken, öznel faktörler belirli ölçülerde ‘kültürlenme’ (acculturation), ‘kentlileşme’ veyahut da ‘bilinçli kentli’ kavramlarının şekillendirdiği çerçevede ortaya konulmaktadır. Bu kavramlarının anlam ağırlığı, kent sakinlerinin norm ve davranışlarında olduğu kadar, onları açık ettiği çoklu toplumsal ilişkilerinde ortaya çıkan yeni gelişmeleri işaret eder.

Dolayısıyla temel hizmetlere erişim sorunsalı, hizmet ağının Türkiye ortalamasının üstünde seyrettiği il(ler)de bile güncel bir mevzu olmayı sürdürmektedir. Çünkü ne hizmet ağının kent-altı düzlemde eşit dağılımı söz konusudur, ne de kent düşünüyü benimseme, kentsel aidiyet ve kenti sahiplenme türünden gelişmelerin iz bıraktığı hizmetlere ve kurumlara aktif katılım söz konusudur. Kent figüründen öte başkent kimliği ile bilinen Ankara nezdinde bu ve benzeri sorular, söz konusu Iraklı ve Suriyeli yeni kent sakinleri olduğunda, güncelliğini korumaktadır.

Ankara’nın Altındağ ilçesinde yaşanan son gelişim aksı, Siteler bölgesi (Önder mahallesi) üzerindeki yıkım-yapım döngüsü ile belirlenmiştir. Bu bölgeler, eski sakinlerinin başta Keçiören olmak üzere başka ilçeler yerleştiği ve Suriyeli kullanıcı gruplarının yıkım ve yapım aşamalarını deneyimlediği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm planlaması çerçevesinde yer alan bölgelerde Suriyelilerin yoğunlaşmış deneyimleri, bölgenin gündelik kullanımları üzerine oluşmuştur. Temel barınma, çalışma, alışveriş, sosyal, kültürel aktiviteler ve eylemsel faaliyetleri Suriyelilerin Altındağ ilçesindeki temel gündelik faaliyet çerçevesini teşkil eder.

Kent mültecilerinin, zorunlu ve kitlesel göçle gittikleri ülkede geçici barınma veya mülteci kamplarında barınan değil, kamplar dışındaki kentsel mekânlarda, kentlerin merkezî veya çeper bölgelerinde, ekseriyetle kurumsal dayanışma ilişkilerinden yoksun bir şekilde yaşamaya çalıştıkları düşünüldüğünde, kentel yaşam kalitesini etkileyen temel sorunların önemi çok daha fazla olmaktadır. Çünkü çalışmanın temel hedef kitlesini, kendi sınırlı yaşam olanakları ile var olmaya çalışan Suriyeli ve Iraklılar oluşturmaktadır; geniş bir toplumsal kesimi temsil eden bahse konu kent mültecilerinin hayatta kalabilme stratejilerini pozitif içerikli geliştirebilmesi için kente ve kentin sunduğu hizmete mensubiyet bağının ötesinde bir katılım sergilemesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle mensubu olduğu kente aidiyet derecesinde aktif bir katılım sergilemesi, bahse konu mağduriyet durumu yüksek kent sakinlerinin kısa ve orta vadeli hayatta kalma mücadelelerinde önemli bir tutamak noktasını teşkil edecektir. “Serbest Yerleşim” kavramıyla beraber, kentlerde daha görünür olan kent mültecilerinin, kentlerde daha sağlıklı bir yaşam sürebilmesi adına, hizmetlere erişim noktasında aktif katılımları, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik açılarından gelişim gösterilmesi adına önemlidir. Fakat kent mültecilerin yasal belirsizlikleri ve sosyal yardımlara erişim noktasında yaşadıkları sorunlardan dolayı, daha kırılgan durumda oldukları söylenebilir. Bu bağlamda, kentlerde yaşayan mülteciler, kendi başlarına var olma mücadelesi verirken, bir yandan da daha kümeleşme yoluna gittikleri de gözlenmiştir. Dolayısıyla, Suriyelilerin büyük bir kısmı Altındağ’da ikamet ederken, Iraklılar da daha çok Mamak bölgesinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen temel sorunlar olduğu kadar, bu kaliteye erişim imkânlarını belirleyen nesnel ve özel faktörler son derece elzemdir. Suriye’de 2011 yılında başlayan savaşın sekizinci yılında durum daha da kötüleşmekte, temel ihtiyaçlar artmakta ve farklı etkenlerle özellikle şiddet vakaları çoğalmaktadır. Savaşla birlikte 6 milyondan fazla kişi kendi ülkesinden ve yaşadığı bölgeden zorunlu göçe maruz kalmıştır. BMMYK’nın liderlik ettiği, uluslararası ve ulusal sivil toplum aktörlerinin birlikte yer aldığı 3RP Programın en son verilerine istinaden Türkiye, Lübnan, Ürdün başta olmakla göç edilen ve yerleştirilen ülkelerde 5,684.381 kayıtlı Suriyeli yaşamaktadır (<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>, erişim tarihi: 28 Mart 2019’da erişildi). Bu bağlamda Türkiye en fazla Suriyeli nüfusuna ev sahipliği yapan

ülkedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 21 Mart 2019 tarihli verilerine göre Türkiye'de geçici koruma altında 3,651.635 kayıtlı Suriyeli yaşamaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, 28 Mart 2019'da erişildi).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin son verisine göre Türkiye'de 142.000 Iraklı yaşamaktadır (<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>, 2 Mayıs 2019'da erişildi). Yoğun mülteci akışı, ciddi sosyal ve ekonomik etkilerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir yandan temel hak ve hizmetlere erişim sorunsalı ortaya çıkarken, diğer yandan da farklı kültürel geçmişlere sahip toplulukların bir arada yaşaması ve sosyal uyum sorunsalını da beraberinde getirmektedir. Türkiye toplumunun misafirperverlikle mülteci krizine cevap vermesine karşın, zaman zaman, ekonomik, sosyolojik sebeplerden ötürü gerginlik ve çatışması ortamlarında baş gösterdiği kaçınılmaz bir gerçekliktir. Kent mültecilerinin, sosyal uyum ve entegrasyon dışında, temel haklara erişimlerde ciddi sorunlarının olduğunu görmek gerekir. Örneğin, eğitim konusu en sorunlu alanlardan biri olarak kalmaktadır. Türkiye'ye sınırı geçerek gelen mültecilerin büyük çoğunluğunu (yaklaşık olarak 1,600.000 çocuk) çocuklar oluşturmaktadır. Bu anlamda devlet okullarına ücretsiz olarak erişim hakları olmasına karşın, eğitim ihtiyaçları çeşitli nedenlerden dolayı hala tam olarak karşılanamamaktadır. Sonuç itibariyle, okula kayıtlı 645.000 Suriyeli çocuğa karşın, ortalama 400.000 çocuk hala okul dışında olduğu tahmin edilmektedir (<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>, 28 Mart 2019'da erişildi).

Göç İdaresi'nin bilgilerine istinaden Ankara'da 90.911 Suriyeli yaşamaktadır. Bu toplam sayı çerçevesinde 59,502 Suriyeli çocuk vardır. Bu sayı içinde ise 20,640 çocuk okul çağında olduğu tahmin edilmektedir. MEB'in (Milli Eğitim Bakanlığı) yayınladığı bilgilere göre, sadece 5,713 Suriyeli çocuk devlet ve Geçici Eğitim okullarına kaybedilebilmiştir. Geri kalan 14,927 çocuk halen okullaştırılamamıştır. Suriyeli nüfusun il bazında dağılımı Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından sağlanmasına karşın, Iraklıların il bazında dağılımlarına ulaşmak oldukça güçtür.

2.1.1. Ankara'daki Haritalandırma Çalışmasının Kapsamı

Bu araştırma, haritalama yöntemi ile Ankara'da Suriyeli ve diğer yabancıların yoğunlukla yaşadığı belirlenen 6 ilçeyi -Altındağ, Yenimahalle, Keçiören, Çankaya, Mamak ve Polatlı- kapsamaktadır. Özellikle, Altındağ, ve Polatlı'da Suriyeliler yoğunlukla yaşarken, Mamak, Keçiören, Çankaya ve Polatlı'da ise Iraklı ve çoğunlukla Türkmen topluluğu daha yüksek orandadır.

Altındağ

Saha çalışmaları esnaf, imam vd. gibi topluluğun önemli/etkili taraflarıyla yüz-yüze görüşmelerle başlamıştır. Bu görüşmelerde geçici korunan yabancıların Altındağ'da birbirleriyle güçlü iletişimleri olduğu gözlemlenmiştir. Genellikle Solfasol, Doğanentepe, Karapürçek, Önder, Başpınar, Baraj, Gülpınar, Alemdağ, Hacılar ve Ulubey mahallerinde yaşamaktadırlar. Özellikle bu bölgede 4 Geçici Eğitim Merkezi yer almaktadır.

Keçiören

Keçiören'de yapılan saha ziyaretleri sırasında Suriyelilerden daha fazla Iraklı Türkmenlerin yaşadığı görülmüştür. Kanaat önderleri, imamlar, esnaf, taksi şoförleri ve Suriyeli ile yerel topluluk üyeleriyle görüşmeler yapılmıştır. Bu anlamda Pınarbaşı, Uyanış, Şenlik, Kamil Ocak ve Çaldıran mahallelerine odaklanılmıştır.

Yenimahalle

Verili bilgiler çerçevesinde Yenimahalle'de mültecilerin en yoğunlukla yaşadığı mahalleler ziyaret edilmiştir. Bu anlamda 300-400 civarında Suriyeli ve Türkmen hanenin bulunduğu Demetevler ve Anadolu mahallelerinde saha çalışması başlatılmıştır. Bahsi geçen mahallelerde mültecilerin yüzde 75-80'ni Iraklı Türkmenler oluştururken, geri kalanının Suriyeli olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, mültecilerin yaşadığı Karşıyaka, Güzelyaka, Kayalar mahalleleri ile birlikte Demet, İvedik, Demetgül, Demetlale,

Özevler ve Yeşilevler sokaklarında da saha çalışmaları yapılmış ve burada yaşayan topluluk üyeleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çankaya

Çankaya ilçesinde Suriyelilerin yaşadığı mahalleleri belirlemek amacıyla Çankaya Belediyesi'ne bağlı "Çankaya Evleri" ile görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra, muhtarlar, imamlar ve özel Irak okullarına ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Dikmen, Malazgirt, İlker, İlkadım, Sokullu ve Keklikpınarı mahalleleri muhtarları ile yapılan görüşmelerde ilgili bölgelerde Suriyelinin ikamet etmediği tespit edilmiştir. Böylelikle, Cebeci, Dikimevi ve Topraklık mahallelerinde yaşayan Iraklılara ulaşılmıştır.

Polatlı

Polatlı'da öncelikle muhtarlarla görüşülerek mültecilerin en yoğun hangi mahallelerde yaşadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Şehitlik Mahalle Muhtarı Feza Akman ve Yenimahalle Mahallesi Muhtarı Esra Bilgiç'le yapılan görüşmeler yararlı bilgiler sağlamıştır. Daha sonra Türkiyeli ve Suriyeli toplulukların esnaf, imam vs. üyeleri ile görüşmeler yapılmıştır. Sonuç olarak 4 mahallede- Yenimahalle, Esentepe, Gülveren ve Şentepe'de mülteci sayısının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Türkiyeli ve Suriyeli topluluk üyelerinin yardımıyla ulaşılan Suriyelilere karşın, ilgili bölgede yoğun Iraklı nüfus tespit edilmemiştir. Polatlı'da aynı zamanda Sarıoba ilçesi de ziyaret edilmiştir. Sarıoba yerleşkesi, mevsimlik Tarım işçileri için açılmıştır ve Yabancılarda burada yaşamaktadır.

Mamak

Mamak'taki saha çalışması kapsamında öncelikle muhtarlar ziyaret edilmiş ve esnaf, emlakçı, imam ve diğer kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Sahadaki gözlemlere göre Mamak'ta yaklaşık olarak 1,500 Iraklı çoğunlukla Türkmen ailenin yaşadığı ve yoğunluklu olarak Türközü, Peyami Safa, Aşık Veysel, Abidinpaşa, Şafaktepe, Tuzluçayır, General Zeki Doğan, Şahintepe, Bostancık, Asım Gündüz, Saime Kadın,

Kazım Orbay, Hürel, Kutlu, Başak, Kartaltepe, Demirlibahçe ve Balkiraz mahallelerinde yerleştikleri belirlenmiştir.

2.2. Ankara’da Yaşayan Suriyeliler ve Eğitim Hizmetlerinden Yararlanma Durumları

Bu bölümün temel amacı okullaşma ve örgün eğitime kaydolma bağlamında Suriyeli çocukların daha detaylı bir resmini çizmektir. Çalışmanın tematik odak noktasını yakın geçmişte Suriyeli çocukların okullaşmalarını kolaylaştıran politikalar ve bunların eğitim hizmetlerine erişimleri bakımından içerimler oluşturmaktadır. Bir diğer ifadeyle, eğitime erişim alanındaki hayati ihtiyaçları ortaya çıkarmaya odaklanmaktadır. Buna paralel olarak, hizmetlere sınırlı erişim bağlamında okul çağındaki çocukların önündeki temel engelleri hakkında bir değerlendirme de yer alacaktır. Çalışma, ilkin Türkiye ölçeğinde genel bir açıklama çerçevesi sunmakta, daha sonra Ankara özelinde bölge altı düzlemi ele almaktadır. Çalışma daha sonra Türkiye’de mülteci çocuklar ile eğitim alanındaki bağlantı meselesine yönelmektedir. Nihai aşamada çalışma, çocuk işçiliği ve erken evlilik gibi vaka türleriyle mücadele edebilecek yaşamsal müdahaleler için bir dizi karşılaştırmalı analiz ve çözüm öneri seti ile sonuçlanmaktadır.

Çalışmanın bu bölümü, uluslararası göç rejimi itibariyle hem transit ülke hem de göç alan ülke konumunda bulunan ülkelere çarpıcı bir örnek oluşturan Türkiye için araştırmanın bulgularını ve anahtar önerileri tanımlamaktadır. Bu bölüm, Suriyeli çocukların sahada hala karşılaştıkları bir çeşit sorunların, insani eylemsellik için mevcut sınırlarını aşmak ve mevcut uygulama ve çabaları daha ileri bir noktaya taşımak için, bir çeşit paradigma değişim mahiyetinde yeni yaklaşımları gerektirdiği üzerinde durmaktadır.

Suriye mülteci krizi zaman içinde tedricen evrilirken, krizin doğası da gelişmiş müdahaleleri kapsayacak yeni yaklaşımları gerektirmiştir. Krizin ilk yıllarında, Suriyelilerin, Türkiye’de geçici olarak kalacağı düşünülmüş, bazı temel hizmetlere erişim noktasında yeterli müdahaleler sağlanamamıştır. Özellikle, ihtiyaçlar daha çok

yerel aktörler düzeyinde karşılanmaya çalışılmış ve yardımlarda yerel düzeyde kalmıştır denebilir. Krizin ilk yıllarında daha çok sınır bölgelerinde, gerek kamp içi gerekse de kamp dışında ikamet eden Suriyeliler nezdinde temel insani yardımlar aciliyet arz etmekteydi. Türk toplumu, ulusal ve uluslararası STK'lar ve kamu kurum ve kuruluşları, daha çok temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında hareket etse de Suriyeliler kendi çabalarıyla küçük çapta kamplarda ve kamp dışında çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlardı. Bu bağlamda daha çok küçük evler kiralanıp, Suriye müfredatında eğitimler sunuluyordu. Fakat bu eğitimlerin içeriği ve yöntemi herhangi bir mekanizma tarafından denetlenmediğini belirtmekte fayda vardır. Buna karşın, Suriye krizinin beklenildiği gibi geçici olmadığı ve daha uzun süreceği sorunsal gün yüzüne çıktığında, Türkiye, temel insan haklarından biri olan, eğitime erişim noktasında harekete geçmiştir.

Eğitim imkânları toplumsal uyumun en temel unsurlarından birisi olarak düşünülür. Geçici ve uluslararası koruma altındaki çocukların topluma katılması ve toplumsal içerilmesi açısından örgün eğitimin önemi düşünüldüğünde, eğitimin toplumun her katmanında dönüşümsel bir değişim yaratabilecek en önemli aşama oluşturduğu söylenebilir. Buna ek olarak eğitim, şimdilik, mültecileri ekonomik ve toplumsal çevrelere dâhil etme konusunda başarısız olan genel sistemin en kapsamlı bir dalını oluşturmaktadır. Geleceği birlikte inşa etmek için, Suriyeli ve Iraklı çocukların eğitimi, eğitimin çocuklar için önemi konusunda kamunun farkındalığının geliştirilmesi Suriyeli çocukların eğitime erişimleri için gerekli koşulları oluşturacak ilk aşamayı ifade etmektedir. Konuya ilişkin durum değerlendirmesi yapmak için hazırlanmış bu çalışma, geçici ve uluslararası koruma altındaki okul çağındaki çocukların okullaşma oranları hakkında temel tanımlayıcı tablolar ve öneriler içermektedir.

Geçici koruma statüsü altındaki okul çağındaki Suriyelilere ait eğitim istatistikleri temelde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından tutulmaktadır. Bununla birlikte gerek Geçici Eğitim Merkezleri konsepti gerekse örgün eğitim birimlerinde sağlanan eğitimin içeriği ve okullaşma oranları ile ilgili çalışmalar halihazırda bulunmasına rağmen söz konusu çalışmalar, okul çağındaki diğer yabancılarla karşılaştırmalı bir analiz sunacak kadar kapsamlı

değildir (Seydi 2014; Öztürk 2015). Genel incelemelere konu edilen tarafla, okula devam edememe olasılığı mülteci toplumda, yerel halka kıyasla beş kat daha fazladır (UNHCR ve UNESCO 2016: 2).

Suriyeliler Ankara'nın farklı ilçelerine dağılmış olmakla birlikte nüfus yoğunluğu açısından Altındağ ilçesinin ve Önder mahallesinin ön plana çıktığını söylemek yanlış olmaz. Bu bölgelerin, özellikle kiralarının düşük olması, iş imkânlarının olması ve birlikte yaşayabilmek adına tercih edilmektedir. Bu kapsamda Altındağ ilçesinde yer alan Önder Mahallesi, bünyesinde misafir ettiği Suriyeliler ile birlikte, diğer bölgelere kıyasla ilk dikkat çeken yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Önder Mahallesi, Siteler Küçük Mobilya Sanayii Bölgesi'nin yakın çeperinde bir gecekondu mahallesi olarak bilinmektedir. Bu anlamda Siteler Endüstri Bölgesinin önemli bir kısmının Önder Mahallesi sınırları içerisinde yer almakta, bu anlamda çalışma ve yaşam alanları içiçe geçmiş bir durumdadır. Önder Mahallesi çevreleyen alanlar, Altındağ ilçesinin Haciler, Ulubey ve Battalgazi bölgesi ve Mamak ilçesine bağlı Çiğiltepe semtleridir. Bu minvalde Ulubey ve Hacılar mahallelerinin kentsel dönüşüm kararı kapsamında değerlendirildiği not edilebilir. Önder Mahallesi örneğinde olduğu üzere Ulubey ve Hacılar mahalleleri de kapsamlı kentsel dönüşüm süreci içerisinde yer almaktadır. Kentsel dönüşüm temelde yıkım ve yapım olmak üzere iki aşamaya ayrılabilirse eğer, her üç mahallede de yıkım ve yapım çalışmalarına denk gelmek mümkündür.

Kentsel dönüşüm ile birlikte konut tipinde ve mahalle yapılanmasında yaşanan değişiklikler, bölgede oturan Suriyelilerin başka ilçelere yönelik hareketlilik içerisinde girmesiyle sonuçlanabilmektedir. Yıkım çalışmalarının görece aldığı uzun süre ve yapım aşamasına geçişte yaşanan ertelenmeler bu süreci görece uzun bir zaman dilimine yaysa da, ikincil hareketlenmenin başladığından söz edilebilir.

Altındağ İlçesi'ndeki Önder Mahallesi sınırları içerisinde kalan bölge, 22.04.2013 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile riskli alan ilan edilmiştir (Sadioğlu, Tiryaki ve Korkmaz 2016). Söz konusu alan (23418, 23419, 23420, 23421, 23426,

23427, 23428, 23429, 23430, 24051, 24052, 24053, 24054 ve 24055 parseller) , Altındağ Belediye Meclisinin 16.01.2001 tarih ve 309 sayılı kararı ile onaylanan Ankara İli, Altındağ İlçesi, Önder Mahallesinde yapılan Uygulama İmar Planı değişikliği içerisinde kalmaktadır (<https://ankara.csb.gov.tr/uygulama-imar-plani-degisikligi-duyuru-38500>, 13 Mayıs 2019’da erişildi).

Kentsel dönüşümlerin olmasına rağmen, Suriyelilerin büyük kitleler olarak, yer değiştirmemektedir, buna karşın, yine aynı semte kentsel dönüşümün hala olmadığı diğer bölgeleri tercih etmektedirler. Kentsel dönüşüm ile alakalı olarak, derme çatma evlerin de kiralarında artış olduğu görülmektedir.

2.2.1. Suriyelilerin Eğitim Hizmetlerine Erişim Sorunları: Araştırma Bulguları

Eğitim toplumların geleceği için önemli ve gerekli bir temeldir. Sadece çocuklar için değil aileler içinde önemlidir. Eğitime erişim, BM’nin İnsan Hakları Bildirgesi, Uluslararası Koruma ve Yabancılar Kanunu, Mülteci ve Çocuk Hakları Konvansiyonu kapsamında temel İnsani Değerlerden biri olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Milli Eğitim Kanunu, Türkiye’de yaşayan tüm çocukların eğitime erişim hakkını savunmaktadır. Bahsi geçen kanunlar ve düzenlemeleri temel olarak bu araştırma Ankara’da yaşayan Suriyeli çocukların eğitim hizmetlerine erişimlerinin olup-olmadığını ve nedenlerini incelemektedir.

Aşağıdaki tablo Suriyelilerin Türkiye’deki yaş ve cinsiyet faktörlerine göre dağılımını göstermektedir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 28 Mart 2019’da erişildi):

Tablo 1.1: Türkiye’deki Suriyeliler Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2019: 1)**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.980.963	1.670.672	3.651.635
0-4	259.566	242.490	502.056
5-9	260.092	244.490	504.582
10-14	202.540	187.578	390.118
15-18	149.704	123.751	273.455
19-24	321.775	230.276	552.051
25-29	209.186	147.979	357.165
30-34	173.006	126.255	299.261
35-39	122.550	96.103	218.653
40-44	80.984	71.143	152.127
45-49	59.996	57.057	117.053
50-54	48.691	46.348	95.039
55-59	33.954	34.094	68.048
60-64	23.834	24.408	48.242
65-69	15.826	16.300	32.126
70-74	8.990	9.574	18.564
75-79	5.063	6.236	11.299
80-84	2.800	3.500	6.300
85-89	1.565	2.026	3.591
90+	841	1.064	1.905

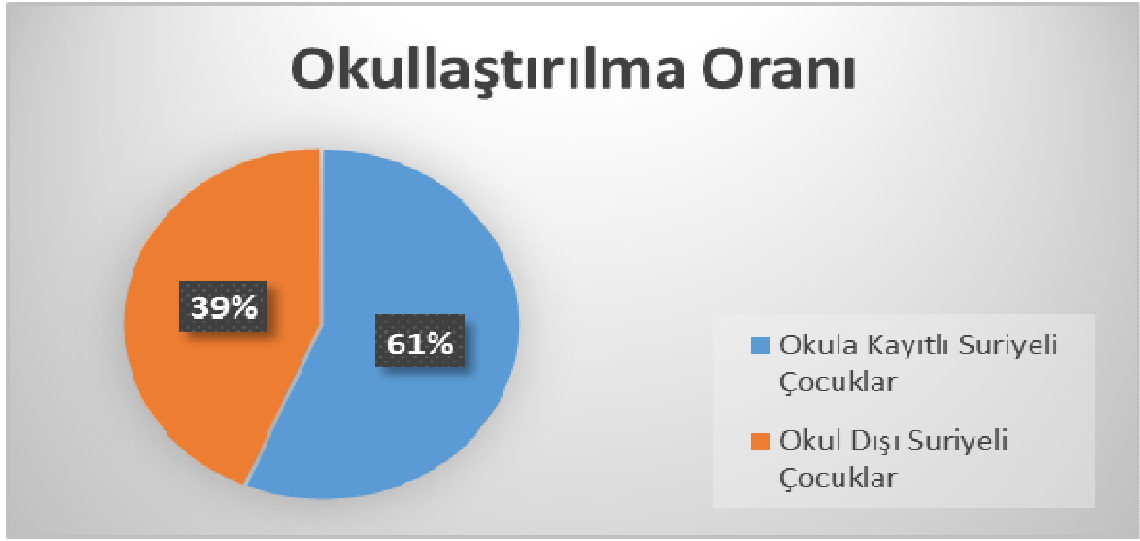
21.03.2019 itibarıyla

Tablo 1.1’de görüldüğü üzere Türkiye’de 0-18 yaş arası 1,670.211 Suriyeli çocuk yaşamaktadır. Bu sayı içerisinde 5-18 yaş arası 1,168.155 okul çağında çocuk vardır. Yukarıda UNICEF’in raporuna istinaden bu yüzdenin, eğitime erişme oranı, sayı olarak ortalama 400.000 civarı olduğu tahmin edilmektedir (<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>, 28 Mart 2019’da erişildi). Bu durum, eğitim hizmetlerine erişim ve devamlılık bahislerine ayrıca odaklanılmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda eğitime erişim ve sonrasında devamlılık konularında yaşanan veyahut da yaşanması muhtemel konulara ve unsurlara odaklanarak, okul çağındaki çocukların örgün eğitime geçişlerinin sağlanması ve eğitim olanaklarının nitelikli bir şekilde sunulması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, Geçici Koruma Statüsü altında sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara ve hizmetlere erişebilme hakları olmasına karşın, ihtiyaç sahiplerinin bu aslî hizmetlere erişimlerinin önünde çeşitli engeller bulunabilmektedir.

Bu durum, hizmetlerin aktivasyonu ve hakların kullanılması noktasında sorunlar yaratabilmektedir. Eğitim konusunda özellikle Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve diğer strateji planlamaları Suriyeli çocukların eğitime kazandırılması için önemli çözümler sunmuştur. Bununla birlikte, elde edilen saha verilere göre Ankara ili özelinde eğitim imkânlarına erişilemeyen kayda değer miktarda okul-çağında çocuk olduğu söylenebilir. Ankara ili özelinde, Şekil 2.1’de de görüleceği üzere yaklaşık %39 oranında okul çağında Suriyeli çocuk eğitim imkânlarına erişememektedir:

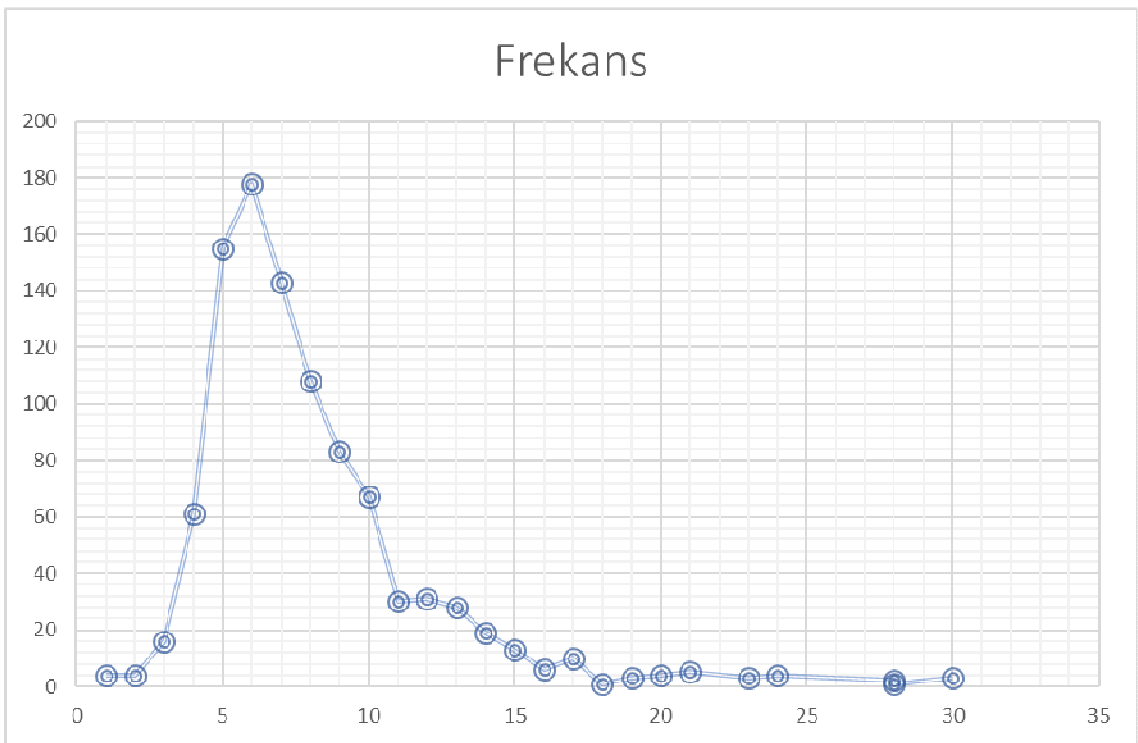
Şekil 2.1: Suriyeli Çocukların Okullaştırılma Oranı (2018: 11)

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nün 2018 raporuna göre, resmî okullarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim kademelerine göre okullaşma oranlarında farklılıklar görülmektedir (https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/23093037_22-Ekim_-2018__Ynternet_BYIteni.pdf, 29 Mart 2019’de erişildi). Buna göre eğitim kademelerine uygun olarak göre okullaştırılma ana okulda %31,63, ilkokulda %96,90, ortaokulda %57,53, lise eğitiminde ise %25,19 olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda okullaşmanın en çok olduğu eğitim kademesi ilkokul, en az olduğu eğitim kademesi ise lise eğitimi olmuştur.

2.2.3. Demografik Analiz

Saha çalışması kapsamında Suriyeli 982 hane ziyaret edilmiştir. Bu haneler toplamda 7821 kişiden oluşmaktadır. Bu veriler ışığında ortalama hane sayısı 7.9

şeklinde çıkmaktadır. Bu rakamdan da anlaşıldığı üzere, Suriyeli ailelerin büyük çoğunluğu geniş aile katagorisinde yer almaktadır. Buna ek olarak, birden fazla aile aynı hanede yaşayabilmektedir. Bunların 2521'i okul çağındaki çocukları teşkil etmektedir. Bu kapsamda hane ölçümü hassaslık düzeyine endeksli olarak aşağıda Şekil 2.2'de analiz edilmiştir. Bu analize göre 6 üyeden oluşan 178 hane toplamın %18,1'ni kapsarken, 5 üyeli hane %15,7'i oluşturmaktadır. 7 üyeli hane %14,6, 8 üyeli %10,9, 9 üyeli %8,4 ve 10 üyeli ise %6,8'lik oranları taşımaktadır.

Şekil 2.2: Hane Ölçümü

Hane ziyaretleri sırasında görüşülen kişilerin eğitim düzeyleri de sorulmuştur ve çocuklarının okullaştırılmasına ilişkin algıları da incelenmiştir. Tablo 2.1'de görüleceği üzere katılımcıların %12,22'si üniversite/lisans mezunu olarak kaydedilmiştir. Geri kalan yüzdeler üniversiteye kadar olan farklı eğitim düzeylerini kapsamaktadır. Çocukların okullaştırılmasına yönelik algı düzeyinin ise eğitim düzeyinin üniversite olarak kaydedildiği %12,22'lik kesimde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 2.1: Eğitim Düzeyi

Değer	Frekans	Yüzdeler
Lisans ve Lisansüstü	120	12,21%
Lise	109	11,09%
Ortaokul	262	26,68%
İlkokul	359	36,55%
Eğitimsiz	35	3,56%
Okuma-yazması olmayan	97	9,87%

Tablo 2.1'den anlaşıldığı üzere, görüşmecilerin büyük çoğunluğu, ilkokul mezunu olduğu dikkat çekmektedir, buna ek olarak, 35 görüşmeci, hiçbir eğitimden faydalanmamış olup, 97 görüşmeci ise okuma yazması da yoktur. Dolayısıyla, eğitime erişim konusunda ailelerin eğitime olan algısı da oldukça önemlidir.

2.2.4. Ekonomik Düzey Tespiti

Araştırma sırasında aynı zamanda hanelerin ekonomik koşulları ve okullaştırma oranları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Bu anlamda hanelerin ekonomik düzeyi de belirlenmiştir. Araştırma bulgularında, %47,66 oranında ailede çalışan mevcuttur. Çalışma oranının yüksek olması, sosyal güvencesi olan işler kapsamına girmemektedir. Dolayısıyla, belli bir grubuna tabi olunmadığı için, daha çok gündelik ve sigortasız işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir, bu işlerinde büyük çoğunluğu, inşaat, hamallık, işportacılık, tablacılık, mobilyacılık ve telefon tamircisi gibi işlerde günlük gelir karşılığında çalışmaktadırlar. Bulgulara göre katılımcıların %52,34'ü herhangi bir geliri olan iş imkânına sahip değildir. Bu rakam göz önünde bulundurulduğunda, yüksek oranda bir işsizlik olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, yapılan odak grup çalışmalarında, kişileri eğitimden ziyade işe ihtiyaçları olduğunu belirtmiş ve önceliklerinin de eve ekonomik gelir sağlamak olduğunu belirtmişlerdir.

Bu da aileleri çocuk işçiliği riskinin yüksek olduğu hassas gruplar kategorisine dâhil etmektedir. Aşağıdaki tablo (Tablo 2.2) hanelerde gelire dayalı çalışma düzeylerini şu şekilde yansıtmaktadır:

Tablo 2.2: Hanelerin Gelire Dayalı Çalışma Düzeyi

Değer	Frekans	Yüzdellik
Hanede Çalışan Mevcut Değil	514	52,34%
Hanede Çalışan Mevcut	468	47,66%

Araştırma sürecinde ortaya çıkan diğer bir bulgu ise Suriyeli hanelerde kadınlar-anneler çeşitli geleneksel, kültürel ve sosyal nedenlerden dolayı çalışmamaktadır. Odak grup toplantılarında katılımcılar tarafından sıkça vurgulanan en temel husus, Türkiye'deki kadınların yaşam standartları ile gelinen ülkenin yaşam standartları arasındaki farka dayanmaktadır. Odak grup toplantıları notlarına göre, mülteci toplumda kadınların çalışmasının hoş karşılanmadığını ifade etmektedir. Bununla bağlantılı olarak da, kız çocuklarının eğitime göreceli olarak daha az önem verdiklerini belirtmektedirler. Derinlemesine görüşme fırsatı edindiğimiz durumlarda, kadınların, kızlar için çocuk bakmak yemek yapmak gibi becerilerin hayatlarını sürdürmede, kültürel olarak, daha öncelikli olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca kadınlarda öğrenilmiş ve içgüdüsel olarak gelişmiş bir 'namus koruma' kavramı ile sıkça karşılaşmaktadır. Örneğin, bir vakaya, kızların da okula gitmesinin önemi ile ilgili konuşulduğunda, kendilerinden; kızlarının ev dışında vakit geçirmesinin, namuslarını tehlikeye atacağını öne sürdükleri, bir tepkiye sebep olmaktadır. Bu bağlamda kültürel kodlar derken aslında kişilerin Suriye'deki yaşam standartları ile Türkiye'yi kıyasladıkları zaman, Türkiye'deki kadınlar kadar sosyal hayata yoğun bir katılım sağlamaları onlar için kültürleri bağlamında kabul edilemez. Bu çerçevede aşağıdaki tabloda (Tablo 2.3) betimlendiği gibi evde çalışan kadınlar, sadece %2,04'ü oluşturmaktadır:

Tablo 2.3: Kadın Katılımcıların Çalışma Oranları

Değer	Frekans	Yüzdellik
Evde Çalışan Kadın Mevcut Değil	962	97,96%
Evde Çalışan Kadın Mevcut	20	2,04%

Eğitim olanaklarına erişimde ortaya çıkan temel nedenlerin başında bilgi eksikliği ve yetersizliği (521 hane tarafından temel neden olarak belirtilmiştir) yer almaktadır. Bu faktör tek başına okul dışı çocukların sayısının artmasına neden olmaktadır. Hakları ve hizmetleri bağlamında hangi bilgi kaynaklarına başvurdukları sorulan katılımcı hanelerin tümü aşağıdaki tabloda (Tablo 2.4) görüldüğü üzere yüz-

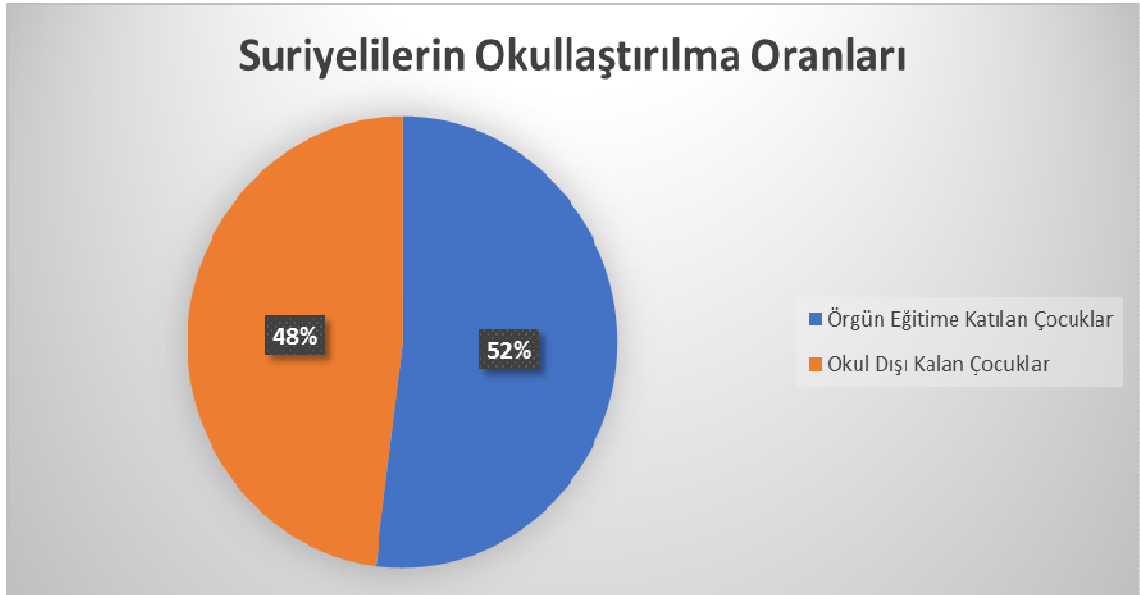
yüze görüşmelerin altını çizerken, çoklu cevap seçme yöntemi doğrultusunda %48,07'si aynı zamanda sosyal medya araçlarını da işaretlemiştir. Görüşmeler sırasında bilgi kaynağının güvenilirliğinin önemine vurgu yapılmıştır.

Tablo 2.4: Bilgi Edinme Kaynakları

Değer	Frekans	Yüzdeler
Yüz-Yüze	982	100,0%
Sosyal Medya	472	48,07%
Diğer (Muhtarlar, esnaflar, telefonla danışma hatları vd.)	2	0,2%

2.2.5. Suriyelilerde Okullaşma Oranları

Tezin temelini oluşturan mültecilerin eğitime erişimi göz önünde bulundurulduğunda, 982 Suriyeli Haneye ulaşılmıştır. Çocukların eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi çerçevesinde yürütülen saha çalışmasında toplamda 2521 çocuk katılımcıya ulaşılmıştır. Yapılan çalışma ile geçici ve uluslararası koruma altındaki çocukların hangi oranlarda okullaştırılıp-okullaştırılmadığı tespit edilmiştir. Aşağıda Şekil 2.3'de oranlara ulaşılabilir:

Şekil.2.3: Çocukların Okullaştırılma Oranı

Şekil 2.3'de görüldüğü üzere toplamda 2521 çocuk katılımcıların sadece %52'si örgün eğitime kaydedilebilmiştir. Öte yandan açık lise ve diğer eğitimlere devam eden

kesimlerde bulunmaktadır. Suriyeli okul çağında çocuklar nezdinde yapılan bu araştırmada, 1315 çocuğun düzenli olarak okula kayıt ettirildiği, buna mukabil 1206 çocuğun henüz örgün eğitime kayıt olmadığı tespit edilmiştir. Okullaşma oranı göz önünde bulundurulduğunda, ortalama yarı yarıya eğitime erişim ve erişememe olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, çocukların büyük bir oranının eğitime erişemediği gerçeği, kayıp bir neslin olabileceğini gözler önüne sermektedir.

2.2.6. Kayıp Nesil Durumu: Göçmen Çocuklarda Okul Dışılık

Okul dışı çocukların hangi nedenler ve faktörler temelinde eğitim hizmetlerine erişemedikleri öncelikle yaş ve cinsiyet olarak değerlendirilmiştir. Bu anlamda ulaşılan okul dışı çocukların yaş ve cinsiyet faktörlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda (Tablo 2.5) ayrıntılı olarak betimlenmiştir:

Tablo 2.5: Okul Dışı Çocukların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı

Yaş Grubu	Okula Gitmeyen Çocuklar				Toplam	
	Kız		Erkek		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
5-10	406	33,7	417	35,3	823	68,2
11- 14	168	13,9	146	10,8	314	26,0
15-17	33	2,7	36	3,0	69	5,7
Toplam	607	50,3	599	49,7	1206	100

Bulgulara göre okul dışı çocukların %50.3'ünü kız çocuklar oluştururken, geri kalan %49.7'sini erkek çocukları kapsamaktadır. En yüksek oran ise hem erkek hem de kız çocuklarında 5 ve 10 yaş arası aralığında tespit edilmiştir. Yaş ve cinsiyet faktörleri dışındaki diğer unsurlar sonraki başlıklar altında niteliksel ve niceliksel olarak incelenmektedir.

2.2.7. Eğitime Erişiminde Karşılaşılan Zorluklar

Toplamda 4034 yanıtta oluşan analizde çocukların eğitim hizmetlerine erişiminde yaşanan zorluklar ve nedenleri aşağıdaki tabloda (Tablo 7) belirli başlıklar altında gösterilmiştir. Bu anlamda niceliksel olarak hazırlanan değerlendirme şu şekildedir:

Tablo 2.6: Karşılaşılan Zorluklar

Nedenler	Sayı	Yüzdeler
Bilgilendirme/Farkındalık eksikliği	521	12,9152
Yetersiz kaynaklar/Yoksunluk	687	17,0302
Ulaşım sorunu	357	8,84978
Kayıt sıkıntıları	5	0,12395
Çocuk işçiliği	294	7,28805
Hastalık ve engellilik	44	1,09073
Dil sorunu	345	8,55231
Ulaşım ücreti	432	10,709
Okula başvurunun reddi	42	1,04115
Güvenlik Kaygısı/Akran Zorbalığı	332	8,23004
Erken yaşta evlilik/Çocuk Evliliği	24	0,59494
Kimlik Kartının olmaması	54	1,33862
Meyilli olmamak	147	3,64403
Başka şehirde kayıtlı olmak	32	0,79326
Kimlik Kartının süresinin dolması	-	0
Psiko-Sosyal Faktörler	69	1,71046
Ailenin İlgisizliği	187	4,6356
Okul Yok	462	11,4527
Toplam	4034	100

Tablo 2.6’da görülebileceği üzere dile getirilen sorunlar niteliksel olarak incelenme için 6 ana başlık altında toplanmıştır: Yoksulluk, Bilgilendirme, Hizmet Yetersizliği, Dil Faktörü, Ulaşım Sorunları ve Diğer Nedenler.

a) Yoksulluk

Yapılan araştırmada 687 hane reisi, çocuklarının eğitime erişiminde en büyük sorun olarak yoksulluk gerçeğinin altını çizmiştir. Çoğunun Geçici Kimlikleri olmasına karşın, hala iş bulmada sorunlar yaşadığı görülmektedir. Hanelerin çalışma durumu göz önünde bulundurulacak olursa, kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında ciddi sıkıntılar yaşadığı gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılanların %47.66’sı hiçbir ekonomik gelir elde etmediği gözlemlenmiş ve eğitimin kendileri için birincil öncelik olmadığı ifade edilmiştir. Savaşın sekizinci yılına girilmesiyle beraber, aileler geldikleri ilk dönem birikimlerini de tüketmiş durumdadırlar. Odak grup çalışmalarında, ailelerin birçoğu, komşuların, derneklerin ve akrabalarının destekleriyle geçindiklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, maddi imkânların yetersizliği, eğitime erişim konusunda en büyük engel olarak karşımıza çıkmıştır. Maddi yetersizliklerden dolayı ortaya çıkan sorunlar aşağıda belirtilen sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Yoksulluk, negatif hayatta kalma stratejisi olarak hanede ve/veya ailede ekmek getirme rolünün çocuk

tarafından üstlenilmesine kadar süreci götürebilmektedir. Suriyeli ebeveynler için çocuk işçiliği “ekonomik zorluklarla mücadele edebilmenin en yaygın yolu haline” gelmiş durumdadır (Çoban, 2015: 255).

Çünkü bu dönemde yoksulluk vurgulu bir kaygının, hane halkının bugünkü ihtiyaçları açısından çocuk üyelere yüklenecek çok daha atak bir karakteri koşulladığı söylenebilir. Hanenin merkezinde veya çeperinde konumlanan çocuk aktör, kendisinin de ötesinde pek çok kişinin ihtiyaçlarını gidermek üzere formel olmayan bir kamusal görünüm edinir. Bu ilk belirlenimden (yoksulluk) itibaren ortaya çıkan bir dizi faktör, okul çağında olmasına rağmen okula kayıtlı olmayan çocukların sayısını artırmaktadır.

Odak grup toplantısından elde edilen verilere göre, ailelerin eğitimle ilgili ek masrafları karşılayamadıkları görülmüştür. Ayrıca, finansal sıkıntılar da çocukları aile üyelerini desteklemek için çalışmaya zorlayan en önemli faktör olmaktadır. Özellikle erkekler için okula kayıt olmama veya okuldan ayrılma nedenlerinin daha çok finansal kısıtlar ve çalışma zorunluluğu ile ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların çeşitli nedenlerle ve hizmet sektöründen sanayiye (kuaförlük, terziler, fabrikalar vb.) kadar çeşitli sektörlerde çalıştıkları tüm grup ve bölgelerde belirginleşmiştir. Bu nedenle çocuk işçiliği tüm topluluklarda ciddi bir koruma sorunu olarak ortaya çıkmıştır.

Yoksulluk bir diğer ifadeyle ekonomik yetersizlik, çocuk işçiliği sorunsalını da beraberinde getirmektedir. Tablodan anlaşıldığı üzere, okul çağında olup, okula gitmeyen 294 çocuk hali hazırda Ankara’da çeşitli işlerde çalışmaktadır. Odak grup çalışmalarında, çalışma saatlerinin uzun olduğu -10-12 saat arası ve düşük ücretlerle (günlük 15-50 TL) arasında çocukların çalıştırıldığı aileler tarafından dile getirilmiştir. Odak grup çalışmaları sırasında, “Eşinin vefat etmesinden mütevellit başka biriyle evlenen görüşmecinin yeni eşi, eski eşinden olan çocukların maddi külfetini karşılamayacağını söylemiş ve çocuklar kendi maddi sorumluluklarını üstlendiğini” belirtmiştir.

Aynı şekilde ulaşım alt başlıkta incelenecek olup, bir sacayağını da ekonomik/maddi yetersizlikler oluşturmaktadır. Genelde çevre okullarında kayıtların

alınmaması durumunda, bir başka mahalledeki okula yönlendirmeler gerçekleşmektedir. Bu durumda da ulaşım için toplu taşıma veya okul servisleri ihtiyacı doğmaktadır. Ailelerin maddi imkânlarının kısıtlı olması sebebiyle, servis ücretlerini karşılayamamaktadırlar. Servis ihtiyacının ortaya çıkması durumunda, aileler çocukları okula gönderememektedirler.

b) Hizmet Yetersizliği

İkinci ana başlık olarak Hizmet Yetersizliği belirlenmiştir. Bu tanımlama temel olarak Tablo 2.6’da yüksek oranda ortaya çıkan “okul yok” nedeni ile ilintili içeriği kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle yapılan görüşmelerde Geçici Eğitim Merkezlerinin ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı, Devlet Okullarının ise Suriyeliler için dil bariyeri nedeniyle çok elverişli olmadığı sıklıkla dile getirilmiştir. Altındağ’da Şili, Sıdika Kınacı, Nazife Hatun, Fatih Sultan Mehmet ve Taşca İlkokul Okulları olmak üzere sadece 5 Geçici Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Bu sayı bu bölgedeki mülteci nüfusunu göz önünde bulundurursak yetersiz kalmaktadır. Örneğin, 462 hane, çocuklarını Geçici Eğitim Merkezlerine kayıt ettirmek istediklerini ancak “yer olmadığı için” gerçekleştiremediğini ifade etmiştir. Ayrıca Altındağ dışında her hangi bir Geçici Eğitim Merkezi bulunmamaktadır. Buna ek olarak, Geçici Eğitim Merkezlerinin 1.,5., ve 9. Sınıflara kayıt gerçekleştirilmemektedir. Tüm bu kayıtlar devlet okullarına yönlendirilmektedir.

Türkiye'deki devlet okullarında ve geçici eğitim merkezlerinde öğretim programları farklılık göstermektedir. Ailelerin temel kaygısı, dil engeli ile yakından ilgilidir, ancak aynı zamanda okul ile ilgili sorunlara da odaklanmışlardır. Odak grup toplantısından elde edilen bulgulara göre Geçici Eğitim Merkezleri’ndeki yüksek standartlara sahip olmayan sınıf ortamı, teknik bilgi ve tecrübe yetersizliği bulunan öğretmenler, az sayıdaki Türkçe kursları ve yetersiz sayıdaki okullar, eğitim hizmetinden etkin ve verimli bir şekilde faydalanılmasının önündeki ana engellerdir.

Odak grup toplantısında, ebeveynlerin, örgün devlet okulları yerine ilk aşamada Geçici Eğitim Merkezlerini öncelendiği tespit edilmiştir. Bunun ardında yatan en önemli

faktör, eğitim dili Türkçe olan Devlet Okulları'nda entegrasyon sorununun ortaya çıkabileceği ile ilgilidir. Nitekim çocuğunu devlet okuluna kaydettirmiş bulunan ebeveynlerden elde edilen dönütler; dil bilgisi ve becerisi eksikliğinden kaynaklı olarak çocuklarının başarısız hissettikleri, psikolojik açıdan da okul ortamından ve eğitim hizmetinden uzaklaştığı yönünde olmuştur. Dolayısıyla çocukların örgün eğitime kayıt edilmelerinin dışında ve ötesinde, kaydı yapılan eğitime sürekli bir surette katılımlarının temin edilmesi de özel politikalar ve destekleyici çalışmalar gerektiren elzem bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan ailelerin önerisi, çocuklar için süreç ve sonuç odaklı spor ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi ve bu sayede yerel halktan çocuklar ile olan veyahut da ortaya çıkması muhtemel olan mesafenin ortadan kaldırılması şeklindedir.

Hizmet yetersizliği altında, bazı okulların, Suriyeli veya yabancı öğrenci kaydı gerçekleştirilmemesi de konulabilir. Bazı müdürler, okullarının dolduğu gerekçesiyle, okula kayıt için gelen yabancıları geri gönderildiği aileler tarafından dile getirilmiştir.

Hizmet yetersizliğinin bir başka konu başlığı ise kimlik sorunudur. Görüşmecilerin bir kısmı başka şehirlere kayıtlı olduğu için, Ankara ilindeki okullara kayıtlarını gerçekleştirememektedirler. Okullar tarafından, buldukları illere kayıt yaptırılmaları gerektiği taraflarına iletilmektedir. Kimlik ile alakalı olarak, hali hazırda kimliği bulunmayan Suriyeliler mevcut, bu sebepten dolayı eğitim başta olmak üzere, temel hak ve hizmetlerden faydalanmamaktadırlar.

c) Bilgilendirme ve Farkındalık Eksikliği

Görüşmelerde ortaya çıkan en önemli nedenlerden biri de bilgilendirme eksikliği olarak ortaya çıkmıştır. Toplam katılımcıların %12,9'u eğitim hizmetleri ve hakları ile ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıklarını dile getirmiştir. Bu da doğrudan çocukların eğitime erişim imkânlarını kısıtlamaktadır. Bilgilendirme noktasında, Türkiye'deki mevcut okullar ve kayıtlama sistemleri ile ilgili bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ne tür okulların hangi koşullarda kayıt kabul ettikleri de belirsizliğini korumaktadır. Örneğin, 2 çocuk annesi görüşmecilerden birinin "bölgede

ki okulları bilmiyorum, hatta okul var mı yok mu onu da bilmiyorum” diye belirtmiştir. Dolayısıyla aileler, okul olup olmadığı başta olmak üzere, kayıt tarihleri ve kayıt işlemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu anlamda öneri olarak ortaya çıkan temel hedeflerden biri de doğru şekilde bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının artırılması ve uygulanması gerekliliğidir.

Yine aynı şekilde bilgi ve farkındalık eksikliği kapsamında meyilli olmamak ve ailelerin isteksizliği de bu konu başlığı altına eklenmiştir. Çocukların akran zorbalığına uğrayacağı korkusuyla okullara gitmek istememektedirler. Aynı şekilde yaşça büyük olan çocukların akranlarına göre daha alt sınıflarda kayıtlandırılması istenildiğinde çocuklar bunu ret etmektedirler. Bu konuda ailenin de eğitimi önemli bulmamasıyla beraber, çocuklar eğitim hayatının dışında kalmaktadırlar.

Erken evlilik noktasında da ailelerin çocukların ruh ve benden bütünlüğünü göz önünde bulundurmadan, çocuk evliliklerin gerçekleşmesine izin vererek, hem suç işlediklerinin farkında değiller hem de çocukların akranlarıyla beraber eğitime erişimlerini engellemektedirler.

d) Dil Faktörü

Dil sorunu eğitim hizmetlerine erişim bağlamında ortaya çıkan en temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. 345 Suriyeli aile özellikle bu faktörün altını çizmiştir. Geçici Eğitim Merkezlerine erişme olanakları olmayan Suriyeli çocuklar, Devlet Okullarına kayıt olmaktadır. Ancak, bu okullarda eğitimler Türkçe müfredatla yürütüldüğü için, az sayıda öğrenci eğitimini tamamlamaktadır. Dil bariyeri, hem kayıt esnası olsun hem de eğitim sürecinde olsun yaşanacak en büyük problemlerden birini temsil etmektedir. Aileler, çocuklarımız okula gitse bile öğretmenleri anlayamayacak veya başarısız olacaktır diye ifade etmektedirler. Özellikle de Türkçe yazı kısmında ciddi problemler yaşandığı tespit edilmişler, 12 yaş üstü çocukların, Türkçe yazı da istenilen başarının elde edilemeyeceği düşüncesiyle, çocukların aileleri ve çocukların kendisi okula gitmeyi kabul etmemektedir.

e) *Ulaşım Sorunları*

Katılımcılar tarafından görüşmelerde en fazla vurgulanan nedenler arasında “ulaşım ücreti” (10,7%), “mesafe sorunu” (9,73%) ve “ulaşım sorunu” (8,39%) ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların kökeni ise temelde ekonomik durumla ilişkilendirilmektedir. Mesafe sorunu ise özel olarak var olan eğitim hizmetlerinin yaşadıkları bölgelerden uzak olmasıyla gerekçelendirilmektedir. Özellikle Suriyelilerin yaşadıkları bölgelerde okulların kayıt kabul etmemesi veya okulların olmamasından dolayı, ulaşım sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Servis’in ekonomik sebeplerle kullanılmamasından ziyade, görece uzak sayılabilecek mesafelere de güvenlik gerekçesiyle çocuklarını okula göndermemektedirler. Özellikle kız çocuklarının kaçırılabilmesi veya istismara uğrayabileceği izin çocukların tek başına okula gitmeleri istememektedirler. Özellikle hanelerin çok çocuk sahibi olduğu için, ebeveynler, okul yaşındaki çocuğu okula bırakmamaktadır, çünkü evdeki çocukları yalnız bırakmamaktadırlar.

Yukarıda bahsi geçen beş temel faktörün yanı sıra çocukların okula gitmesini engelleyen bireysel faktörlere de değinmek gerekmektedir. Okul ortamındaki kıyafet serbestisinin de okula katılan çocuklar nezdinde olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Üniforma sisteminin kalkmasının, çocukların etkileşim alanlarında sorunlar yaratabildiği gözlemlenmiştir.

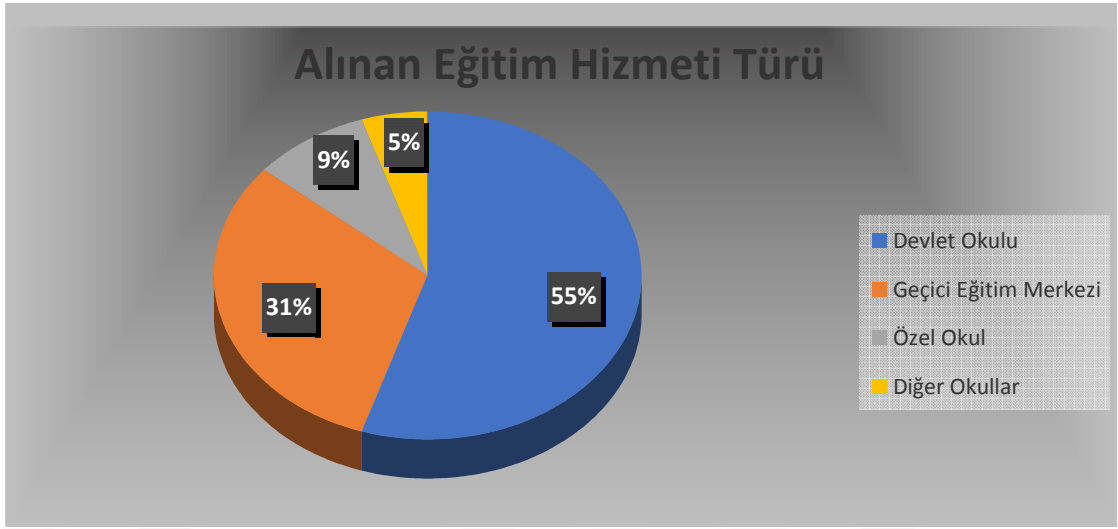
Ayrıca, engelli okul-çağındaki çocukların eğitim hizmetlerine ulaşması çok daha zor olmaktadır. Eğitim hakkı tüm bireylerin sahip olduğu bir hak olmasına karşın, engelli çocukların eğitim haklarından tam olarak yararlanamadıkları, saha ziyaretlerinde ortaya konulmuştur. Özel Eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitime erişimi noktasında bazı sıkıntılar söz konusudur, bunların basında, ailelerin tutumları, okullardaki fiziki erişilebilirlik engelleri, hizmet eksikliği, dil yetersizliği, kaynaştırma eğitimlerinin öncelikli olmaması, Özel eğitim merkezlerinin kapasite yetersizliği sebebiyle kabul etmemesi ve/veya engelli raporunun alınmasında karşılaşılan engeller ve dil bariyerleri gelmektedir. Buna bağlı olarak, engelin tespit edilmesi noktasındaki mevcut dil eksikliği de, doğru tespiti ve doğru müdahale planını da etkilemektedir. Ayrıca fiziksel

engeli olan çocukların, mobilitesini artıracak malzemenin eksikliği, tedavi hizmetlerine de erişememesi, kişilerin eğitimlerine öncelik verilmediği gözlemlenmiştir.

Ayrıca özel ihtiyaç veya hasta olan Suriyeli çocukların da erişime erişim noktasında ciddi kaygılar olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerden biri, çocuğunda psikolojik sebeplerden dolayı altına kaçırma problemi olduğunu ve bu sebeple çocuğunda ve kendisinin de okul fikrini sıcak bakmadığını dile getirmiştir. Yine başka bir ebeveyn, çocuğunda görme bozukluğu mevcut olduğunu, kendisine herhangi bir tedavi veya ameliyat yapılmasının çok riskli olduğu söylenmiş. Bu sebepten dolayı çocuk okula gönderilmemektedir. Yine çocuklar özelinde yaşanan travma sonrası stres bozukluğu, anî yer değiştirmeden kaynaklı adaptasyon sorunları, kimlik problemleri, çocuk işçiliği, erken evlilik, dini nedenler, kültürel koşullar (karma sınıf durumu), güvenlik, milliyet, uyum ve önyargı gibi faktörler sıralanabilir.

2.2.8. Okula Kaydı Yapılan Çocuklarda Eğitime Devam Sorunsalı

Çalışma kapsamında aynı zamanda okula kaydettirilen çocuklar ile ilgili veriler de analiz edilmiştir. Bulgulara toplamda 2521 çocuktan 1316'sı eğitim hizmetlerine erişebilmektedir. Bu sayının %55'i ise devlet okullarına kaydı yapılanlardan oluşmaktadır. Diğer taraftan, %31'lik bir oranda Geçici Eğitim Merkezlerine kayıtlı çocuk varken, geri kalan %9'luk kısım Irak müfredatlı özel okullara kaydı yaptırılan çocukları ve %5'lik ise enformel eğitim (Kuran kursları, Toplum Merkezlerindeki eğitimler vd.) alan öğrencileri içermektedir:

Şekil 2.4: Çocukların Erişebildiği Eğitim Hizmeti Dağılımı

Saha çalışması çerçevesinde eğitim olanağına erişebilen çocukların yaş ve cinsiyete göre dağılımını içeren bir tablo hazırlanmıştır. Tablo 2.7’de ilgili bilgiler yaş grubu sınıflandırmasına uygun biçimde ayrıntılı olarak betimlenmiştir:

Tablo 2.7: Okullaştırılan Çocukların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı

Yaş Grubu	Çocuk Katılımcıların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı				Toplam	
	Kız		Erkek		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
5-10	311	23,6	320	24,3	631	47,9
11-14	182	13,8	217	16,5	399	30,3
15-17	91	6,9	194	14,7	285	21,6
TOPLAM	584	44,4	731	55,5	1315	100

Yukarıda gösterilen Şekil 2.4 ve Tablo 2.7, niceliksel olarak örneklem kapsamında okula kaydettirilen çocukların hangi eğitim hizmetlerine erişim sağladıkları ve bu anlamda cinsiyet ve yaş dağılımını göstermektedir. Bu bağlamda okul dışı çocukların bilgileri birlikte çalışmanın amaçları doğrultusunda önemli verileri içermektedir.

2.3. Iraklıların Eğitime Hizmetlerinden Yararlanma Durumları ve Yaşanan Sorunlar

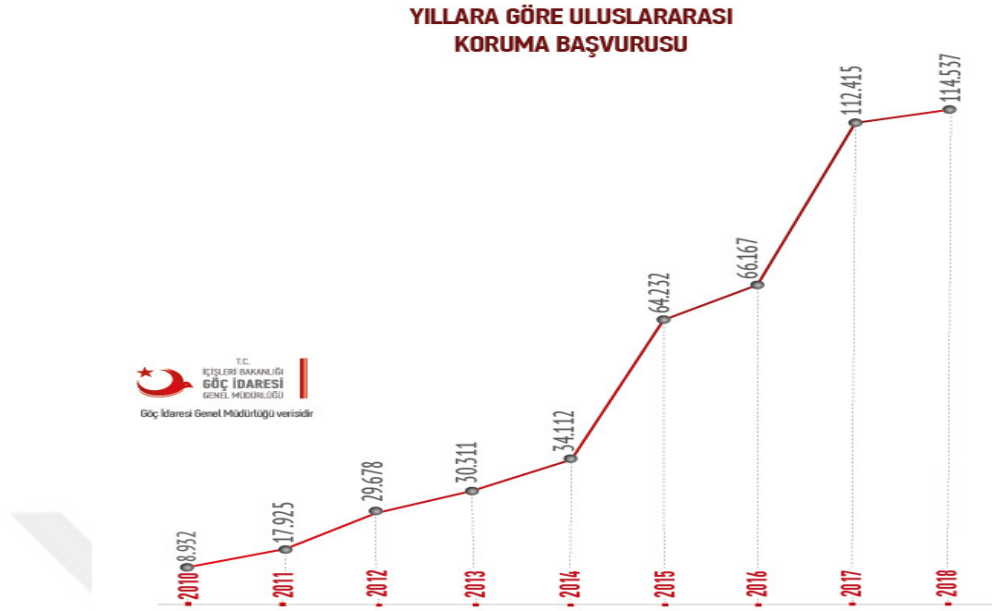
Bu başlık altında geçici koruma altındaki Suriyelilerden farklı olarak Iraklıların özellikle eğitim hizmetlerine erişimleri bahsindeki detaylı karşılaştırmalı analizlere yer

verilecektir. Bu bağlamda yapılan saha çalışması, Ankara'nın yukarıda bahsedilen 6 ilçesinde gerçekleşmiş olup, bu vesileyle hem Iraklıların durumları hakkında daha detaylı ve kapsayıcı bilgilere ulaşılmış hem de bir sonraki bölümde Suriyeli ve Iraklıların eğitim ihtiyaçlarının ve çözüm önerilerinin karşılaştırmalı incelenmesine katkı sağlanmıştır.

Türkiye'deki Iraklılar söz konusu olduğunda, özellikle 90'lı yıllardan başında Sovyet sisteminin tasfiyesinden sonra Orta Doğu bölgesinde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık dikkate değinmek gerekir. Soğuk Savaş atmosferinin örttüğü çatışma kanalları, Orta Doğu coğrafyasının topografyasında kendisine uygun ortam bulmuştur (Davutoğlu 2012: 32). Irak-İran Savaşı ve sonrasındaki süreç ile başlayan yoğun göç akını, bölgedeki süregelen çatışma ortamından kaynaklı olarak devam etmektedir. İran - Irak Savaşı ve Körfez Savaşı süreçlerinde yüz binlerce Iraklı ülkelerini terk etmek durumunda kalmış ve Türkiye ve İran'da mülteci ve sığınmacı durumuna düşmüştür (Taşkın 2014: 181).

Irak-İran Savaşı ile beraber, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi, Halepçe katliamı ve son olarak ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesiyle beraber, komşu ülke Türkiye'de Iraklı sığınmacıların sayısında da artışlar gözükmemektedir. Ülke içerisindeki istikrarsızlığın devam etmesi neticesinde, Irak'tan Türkiye'ye geçişler yasal veya kaçak girişlerle devam etmiştir. 2014 yılında, Irak-Şam İslam Devleti (DEAŞ)'in Irak'taki görünür varlığı ile beraber, Irak'tan Türkiye'ye ciddi bir mülteci akımı olmuştur, 2014 Eylül'ün de DEAŞ'in Irak topraklarında alan elde etmesiyle beraber bu sayı 81 bine ulaşmıştır (Kirişçi 2015). DEAŞ'in, Yezidi gruplarına da saldırmasıyla beraber, 50.000 üzerinden Yezidi, Türkiye'ye giriş yapmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, UNHCR 2019 sayılarına göre, Türkiye'de yaklaşık 142 bin kayıtlı Iraklı bulunmaktadır. Yine belirtmek gerekir ki, bu rakamlar resmi kayıtları kapsamış olup, kayıt dışı olarak Türkiye'de yaşayan birçok Iraklı 'da mevcuttur.

Iraklıların Türkiye'ye gelişleri görece olarak daha eski tarihlerde söz konusu olmakla birlikte, geniş bir toplumsal kesimi oluşturan Iraklıların temel hizmetlere erişimleri konusu hala güncel bir konu başlığını oluşturmaktadır.

Şekil 2.5: Türkiye’de uluslararası koruma kapsamında yaşayan yabancıların istatistiği

Şekil 2.5, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 18 Mart 2019 tarihli verilerine istinaden Türkiye’de yaşayan yabancıların dağılımını göstermektedir⁴

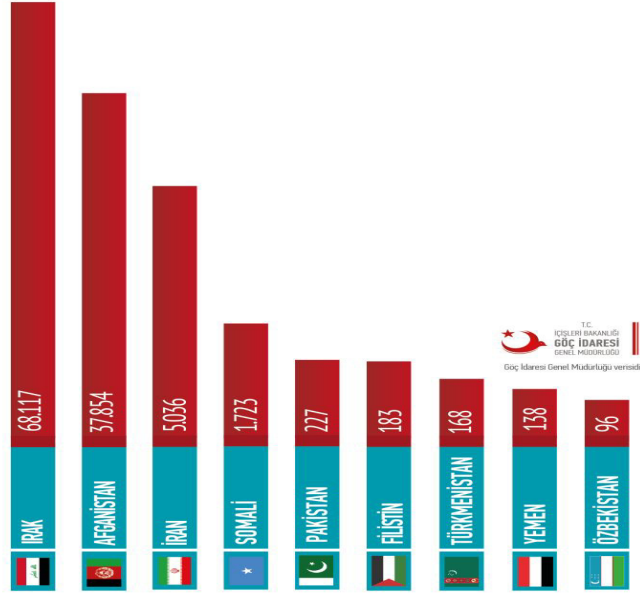
Şekil 2.5’de görüldüğü üzere 2010 yılından itibaren Türkiye’de uluslararası korumaya başvuran yabancıların sayısı hızla yükselmiştir. Bu anlamda yıllık hesaplamalara göre 2018 yılında uluslararası korumayla Türkiye’de kayıtlı 114.537 yabancı yaşamaktadır. Bu sayının uyruklara göre dağılımı ise yine Göç İdaresi’nin 18.03.2019 tarihli verisine göre aşağıdaki tablodaki (Şekil 2.5) şeklindedir:

Düzensiz göçmenlerin ülkesel dağılımlarına bakıldığında Türkiye’nin özellikle Doğu’dan Batı’ya yönelen geniş bir insan hareketliliğine tanıklık ettiği söylenebilir. Şekil 2.5 incelendiğinde, düzensiz göçmenlerin kahir ekseriyetinin sınır komşusu ülkelerin vatandaşı olduğu tespit edilebilir. Bahse konu ülkelerde ve bölgede yaşanan politik çatışma ortamları ve ekonomik kriz durumu bu hareketliliğin arkasında yatan en önemli iki bağlamsal faktörü teşkil etmektedir.

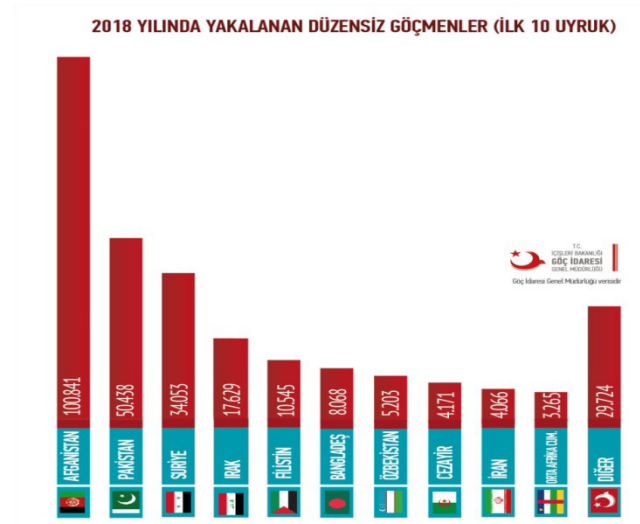
⁴ Detaylı bilgi için bakınız. (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik), Erişim tarihi: 01.04.2019

Mültecilerin büyük çoğunluğu, ortak kültür, coğrafik yakınlık ve kısmen de dinsel ve mezhepsel ortak pratiklerden dolayı, Türkiye'ye göç etmişlerdir. Komşu ülkeye göç etmenin bir diğer nedeni ise, ülkelerinde istikrarın sağlanmasıyla beraber, ülkelerine hızlıca geri dönebilecekleri umudunun korunmasıyla da ilişkilidir.

2018 YILINDA ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURUSU YAPAN YABANCILARIN UYRUKLARINA GÖRE DAĞILIMI

Şekil 2.6: 2018 yılında yakalanan düzensiz göçmenlerin listesi (ilk on uyruk)

Şekil 2.7: 2018 yılında uluslararası koruma altındaki yabancıların uyruk dağılımı (2019: 1)

Şekil 2.7’de görüleceği gibi, Türkiye’de 2018 yılında Uluslararası Koruma altındaki 114.537 yabancından 68.117’sini Irak’tan gelenler oluşturmaktadır ki; bu toplamın yaklaşık olarak %59’una denk gelmektedir. Diğer yüksek sayı ve oran ise Afganlara (37.584) aittir.

2.3.1. Iraklılarda Okullaşma Durumu

Göç ile ilgili çalışmalar yürüten Coşkun ve Emin tarafından 2018 Şubat ayında hazırlanan raporda ise Türkiye’de resmi verilere göre 608.135 göçmen öğrenciden %61’i devlet okullarında Türkiye müfredatında, %39’u ise Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) Arapça müfredat ile eğitim almaktadır (Detaylı bilgi için bakınız. (https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf, 01 Nisan 2019’da erişildi). Bu 608.135 öğrencinin 39.556’sı Suriyeli olmayan göçmen çocuklardan oluşmaktadır. Suriyeli olmayan çocukların sayı olarak 38.727’si ise Iraklılardır. Yine MEB’den alınan bu verilere göre Suriyeli olmayan göçmen çocukların da sadece %5’i GEM’lerde eğitim görmektedir.

Okullaştırılmanın eğitim kademeleri temelinde analizine dayalı olarak MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nün 2018 raporuna göre, resmî okullarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim kademelerine göre okullaşma oranlarında farklılıklar görünmektedir. Verilen grafiğe eğitim kademelerine uygun olarak göre okullaştırılma ana okulda %31,63, ilkokulda %96,90, ortaokulda %57,53, lise eğitiminde ise %25,19 olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda okullaşmanın en çok olduğu eğitim kademesi ilkokul, en az olduğu eğitim kademesi ise lise eğitimi olmuştur.

UNICEF’in raporuna istinaden tahmini 400.000 sayıda mülteci çocuk, eğitim hizmetlerine erişimde hala sorunlar yaşamaktadır (<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>, 28 Mart 2019’da erişildi). Bu bağlamda sorunlara ve nedenlere odaklanarak bahsi geçen sayıdaki çocuğun okula kaydettirilmesi ve eğitim olanaklarının sunulması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Buradaki sayı ise

temel olarak Suriyeli mültecileri kapsadığı için, diğer mülteci çocukların eğitim ihtiyaçlarını tamamiyle içermemektedir.

Bu çalışma uyarınca ve yukarıdaki veriler doğrultusunda Iraklı çocukların eğitime erişimlerinde hangi sorunlarla karşılaştıklarını temel alarak 2018 yılında Şubat-Kasım ayları arasında Ankara özelinde kapsamlı olarak saha çalışması gerçekleştirilmiştir.

2.3.2. İlçelere Göre Iraklıların Eğitime Erişim Hizmetlerinden Yararlanma Durumları

Yapılan çalışma Ankara özelinde haritalama yöntemiyle daha önceden belirlenen ve Iraklı hanelerin kayıtları olduğu 5 ilçe de gerçekleştirilmiştir. İlçeler hane sayısına göre Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Çankaya, Keçiören olarak sıralanmaktadır. Toplam 721 haneye ziyaret gerçekleştirilmiştir. Sayılarla birlikte ilçelere göre hane dağılımı şu şekildedir:

Tablo 2.8: Iraklı Hanelerin İlçelere göre Dağılımı

Bölge (İlçe/Köy)	Hane Sayısı	Yüzdelerik
Mamak	679	94,17%
Altındağ	13	1,80%
Yenimahalle	14	1,94%
Çankaya	8	1,11%
Keçiören	6	0,83%
Nallıhan	1	0,14%
Toplam	721	100,00%

Tablo 2.8’de görülebileceği üzere, Ankara’da Iraklıların en yoğunlukla yaşadığı bölge olarak Mamak ilçesinde toplamda 679 hane ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu da toplamın %94,17’sine işaret etmektedir. Ziyaret edilen hane sayısına göre diğer fazla olan oranlar ise Yenimahalle ve Altındağ ilçeleridir.

Bu çalışma ile elde edilen bulguların eğitim hizmetleriyle daha kapsamlı değerlendirilebilmesi amacıyla belirli kategoriler ve başlıklar belirlenmiştir. Bu çerçevede eğitime erişimle doğrudan ilişkili olarak üç ana kategori seçilmiştir: Demografik Analiz, Ekonomik Düzey Tespiti ve Statü Sorunsalı. Söz konusu 3 kategori Iraklıların eğitim hizmetlerine başvurması ve eğitim hizmetlerden yararlanması ile

ilişkili görülmektedir. Örneğin ekonomik durumu yetersiz olan ailelerde çocuk işçiliği olgusu ortaya çıkmakta bu durumda da çocukların okullardan alınmasına yol açmaktadır.

2.3.3. Demografik Analiz

Bu kategori altında öncelikle görüşülen hanelerdeki bireylerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı ele alınmıştır. Toplamda 721 hanede 4047 Iraklı birey ile görüşme yapılmıştır. Bu bulgular uyarınca Iraklılarda ortalama hane sayısı 5.6'dır. Bu anlamda katılımcıların %56'sını kadın, %44'nü ise erkekler oluşturmaktadır. 0-18 yaş arası çocuk katılımcı sayısı ise 2246 olarak ortaya çıkmıştır. Bu sayının okul çağındaki çocuk sayısı ise 1775'dir. Ayrıntılı olarak katılımcıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı aşağıda gösterildiği şekildedir:

Tablo 2.9: Katılımcıların Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı

Cinsiyeti Yaş Grubu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-4	249	11,06	222	12,36	471	11,64
5-17	933	41,45	842	46,88	1775	43,86
18-59	1004	44,60	675	37,58	1679	41,49
60+	65	2,89	57	3,17	122	3,01
TOPLAM	2251	100	1796	100	4047	100

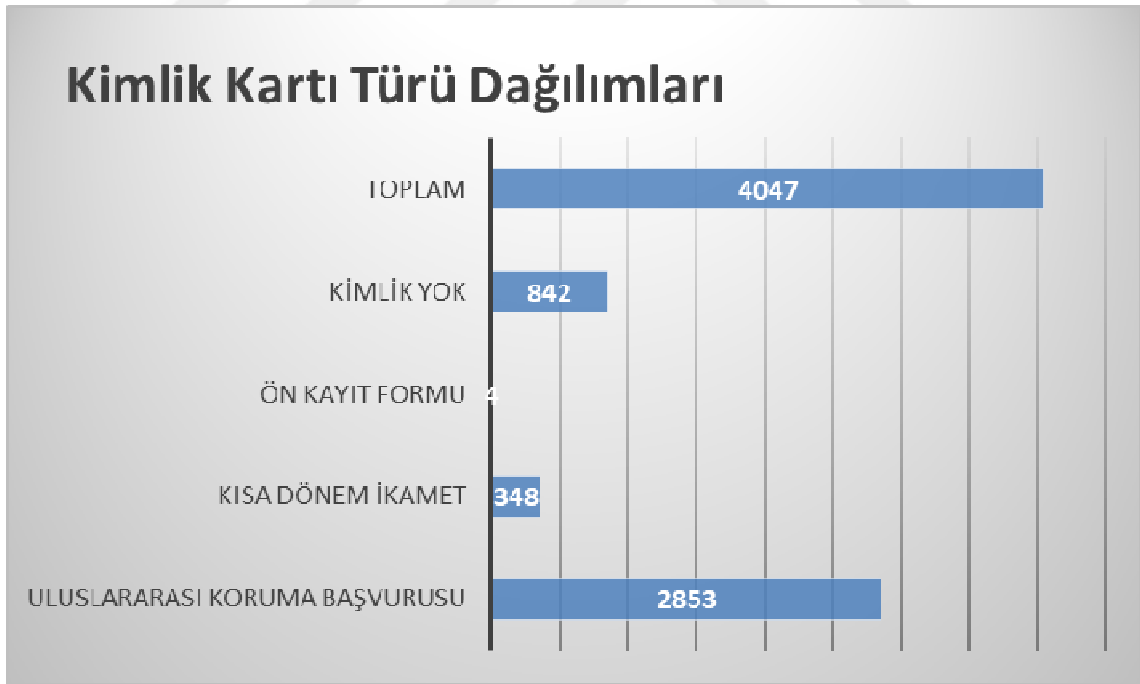
Demografik Analiz kategorisi altında incelenen diğer bir niceliksel veri ise hanedeki aile üyelerinin sayısı ile ilişkilidir. Bu anlamda toplamda 721 hanede görüşülen ailelerin kaç kişiden oluştuğu incelenmiştir. Tablo 4'de ayrıntılı şekilde görüleceği üzere, hanedeki aileler çoğunluk 4 ile 7 arasında üyeden oluşmaktadır:

Tablo 2.10: Hanedeki Aile Üyesi Sayısı

Üye Sayısı	Hane Sayısı	Yüzdeleri
14	2	0,28%
13	2	0,28%
12	1	0,14%
11	11	1,53%
10	19	2,64%
9	33	4,58%
8	71	9,85%
7	90	12,48%
6	125	17,34%
5	136	18,86%
4	99	13,73%
3	68	9,43%
2	49	6,80%
1	15	2,08%
Toplam	721	100,00%

Diğer taraftan medeni durumların incelenmesi doğrultusunda 4047 katılımcı içinde ağırlıklı olarak bekâr bireylerin yer aldığı tespit edilmiştir. Daha ayrıntılı şekilde, görüşülen bireylerin %28,14'ü (1139 kişi) “evli” olduğunu ifade ederken, %5,34'ü (216 kişi) “dul”, %0,54'ü (22 kişi) “boşanmış” ve %0,25'i (10 kişi) ise “ayrılmış” yanıtlarını vermiştir. Geri kalan çoğunluk ise (%65,73) “bekâr” olduğunu dile getirmiştir.

Görüşülen Iraklı bireylerin Türkiye'ye ne zaman giriş yaptıkları ve resmi olarak hangi tür Kimlik Kartı kullanıp-kullanmadıkları da Demografik Analiz kapsamında incelenmiştir. Bu anlamda katılımcı Iraklıların Türkiye'ye 2000 yılından itibaren giriş yaptıkları kaydedilmiş olsa da, 2014 yılından itibaren keskin şekilde arttığı gözlemlenmiştir. En yüksek oran ise 2017 yılında görülmüştür. Katılımcıların yaklaşık olarak %38'i ülkeye bu yılda giriş yaptığını dile getirmiştir. Görüşülen katılımcıların 842'sinin herhangi bir kimlik kartı olmadığını belirtmiştir. Kimlik Kartı olan kişinin ise hangi Kimlik Kartı türü kullandığı istatistiksel olarak şu şekildedir:

Şekil 2.8: Katılımcıların kullandığı kimlik kartı türü

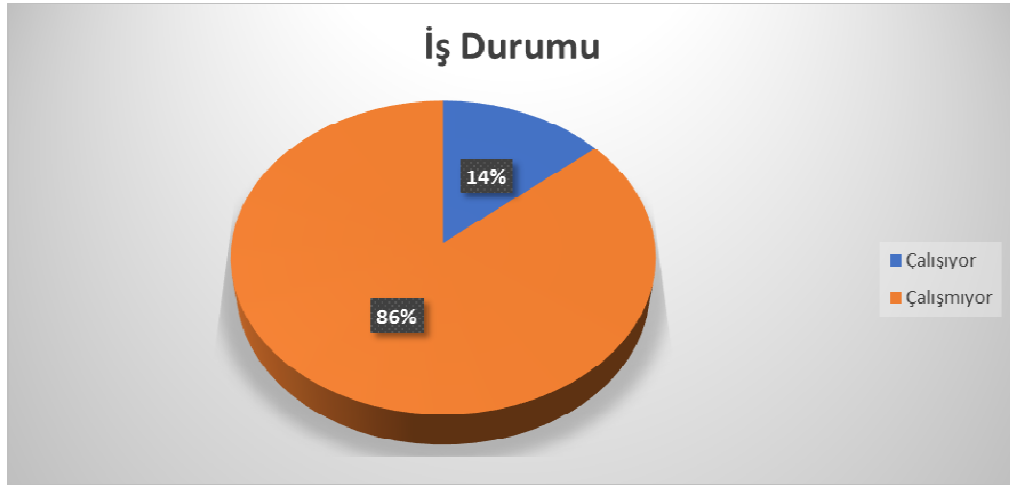
Şekil 2.8'de görüldüğü gibi, katılımcıların büyük çoğunluğu- yüzdeler olarak %70,49'u (2853 kişi) Uluslararası Koruma Başvurusu ile Türkiye'de ikamet etmektedir. Iraklı bireylerin %8,59'luk bir kısmı ise Kısa Dönem İkamet türü ile Türkiye'de

yaşamaktadır. 2016 yılının sonuna doğru özellikle insani ikamet sahibi olan Iraklı Türkmenlerin, kimliklerinin uzatılmaması ile beraber, bu kişilerin bir kısmı Uluslararası Koruma veya Kısa Dönem ikamet başvuruları gerçekleştirmişler. Bununla birlikte Iraklı Türkmenlerin %20,80'lik bir kısmının henüz kimliklerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Kısa dönem ikamet sahipleri tez kapsamı dışında bırakılmıştır.

Son olarak bireylerin ya da ailelerin hanelerde nasıl ikamet ettiği sorunsalı üzerinde durulmuştur. Bu anlamda 714 hanede (%99,03) kira ödenerek, 3 hanede (%0,42) satın alma, yine 3 hanede (%0,42) diğer arkadaş/aile ile paylaşımlı ve 1 hanede (%0,14) ise ücretsiz olarak ikamet edildiği belirlenmiştir. Bu veriler bireysel ve aile düzeyinde ekonomik durumla doğrudan ilişkilidir ki diğer ana kategori altında kapsamlı olarak incelenmektedir.

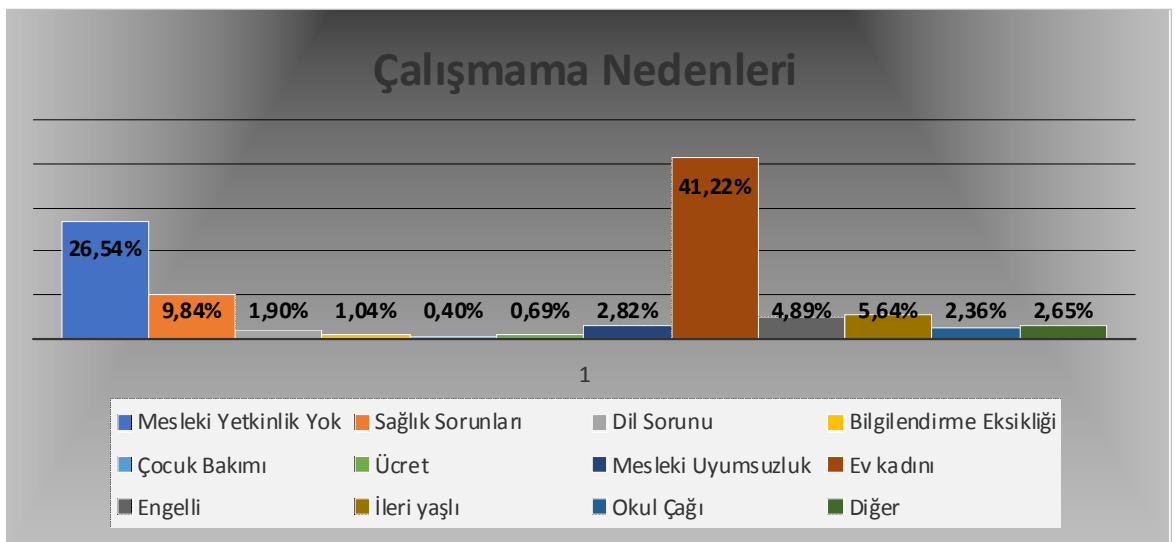
2.4.4. Ekonomik Düzey Tespiti

İkinci ana kategori kapsamında hem birey hem de aile temelinde ekonomik durum düzeyi incelenmiştir. Bu bağlamda çeşitli başlıklar çerçevesinde hem niceliksel hem de niteliksel analizler yapılmıştır. İlk olarak ailede çalışan bireyin olup-olmadığı sorulmuştur. Ailenin gelir kaynağının belirlenmesi anlamında öncelikle katılımcıların iş durumu “çalışıyor” ve “çalışmıyor” olarak iki temel başlıkta değerlendirilmiştir. Bulgulara göre çalışma durumunda olan katılımcıların yaklaşık olarak %86'sı farklı sebeplerden dolayı çalışmamaktadır. Çalıştığını ifade eden kesim ise sadece %14'lük bir oranı içermektedir:

Şekil 2.9: Hanedeki bireylerin iş durumu

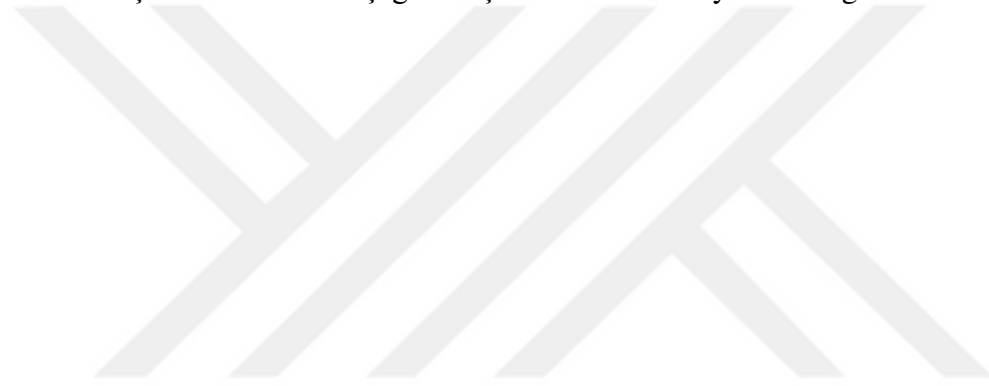
Ekonomik Düzey Tespiti kategorisi altında aynı zamanda çalışmadığını ifade eden katılımcıların iş piyasasına neden dâhil olamadıklarına yönelik bir analiz yapılmıştır. Çoklu seçme yöntemiyle cevapları yanıtlayan katılımcıların iş bulamama nedenleri arasında en yüksek oran- 41,22% olarak kadınlarda “ev kadını” olarak ifade edilirken, erkeklerde ise “meslek yetkinlik yok” başka ifadeyle, mesleki yetersizlik (26,54%) şeklinde görülmüştür. Aynı zamanda “sağlık sorunları” (9,84%), “ileri yaşlılık” (5,64%) ve “engellilik” (4,89%) diğer vurgulanan nedenler olarak ifade edilmiştir:

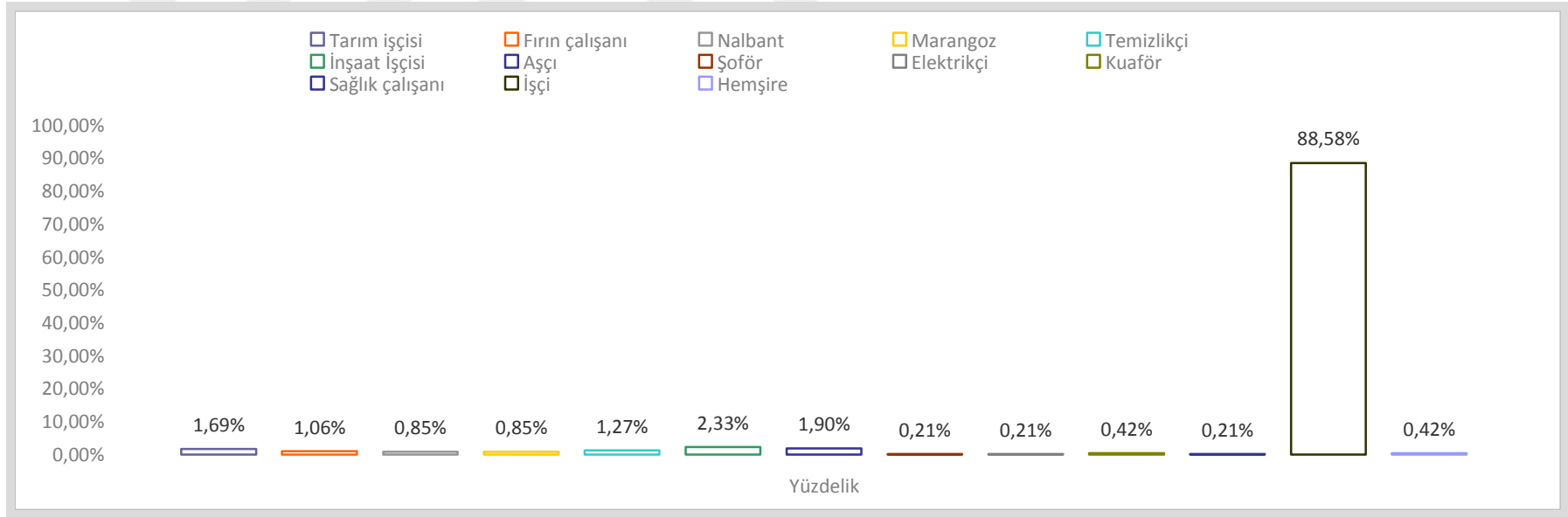

Şekil 2.10: Katılımcıların iş bulamama nedenleri

Ailede çalıştığını dile getiren katılımcıların çalışma izni olup olmadıkları ve süreli ya da süresiz olarak nasıl bir işte çalıştıkları da çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu anlamda 473 çalışan Iraklı mülteçiden sadece 7'si resmi olarak çalışma izni olduğunu dile getirmiştir. Geri kalan 467 kişi çalışma izni olmadan çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca, tam zamanlı olarak çalıştığını ifade eden kişiler %64,48'lik (305 kişi) bir oranda iken, yarı zamanlı çalışanlar %34,25'lik (162 kişi) bir yüzdeliğe sahiptir. %1,27'lik (6 kişi) kesim ise sezonluk bir işte çalıştığını vurgulamıştır.

Çalışan 473 kişinin hangi mesleklerde çalıştıkları da ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu anlamda aşağıdaki Şekil 2.11'de detaylı olarak görülebilir:

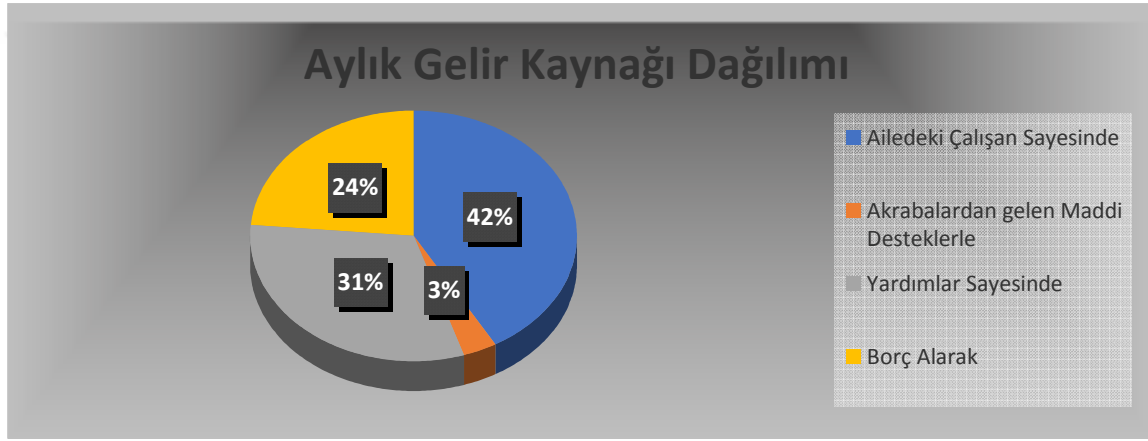

Şekil 2.11: Çalışılan Mesleklerin Bireylere göre Dağılımı

Şekil 2.11’de görüldüğü gibi, katılımcıların %88,85’i (419 kişi) “işçi” olarak çalıştığını dile getirmiştir. Bu tanım kapsamına gündelik olarak yapılan “hamallık”, “çöp toplayıcılığı” gibi ağır işler dâhil olmaktadır. Diğer taraftan, “inşaat işçiliği” (2,33%), “tarım işçiliği” (1,69%) ve “temizlik işçiliği” (1,27%) geri kalan %11,15’lik kesimde en çok vurgulanan meslekler olmuştur.

Son olarak, en önemli odak noktalarından olan hanelerin aylık gelir kaynağı ele alınmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

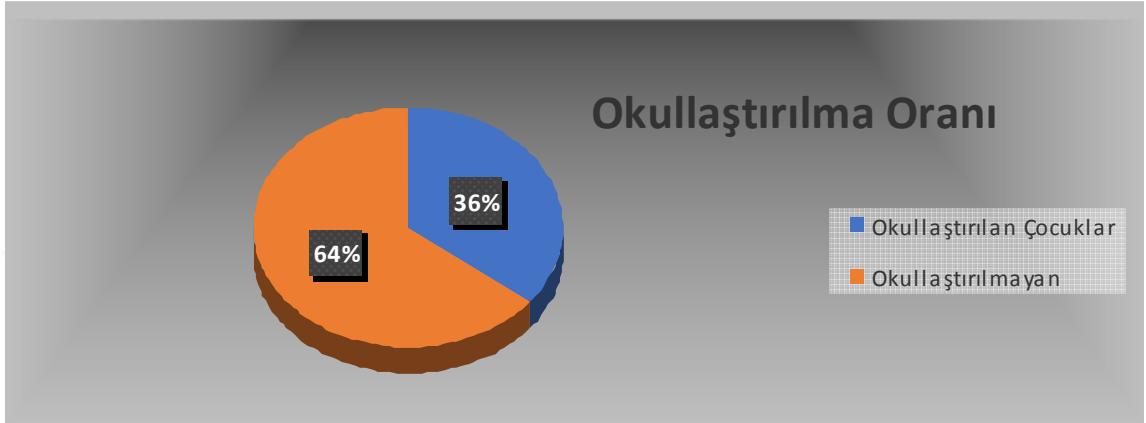
Şekil 2.12: Hanelerin aylık geliri kaynağı dağılımı

Şekil 2.12’de yüzdeler olarak dağılımı yapılan aylık düzlemde hanelerin gelir kaynaklarının en başında ailedeki çalışanın olması ile ilişkilendirilmiştir. Bu oran yaklaşık olarak %42’lik bir dilimi kapsarken, katılımcıların %31’i aylık gelirlerini “borç alarak” sağladığını dile getirmiştir. Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan maddi yardımlarla aylık gelirini oluşturduğunu belirten hane yüzdesi ise %31’dir. Geri kalan %3’lük katılımcı ise başka ülkelerde yaşayan akrabalarından gelen maddi destekle geçimini sağladığını ifade etmiştir.

2.3.5. Iraklılarda Okullaşma Oranları

Iraklı çocuklarına verilerine ilişkin yürütülen saha çalışması ile 721 Iraklı hanede toplamda 4047 bireyle görüşülmüştür. Bu sayı içerisinde 1775 okul çağındaki çocuğa ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Iraklı çocukların %64’ü

okullaştırılmamıştır. Sadece %36'lık bir oran okullaştırılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde, 1136 çocuk çeşitli sebeplerden dolayı eğitime erişemezken, 639 çocuk eğitime erişmektedir. Okula erişemeyen çocukların, 602'sini kız çocukları oluştururken, 534 'ünü de erkek çocukları oluşturmaktadır.

Şekil 2.13: Iraklı çocukların okullaştırılma oranı

2.3.6. Eğitime Erişimde Karşılaşılan Zorluklar

Arapça konuşan Iraklıların yanı sıra Türkmen kökenli Iraklıların da Ankara'da ciddi bir nüfusa sahip olduğu dikkat çekmektedir. Saha araştırması kapsamında görüştüğümüz yerel STK yöneticilerine göre Iraklıların ve özellikle Türkmenlerin Ankara'daki nüfusu yaklaşık 75 bin civarındadır. Saha çalışması kapsamında Iraklı 721 hane ziyaret edilmiştir. Bu haneler de toplamda 4047 kişiden oluşmaktadır.

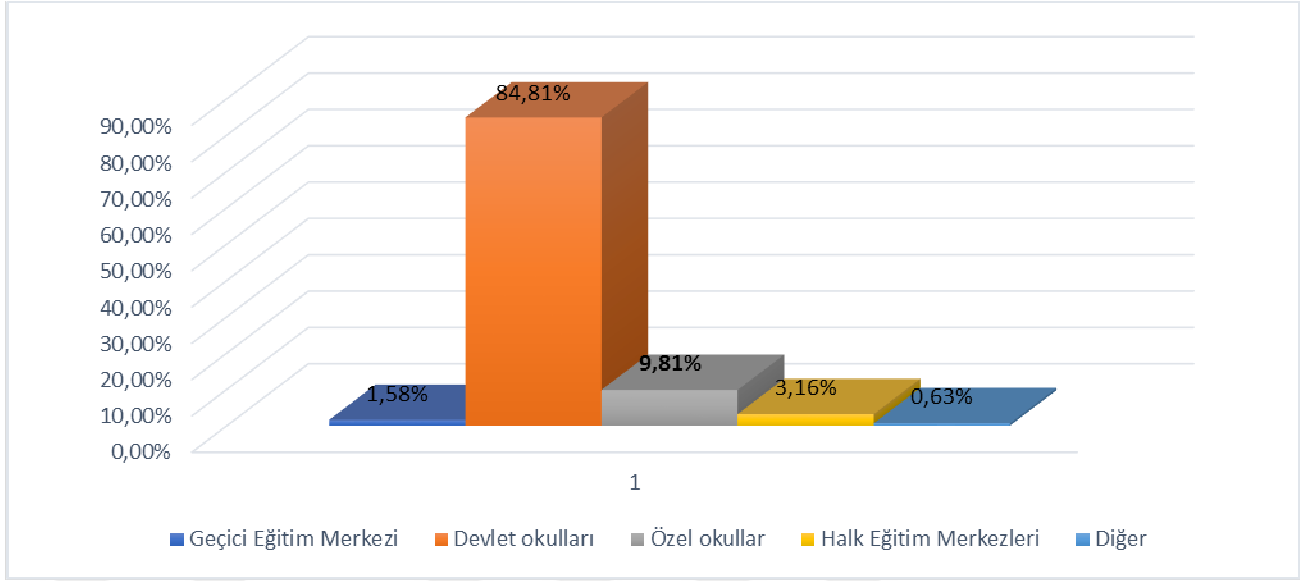
Bu kapsamda statüleri Iraklı olarak anılmakla birlikte özellikle eğitime erişimde de dil bariyeri ve sosyal uyum noktasında Arapça konuşan kesimlerden farklılıkları açıktır. Bu kapsamda Iraklılar ve çoğunlukla Türkmen aileler ile çoklu cevap seçeneğine dayalı olarak yapılan, çocukların eğitim hizmetlerine erişiminde sorun teşkil eden nedenlerle ilgili ise şu bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 2.11: Eğitim hizmetlerine erişimi kısıtlayan nedenler

Nedenler	Sayı	Yüzdeler
Bilgilendirme/Farkındalık eksikliği	132	9,90
Yetersiz kaynaklar	73	5,48
Ulaşım sorunu	18	1,35
Kayıt sıkıntıları	4	0,30
Çocuk işçiliği	78	5,85
Hastalık ve engellilik	40	3,00
Dil sorunu	122	9,15
Ulaşım ücreti	61	4,58
Okula başvurunun reddi	23	1,73
Güvenlik kaygısı	47	3,53
Erken yaşta evlilik	3	0,23
Kimlik Kartının olmaması	444	33,31
Meyilli olmamak	92	6,90
Başka şehirde kayıtlı olmak	10	0,75
Kimlik Kartının süresinin dolması	41	3,08
Psiko-Sosyal Faktörler	81	6,08
Ailenin itirazı	64	4,80
Toplam	1333	100

Tablo 2.11’de ayrıntılı olarak verilen bilgilere istinaden kimlik kartının olmaması (33,31%) çocukların eğitim hizmetlerine engel olan en büyük neden olarak ortaya çıkmıştır. Diğer nedenler arasında özellikle bilgilendirme/farkındalık eksikliği (9,90%) ve dil bariyeri (9,15%) vurgulanmaktadır. Diğer dikkat çekici bulgular arasında çocukların eğitime meyilli olmaması (6,90%) ve çocuk işçiliği (5,85%) nedenleri yer almaktadır. Tablodan da anlaşıldığı üzere Türkmen kökenli ailelerde en önemli sorun dil olmamaktadır. Ancak Suriyelilerden farklı olarak burada da kimlik kartı sorunu öne çıkmaktadır. Iraklılar nezdinde yapılan çoklu seçmeli sorularda, örneklem grubunda psikososyal seçeneği de %6,08’lik bir oranla beyan edilmiştir.

Son olarak okullaştırılan Iraklı çocukların hangi eğitim hizmetlerinden yararlandıklarına odaklanılmıştır. Bu anlamda Iraklı özellikle Türkmen çocukların çoğunluğunun (84,81%) devlet okullarına kayıt yaptırdığı görülmektedir. Özel okullara yapılan kayıt yüzdeliği ise %9,81’dir. %3,16’lık oranda Iraklı çocuğun Halk Eğitim Merkezlerinde eğitim aldığı görülürken, %1,58’lik oran ise Geçici Eğitim Merkezlerine kayıt yaptırmıştır. Bulgular aşağıda şu şekilde ayrıntılı olarak incelenebilir:

Şekil.2.14: Erişilen Eğitim Hizmetleri Dağılımı

a) *Statü Sorunları*

Iraklılar, çeşitli sebeplerden dolayı, Türkiye'ye göç etmişlerdir ve etmeye devam etmektedirler, yaşanan İŞİD tehlikesi, dini ve mezhepsel baskı, ülke içerisindeki iç istikrarsızlık, daha iyi hizmete erişim veya üçüncü bir ülkeye yerleşmek, bunların başlıca sebepleri arasındadır. Bu sebeplerden dolayı, Türkiye'ye gelen kişiler ya uluslararası korumaya başvuruyor veya kısa dönemli ikamet başvurusu gerçekleştirmektedir. Kısa dönemli ikamet başvuru sahipleri tezin kapsamı dışındadır. Türkiye'de yaşamlarını sürdüren Iraklı mültecilerin büyük çoğunluğunun kimlik türü Uluslararası Koruma'dır. Çoğunlukla bu kimlik türüne sahiplerdir ancak bir kısmı yasal yollarla Türkiye'ye gelmiş olup Kısa Dönem ikamet iznine sahiptir. Uluslararası Koruma altındaki mültecilerin ücretsiz eğitimden faydalanma hakları mevcuttur. Buna rağmen çeşitli nedenlerle okullaşma oranının yetersiz olduğunu gözlemlemekteyiz. Iraklı aileler Suriyelilerden farklı olarak Geçici Koruma statüsü altında olmadıklarından eğitime erişimde uluslararası statülerinin getirdiği imkân ve olanaklardan yararlanma durumunda kalmışlardır. Bundan dolayı ailede eğitim ihtiyacı yüksek olmasına karşın statülerinden dolayı eğitim hizmetlerinden faydalanmada ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bunun dışında daha öncesinde, İnsani İkamet sahibi olan Iraklıların, İnsani İkamet kimliklerinin değişmesiyle beraber, sınırdışı edilme korkusuyla, tekrardan kimlik çıkarmadıkları da tespit edilmiştir. Aynı zamanda, kişiler Uluslararası

Koruma'ya başvurma talepleri de Ankara'da kontenjan olmaması sebebiyle kabul edilmemiş başka uydu kentlere yönlendirmeler gerçekleşmiştir. Başka uydu kentlere başvuru da bulunmak istemeyen katılımcılar her hangi bir kimlik çıkarmamayı tercih etmişlerdir. Aynı zamanda Uluslararası koruma başvuruları randevuları da ileriki tarihlere verilmesi sebebiyle, kişiler temel hak hizmetlere erişim sağlayamamaktadırlar. Bu sebepten ötürü, kişilerin eğitim başta olmak üzere, birçok temel hizmetlerden mahrum kalmaktadırlar. Ayrıca, Uluslararası koruma başvuru sahiplerinin, uydu kent dışında başka bir ilde çocukların eğitime erişimin mümkün olmamasında, kimlik sorunsalından dolayı, çocukların eğitimine engel olmaktadır. Bunlardan dolayı, eğitime erişim noktasında görüşmecilerin sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. Okullara yapılan başvurularda öncelikli olarak misafir öğrenci statüsünde kayıtları yapılan çocukların daha sonraki dönemde statülerinde değişim olmaması durumunda okulları terk ettiği gözlemlenmiştir.

b) Bilgilendirme/Farkındalık eksikliği

Saha çalışması dolayısıyla tespit edilen bir diğer faktör, ebeveynlerde gözlemlenen bilgi ve farkındalık eksikliğidir. Bu eksikliğin doğal bir sonucu ise söz konusu ebeveynlerde okula gitme ile gitmeme arasında pek bir farkın olmadığına yönelik kalıplaşmış inançtır. Kız çocuklarının eğitime erişimleri dolayısıyla ulaştıkları kazanımların çok olmadığı, dolayısıyla okula gitmenin pratik hayattaki tayin edici rolünü ve önemini azımsama türünden yaklaşımlar, Iraklı ebeveynlerde gözlemlenebilmektedir.

Iraklı hane reislerinden biri, eğitime erişim noktasında, ciddi anlamda bilgi eksikliği olduğunu ve bu konuda yönlendirmelerin yetersiz olduğunu belirtti. İki çocuk babası olan görüşmeci, kızlarından birinin ortaöğretim bu sene bittiğini ama ne yapacaklarını bilmediklerini belirtti. Kızının okula nerede ve hangi tür okulda devam edeceği konusunda kimden yardım olacağını ve ne yapacağı konusunda bilgi sahibi olmadığını dile getirmiştir. Dolayısıyla çocuklarının geleceği konusunda endişe duyduğunu görüşme boyunca dile getirmiş olmakla beraber, birçok ailenin bilgiye erişemediği için, çocuklarını okula göndermediklerini iletmiştir.

Hakeza odak grup toplantı bulgularına göre ailelerin kahir ekseriyetinin, çocukların okuması gerektiği ve çocukların bulunması gereken yerlerinin okul olduğu fikrini taşıdıklarını gözlemlenmiştir. Ancak öncelik durumuna göre bu duruma getirdikleri tanım ve yaklaşımın değişkenlik göstermektedir. Örneğin eve maddi destek sunacak birey (bread-winner) olmadığında çocuk işçiliği vakalarının artması söz konusudur. Örnek bir vakadan hareketle babanın düzenli bir işte çalışmadığı ancak mendil satarak geçindiği bir aile ortamında, çocuk ancak ailenin o anlık maddi kaynak ihtiyacı elverdiği ölçüde okuluna devam edebilmektedir. Bazı dönemlerde de –evin maddi ihtiyacına göre bu süre değişebiliyor- sokakta veya trafikte mendil satarak kaynak üretmeye çalışmaktadır. Ebeveynlerle yapılan görüşme sonunda bu durumun sebebi sorulduğunda şu dönüt alınmıştır, “*Ben yaşlıyım, hastayım iş bulamıyorum./çalışamıyorum. Evin ihtiyaçları için de birinin para getirmesi lazım.*”

Ebeveynlerin çocukların pedagojik gelişimleri hususunda gerekli bilinç ve farkındalığa sahip olmayışları, (Çocuklara yetişkin gözüyle bakmaları, kendilerinin de küçükken çalışma hayatına başlamış olmaları anlatısı vs.) ve çocuk işçilerin çalışırken karşılaşılabilecekleri riskler hakkında yeteri kadar bilinç ve farkındalıklarının olmayışı da farkındalık ekseninde düşünülmesi gereken bir diğer faktörleri oluşturmaktadır.

Yine aynı şekilde çocukların meyilli olmaması ve ailenin itirazı da farkındalık eksikliği kapsamında değerlendirmiştir. Görüşmecilerin bir kısmı çocuklarının okullarda başarısız olacağı korkusuyla gitmek istemediklerini dile getirmiştir. Ailelerde bu doğrultuda yönlendirici olmadıkları gözlemlenmiştir. Yine aynı şekilde, bir görüşmeci zaten ülkelerine geri döneceklerini belirtip, okula gönderilmesinin ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Ekonomik sıkıntılar ve farkındalık eksikliğinden kaynaklı olarak aileler çocuklarını korumak adına erken evliliği kabul etmişlerdir.

c) Dil Sorunu

Dil sorunu daha çok Arap Iraklılarda ciddi sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil faktörü, Iraklı çocukların da okula kayıt ve devamlılık konularındaki en temel sıkıntılarında birisini oluşturmaktadır. Çocuk, kayıt olduğu sınıfta dersi anlayamadığı

için, tedricen sınıf ve okul ortamından soğuyabilmekte, okul ortamı içerisinde diğer çocuklarla kaynaşamamakta ve bu durum sonucunda da arkadaşlarının onu ötekileştirmesi ve akran zorbalığı söz konusu olabilmektedir. Hakeza pek çok vaka, sınıf ortamında diğer bütün arkadaşları dersi anlarken kendisinin neden anlayamadığı konusunda içsel bir sorgulama süreci yaşayabilmekte; bu durum sınavlardan düşük alma durumunda tetiklenmektedir. Bu sebeple dil sorunu çeken çocuklar, kendisini eksik hissedebilmektedir.

Dil sorununun bir başka boyutu da, ailelerin çocuklarının kendi vatanlarına döndüklerinde ana dillerini unutacağı endişesini de beraberinde getirmektedir. Aileler, Türkçe eğitim veren devlet okullarına çocuklarının anadillerini unutabileceği gerekçesiyle de göndermeyi red etmektedirler. Odak grup çalışmalarında ailelerden biri, “bizler bir gün vatanımıza döneceğiz, ama Türk okullarına gönderdiğimizde çocuklarımız dillerini unutur diye korkuyoruz ve ülkemize döndüğümüzde Arapçayı konuşamazlarsa orada da sorun yaşayacaklar” diye ifade etmiştir.

Iraklı Türkmenlerde, Türkmencenin de farklı olduğunu ve anlamda ciddi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Dolayısıyla, okullara gidilmesi durumunda çocuklarının hâlihazırda başarısız olacağı inancına sahipler.

d) *Çocuk İşçiliği*

Çocuk işçiliği vakaları genelde ailede babanın yaşlı, hasta veya ölmüş olduğu durumlarda gözlemlenmekte ve vakalardan edinilen bilgiler doğrultusunda kişiler, çocuklarının çalışmaya mecbur olduğunu söylemektedirler. Babanın ilerlemiş yaşı ya da çeşitli hastalıklar nedeni ile kendine herhangi bir sektörde iş bulamaması, annenin ve yetişkin kız çocuklarının kültürel kodlar nedeni ile çalışmaması, yetişkin erkeklerin Türkiye’de mevcut olan işsizlik nedeni ile iş bulamaması, ek olarak sigortasız ve kötü koşullar/düşük ücretler gibi nedenler ile oluşan ekonomik yetersizlikler.

Şöyle ki, bazı durumlarda evde 18 yaş üstü kadınlar bulunurken, geleneksel ve kültürel kodlar sebebi ile erkek çocuğu iş hayatına yönlendirilmektedir. Çocuklar

yaşlarına göre farklı işler bulmaktadırlar. Mamak bölgesinde yoğunluklu olarak 7-15 yaş arası çocukların çöp toplayıcılığı (çöpten plastik, kâğıt vb. ayıklamak) olduğu gözlemlenmiştir. Bazı çocuklar manavlarda, berberlerde çıraklığı yapmakta, bazıları ise pazarda satıcılık ve işportada çeşitli malzemeler satmaktadır. Saha gözlemlerinden hareketle, çocuğun dil bariyeri, akran zorbalığı, öğretmenin kötü muamelesi vb. durumları sonucunda okula gitmeyip, ailenin gözünde değerli bir birey olmak ve aile bireyleri tarafından takdir edilmek için çalışmayı kendi istediği ve öncelediği vakalar da tespit edilmiştir.

Mamak İlçesindeki Fatma Tarman İlköğretim okuluna yapılan ziyaret neticesinde, okulun 120 öğrencisi olduğu ve bunların 46'sının Suriyeli ve 11 Iraklı öğrencisi olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde, öğrencilerin büyük bir kısmının çalıştırıldıklarını ve ebeveynlik ilişkileri noktasında sıkıntılar olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca aile de bir çocuk okula gönderilirken bir başka çocuk çalıştırıldığı dikkat çeken noktalardan biridir. Dolayısıyla çocukların eğitime erişim engellerinden başlıca sorunlardan birinin çocuk işçiliği olduğu aşikardır.

Genel olarak bakıldığında birçoğu 18 yaş altı bireyler için risk barındıran işlerdir. Eğitim bağlamında yaşanan sorunlara geri dönecek olursa eğer, çalışan çocukların okula devam konusunda çalışmayanlara göre dezavantajlı olduğu aşikârdır. Bununla beraber çalışan çocuklar, okuldan sonra tekrar yapma, ödev yapma gibi sorumluluklarını yerine getirememektedirler. Tabi bu durum eğitim erişimi olan çocuklar için geçerlidir. Çocuk işçiliği konusunda düzenlenen farkındalık artırma ve odak grup toplantılarında ebeveynlerin belirttiklerini göz önünde bulundurulacak olursak, katılımcıların bazılarının çocuğunun günde 12 saat, bazılarının ise gece yarsına kadar çalıştığı tespit edilebilir. Bu durum da çocuğun gelişim sürecini etkilemekte ve ihtiyaçlarına ket vurmaktadır. Toparlamak gerekirse, çocuklar ile çocuğun yüksek yararı bağlamında çalışmaları ilkesinin temel gerekliliklerinden biri olan eğitim hakkı arasında, bu süreci aktif, kolay, sürdürülebilir ve etkin kılma anlamında mesafenin arttığı gözlemlenmiştir.

e) *Kültürel Kodlar*

Iraklıların eğitime erişim hizmetlerinden yararlanma hususunda ortaya çıkan bir diğer faktör, özellikle odak grup çalışmaları ile tespiti yapılan kültürel kodlar şeklinde ifade edilebilir. Göç süreci ile birlikte aile içi ilişkiler ve rol dağılımında da farklılıklar yaşanmaktadır. Bu durumu, odak grup toplantıları çerçevesinde tespit etmek mümkündür. Göç süreci ve sonrasındaki yerleşim ve yeni bir coğrafyaya adaptasyon alt süreci, Iraklı ailelerde aile içi ilişkiler ve rol dağılım sistemini değişikliğe uğratmaktadır. Okula gitmeyen kız çocukların kayda değer bir kısmı, diğer kardeşlerine bakma, hasta olan annesine ev işlerinde yardım etme gibi ebeveyn rolü üstlendikleri gözlemlenmiştir. Bu değişimin kız çocuklara etkisi, ebeveynlerin kültürel kodlarına daha fazla sarılması ve kız çocuklarının olağan kamusal alana ve hizmetlere erişimlerinin sınırlanabilmesi şeklinde olabilmektedir. Şöyle ki, bu durum, kız çocuklarının eğitim gibi aslı bir hizmete erişimlerini belirli oranlarda kısıtlamakta, kız çocuklarının topluma adaptasyon yönündeki mevcut imkânlarla erişimlerini de engellemektedir. Kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla Türkçe dil bilgisi seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilebilir. Düzenli okula gitmeme durumundan kaynaklanan boş zaman ise kız çocuklarına verilen aile içi rollerle dolduruluyor. Annelik rolüne yardımcı ve destekleyici alt-roller üstlenen kız çocukları, çocukların ikincil ve üçüncü seviye sosyalleşme imkânlarından da mahrum kalmaktadır.

Kültürel kodlardan bir diğeri ise karma Eğitimi sistemi olmasından dolayı kız çocuklarının eğitime erişiminin engellenmesi olarak ifade edilebilir. Ebeveynler, erkek çocuklarını okula gönderirken, karma eğitimden dolayı, kız çocuklarını okula göndermemektedir. Yapılan görüşmeler sırasında, 3 çocuklu anne, eşinin Irak'ta olduğunun, kız çocuğunu okula göndermesinin mümkün olmadığını, karma eğitim sistemi olduğunu, eşinin göndermesi durumunda öğrenirse, hatta kendisini de boşayacağını dile getirmiştir.

Yukarıda da birçok noktada belirtildiği gibi dini sebepler, geleneksel düşünce kalıpları ve pratik fayda sağlamayacağına dair oluşmuş yerleşik algı, bilgi eksikliği, maddi yetersizlikler gibi sebeplerle birçok aile çocuğunu okula göndermediği tespit

edilmiştir. Bu minvalde karşımıza çıkan temel sebep ailelerin de çocuklarının da okula gitmeleri hâlinde hayatlarında oluşabilecek olumlu değişikliklere, gelecekleri üzerindeki etkilerine dair olumlu düşünce ve hatta umutlarının olmaması. Özellikle bireysel görüşmelerde ortaya çıkıyor ki, mevcut koşullarını göz önünde bulundurarak, kişiler eğitimin kendilerinin/çocuklarının geleceklerine pratik ve doğrudan fayda sağlayacağını düşünmüyorlar.

Tüm bu faktörlerin yanı sıra, *kaynak eksikliğinin* yarattığı yan etkiler olarak düşünülebilecek bir dizi faktör de çocukların, okula kayıt ve/veya devamlılık konularında yaşadığı sıkıntılarda tetikleyici faktör olabilmektedir. Örneğin, bazı okullarda da gün gün götürülecek besin maddelerinin belli oluşuna rağmen çocuğun beslenme çantası için gerekli besinlerin evde bulunmaması- ve bu besin maddelerin alınmaması ve kırtasiye malzemelerinin yetersizliği/alınmaması çocuğun okulla tam ve yerinde bir ilişki kurmasını engellemektedir. Yine benzer bir şekilde, yıllık anasınıflı ücretinin maliyetinin karşılanamaması gibi durumların temelinde de maddi gelirlerinin yetersizliği olduğunu gözlemlenmiştir. *Ulaşım sorunuyla* mülteciler daha çok lise döneminde karşılaşmaktadır. Çünkü önceden evlerine yürüme mesafesinde bulunan ilkokul/ortaokulun yerine kaydının daha uzak bir noktada bulunan liseye alınması sonucunda çocukların okula erişebilmeleri için yol ücreti ve öğle yemeği için ek finansal kaynak gerekmektedir. Örnek bir vakadan hareketle, liseye kayıt yaptıran geçen kızı ve oğlu bulunan bir hanede çocukların, düzenli olarak her gün okula gidebilmesi için iki farklı toplu taşıma aracı kullanmaları gerekmektedir. Anne ulaşım ücretleri dolayısıyla çocukları okula yollayamadıklarını beyan etmiştir.

Ayrıyeten, *kayıt sıkıntıları* hususunda; ailelerin dönem ortalarına denk geldikleri gerekçesiyle okul yönetimi tarafından gelecek sene kaydolmak üzere çocuklarının kayıtlarının ertelendiği tespit edilmiştir. İkinci olarak, okul yönetimi tarafından istenen denklik belgesi de süreci uzatan bir diğer faktördür. Bazı çocukların seviyelerini tespit etmek adına ve hangi sınıftan eğitim hayatına devam edeceği hususunda bazı okullar çocuğun yaşını temel alarak belirleme yapıyorken, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve/veya bazı okul idarelerinin, çocukların ise geldikleri ülkede en son kaçınıcı sınıfa gittiklerine dair denklik belgeleri isteyebilmektedir. Bu durumda, geldikleri ülkeden

çocuğun en son kaçınıcı sınıfta eğitimini sürdürdüğüne dair belgeyi alamamaları gibi süreci uzatan gelişmeler yaşanabilmektedir. Süreç uzadıkça, ebeveynlerin çocuklarını okula kaydettirme konusundaki motivasyonlarının düştüğü gözlemlenmiştir.

Yine kayıt sıkıntıları ile ilintili olarak, dönem ortasında kayıtları yapılan çocuklar özelinde okula devamlılık konusu da sorunsal oluşturmaktadır. Şöyle ki, dönem ortasında kaydı yapılan çocukların yeni bir sınıfa alınması, -çocukların sınıftaki akranlarından gerek eğitim seviyesi gerekse dilbilgisi ve becerisi olarak geri bir seviyede olmaları durumu ile birleştiğinde, okuldan ve okul çevresinden uzaklaştırma riski taşımaktadır. Aynı durumun, çocuğun/çocukların gittiği sınıfta bulunan öğrenciler arasındaki uyumu da olumsuz etkilediği okul hocaları ve yönetimi tarafından dile getirilmiştir. Bu duruma çözüm olarak ya kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilerle aynı seviyeye gelene kadar ayrı bir sınıfta eğitim görmeleri ya da kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilere yetişebilmeleri için öğretmenlerin birebir ilgilenmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, odak grup toplantısında ebeveynlerde hissedilebilir ölçüde güvenlik kaygısının bulunduğu tespit edilmiştir. Güvenlik kaygısının eğitime erişime negatif etkisi ise, bir yandan çocuğun kaydının bulunduğu okulun eve uzak olması durumundan, diğer taraftan da ebeveynlerin, çocuğunun dışarıda, okula giderken yolda başına bir şey gelebilir, kaybolabilir kaygısından ileri gelmektedir.

Çocuğun *hastalık ve engellilik* durumu da eğitime erişimi çeşitli açılardan engellemektedir. Bu kapsamda birincisi; hasta olan çocuğun -sigortası kapalı olduğu için- ebeveyninin sigortasını açtırana kadarki geçen süre zarfında çocuğun okula şikâyetleri dolayısıyla gidememesi durumu söz konusudur. İkincisi, İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün prosedürü gereği Iraklıların sigortalarını açtırabilmesi için hasta olan hane üyesinin hasta olduğuna dair hastaneden alınan bir belgeyle başvurmaları gerekmektedir. Bu işlem ücretli olduğundan -genel sağlık sigortaları kapalı olduğu için- aileler çocuklarını hastaneye götürememekte, onun yerine evde bulunan ya da komşudan alınan ilaçlarla çocuklarını iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Geçen bu süreçte çocuk okula devam edememektedir. Üçüncüsü, çocuğun okula gitmesinde hastalığının

risk teşkil etmediği doktor tarafından ifade edilmesine karşın, bu konuya hassasiyet gösteren ailelerin çocuğu korumacı tavırlarından ötürü okula yollamaları çocukların eğitime erişmesinde karşılaştıkları engellerdendir. Hakeza Engelli olan ya da özel eğitim desteği alması gereken çocuklara verilecek hizmetler için, Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM)'nin ücretinin yüksek oluşu ve devletin bu ücreti bazı durumlarda karşılayamaması sonucu engelli ya da özel bireylerin eğitimden mahrum kalması söz konusudur.

III. BÖLÜM

3. KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİM BAĞLAMINDA EĞİTİM HİZMETLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. Suriyeli ve Iraklıların Eğitim Hizmetlerinden Yararlanmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz

Araştırma tezi kapsamında Ankara'da ikamet eden Suriyeli ve Iraklı kesimlerle ayrı ayrı görüşmeler yapılmıştır. Bununla birlikte ortaya çıkan verileri derinlemesine incelemek üzere sondaj sorularının bulunduğu odak grup toplantıları düzenlenmiştir. Odak grup toplantıları, asgari sekiz ve azami on kişilik ebeveynlerle beraber, eğitime erişim konusundaki aktif katılımcılık perspektifi ile düzenlenmiştir. Aynı zamanda STK kilit personelleri ve okul temsilcileriyle daha kapsayıcı görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların görüş ve fikir çerçevelerini, konuya ilişkin veyahut da eğitime erişim konusunu etkileyen yan-konu başlıklarındaki fikir ve yargılama desenlerine erişmek amaçlanmıştır.

Gerek görüşme verileri gerekse odak grup toplantıları neticesinde ortaya çıkan tabloyu, Suriyeliler ve Iraklılar şeklinde karşılaştırmalı bir analize tabi tuttuğumuzda, ortaya birbirleriyle kesişen genel ve farklılaşan özel sorun alanları çıkmaktadır. Bu açıdan her iki grubun farklı sorunlar ile karşı karşıya kaldığı dikkat çekmektedir.

3.1.1 Suriyelilerin Eğitime Erişimine Yönelik Tespitler

Çalışma sırasında genel anlamda aşağıdaki temel problemler gözlemlenmiştir:

- *Düşük okullaştırma oranı:* Çalışmanın bir önceki bölümünde yer alan tablo ve şekillerde niceliksel ve niteliksel olarak da incelendiği gibi, 1206 Suriyeli çocuk eğitim hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Okullaştırılma için önlemler alınmadığı takdirde “kayıp neslin” artacağı ve gelecekte daha ciddi sonuçlar ortaya çıkaracağı odaklanılması gereken bir problemdir.
- *Yoksulluk:* Saha çalışmalarında Suriyeli ailelerin çocuklarını eğitime erişim noktasında yaşadıkları başlıca problem karşımıza yoksulluk olarak çıkmaktadır. Yapılan çalışmada %52,34 oranında aile de çalışan mevcut değildir. Bu sebepten iş imkânlarının olmaması, masrafların karşılanmaması ve bunun sonucunda çocuk işçiliğiyle beraber, yüksek oranda çocuk okula erişememektedir.
- *Hizmet yetersizliği / Yeterli sayıda okulun olmaması:* Mevcut okulların var olan nüfusa cevap verememesi, okulların yeterli fiziki kapasitelerinin olmaması ve Suriyelilerin tercih ettiği Geçici Eğitim Merkezlerinin yeterli sayıda olmaması olarak belirtilebilir. Yine aynı başlık altında başka şehir kayıtlı olan öğrencilerin Ankara ilinde kayıt altına alınmaması ve Kimlik kartının olmamasıyla beraber yeterli hizmete erişim sağlanamamaktadır. Okulların da başvuruları kabul etmemesiyle beraber, çocuklar eğitime erişememektedir.
- *Düşük Bilgilendirme ve Farkındalık Düzeyi:* Saha çalışması sırasında gözlemlenen en büyük problemler, ailelerin eğitim seviyelerinin görece düşüklüğü, eğitim hizmetleri ve erişim yolları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları şeklinde özetlenebilir. Ailelerin de eğitim konusunda isteksiz olması ve çocukların da meyilli olmaması bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.
- *Dil Sorunu:* Eğitim dilinin Türkçe olması ve çocukların Arapça konuşması sebebiyle okullara erişim noktasında sıkıntılar olduğu tespit edilmiştir. Ailelerin ve çocukların en büyük korkusunun çocukların dersi anlayamayacağı ve başarısız olacağı tespit edilmiştir.
- *Ulaşım Sorunu:* Ulaşım sorunu hem ücret hem de mesafe olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulaşım ücretlerinin karşılanmaması ve mesafenin de güvenlik kaygısı gerekçesiyle sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

- *Engelli ve Özel ihtiyaç sahibi çocuklar:* Fiziksel ve mental rahatsızlık sahibi çocuklar özel eğitim gerektirdiği için, RAM'lerin öğrencileri kabul etmemesi, yeterli sayıda öğretmenlerin olmaması, malzeme eksikliği ve kaynaştırma sınıflarına dahil edilmemesi engelli ve özel ihtiyaç sahibi çocukların eğitime erişimini zorlaştırmaktadır.

3.1.2. Suriyelilerin Eğitime Erişimine Yönelik Çözüm Önerileri

- Milli Eğitim başta olmak üzere, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile koordineli bir şekilde hane ziyaretleri gerçekleştirilip, okul çağında olup, okula erişemeyen çocukların tespit edilmesi gerekir. Bununla beraber, alanda çalışan STK'ların verilerinden düzenli olarak faydalanılabilir.
- Saha çalışmaları sırasında ailelerin eğitim hizmetlerine erişim ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları gözlemlendiğinden Suriyeli ve Türkiyeli çocuklar için eğitimi teşvik edici psikolojik nitelikli oturumlar başlatılması gerekmektedir. Hakeza eğitim olanakları ve önemi ile ilgili farkındalık artırma çalışmaları önem taşımaktadır. Farkındalık çalışmalarında katılımcılara eğitim olanakları ile ilgili resmi süreçleri ve prosedürleri içeren ek ve detaylı çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca hangi eğitim hizmetlerine erişimlerinin mümkün olduğu ve kayıt için ne türden belgelerin gerekli olduğu, burs fırsatları ve eğitimin önemi noktalarında detaylandırılmış bilgilendirme faaliyetleri gerekmektedir.
- Bilgilendirme ve Farkındalık Artırma çalışmaları yapılması gerekmektedir. Eğitim hakkı, bu hakka erişimde temel ilkeler, aktörlere düşen rol ve sorumluluklar, prosedürel süreçler, eğitimin kişinin sağlıklı gelişimi açısından taşıdığı belirleyici önem, eğitim ve sosyalleşme, mesleki beceriler ve yetkinlik, kişinin gelecekte işgücü piyasasına sağlıklı erişimi konuları, katılımcı perspektifle farkındalık artırma etkinliklerinde sunulur. Bu kapsamda etkinliklerdeki bilgi akışının sadece klasik “öğreticiden-katılımcılara” şeklinde tek taraflı olarak değil, katılımcıların da paylaşımda bulunmasına elverişli bir şekilde dizayn edilmesi elzemdir.

- Geçici Eğitim Merkezleri'nde Çalışan Türk ve Suriyeli Öğretmenler Arasında Uyumluluk ve Müktesebat Çalışması yapılması gerekmektedir. Geçici Eğitim Merkezleri, oluşumu itibariyle Türk ve Suriyeli öğretmenlerin aktif rol aldığı eğitim merkezleridir. Eğitime erişim bahsinde olduğu kadar eğitime devamlılık hususunda da farklı teorik bilgi ve pratik tecrübeye sahip öğretmenlerin öğrencilere yönelik sergilediği farklı tutumlar, çocuklarda özgüven eksikliğine ve devamsızlıklara yol açabilmektedir. Müktesebat farklılığı, Geçici Eğitim Merkezleri'nde verilen eğitimin kalitesini de etkileyen bir faktör oluşturmaktadır. Bu durum, temel eğitim hizmetleri ve teknikleri konusunda Geçici Eğitim Merkezleri'nde çalışan öğretmenlerin ortak bir mesleki eğitim sürecine dâhil edilmesi gerekliliğini doğurmaktadır.
- Çocukların Devlet okullarına entegre edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bu adaptasyona katkı sağlaması açısından enformel olarak Türkçe kurslarının artırılması gerekmektedir. Örgün eğitim hizmetlerine aktif katılım anlamında, Suriyeli ve Iraklı çocukların Türkçe dilbilgisi bilgi ve beceresini artıran yoğunlaştırılmış dil kursları gerekmektedir. Türkçe dil kursları ve sosyal uyumu hızlandıran sosyo-kültürel etkinliklerle desteklenmediğinde, Geçici Eğitim Merkezleri'nden devlet okullarına yönelik yaşanacak geçiş/intikal sürecinin sancılı olması muhtemeldir. Saha araştırması ile sıkça karşılaşılan vaka türlerinden birisi de, okula devamlılık konusundadır. Türkçe dilbilgisi seviyesi yüksek olmayan çocuklar, gündelik hayatta dersleri anlayamamakta, sınavlarda akranların gerisinde kalmakta, bu durum çocuklarda özgüven eksikliğine ve başarısızlık duygusuna yol açmaktadır. Tüm bunların birikimiyle çocuk ile kendi akranları ve okul ortamı arasındaki makas açılmaktadır. Hakeza aynı vaka türünden hareketle, çocukları ilk defa eğitime kaydettirme süreci ile, eğitime kaydı yapıldıktan sonra devamsızlık yapan ve tüm bu faktörlerin itici gücü ile okuldan uzaklaşan çocukların tekrardan eğitime kazandırması bir olmamaktadır. Türkiye'deki eğitimi, mevcut tecrübesinin sabitliğinde değerlendiren çocukların, tekrardan bu hizmetlere kavuşturulması zor olmaktadır.

- Eğitim hizmetlerinin kapasitesinin geliştirilmesine katkı sağlanması bağlamında Türkçe, okuma yazma vd. temel konuları içeren formel ve enformel eğitimlerin yapılması yararlı olabilir
- Çift Dilli Eğitim Sistemi ve/ya seçmeli Arapça Kursları; Suriyeliler konusunda ülkelerine de dönecekleri göz önünde bulundurulduğunda, çocukların dillerini unutmaması için çift dilli eğitim modeline geçilmesi bir çözüm önerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, bunun yerine geçebilecek, ek ders olarak, çocukların anadillerini unutmaması için, yoğunlaştırılmış Arapça kursları ders programlarına seçmeli olarak eklenmesi gerekmektedir.
- Eğitim hizmetlerine erişimde temel problemlerden olan ekonomik sorunlar açısından ailelere maddi yardımlar yapılabilir.
- Konu ile ilgili düzenli olarak yararlanıcı ailelere ve çocuklara bireysel ve grup danışma faaliyetleri yapılarak bu anlamda katkı sağlanabilir. Çocuklarda ve ebeveynlerde gözlemlenebilen yabancılaşma durumuna cevaben, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yoğunlaştırılması gerekmektedir. Farkındalık artırma çalışmaları ile sağlanacak bilgi akışı, bireysel terapi ve görüşmelerle sürecin derinleşmesine ve önyargı türünden faktörlerle etkin mücadeleye vesile olabilir.

3.1.3 Iraklıların Eğitime Erişimine Yönelik Tespitler

Saha çalışması dolayısıyla uluslararası koruma statüsüne sahip Iraklılara yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, toplamda 721 hane ve 4047 bireye ulaşılmıştır. Hanelerin aylık olarak gelir düzeyinin ise genel anlamda yardımlarla ve desteklerle sağlandığı görülmüştür. Bu faktör dolaylı olarak çocukların eğitim erişimini olumsuz olarak etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Diğer taraftan toplamda ulaşılan 0-18 yaş arası çocuk sayısı 2246 olmuştur. Okul çağındaki çocuklar ise sayı olarak 1775 şeklinde tespit edilmiştir. Genel anlamda aşağıdaki temel sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- *Düşük okullaştırma oranı:* Yukarıdaki tablo ve şekillerde niceliksel olarak da incelendiği gibi, Iraklı çocukların çoğunluğu (64%) eğitim hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Okullaştırılma için önlemler alınmadığı takdirde “kayıp

neslin” artacağı ve gelecekte daha ciddi sonuçlar ortaya çıkaracağı odaklanılması gereken bir problemdir.

- *Kimlik Kartının Olmaması:* Iraklı hanelerdeki çocukların eğitim hizmetlerine erişimine engel olan en önemli nedenlerden biri de kimlik kartının olmamasıdır. Yaklaşık olarak %40’lık oranda ifade edilen bu durum Iraklı çocukların okullara kayıt yaptırılmasındaki en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir.
- *Düşük Bilgilendirme ve Farkındalık Düzeyi:* Saha çalışması sırasında gözlemlenen en büyük problemlerden biri de ailelerin eğitim hizmetleri ve erişim yolları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocuklarda okullara karşı olumsuz tutumların gözlenmesi de dikkat çeken bir diğer faktördür.
- *Dil Sorunu:* Edilen bulgular neticesinde Iraklıların dil sorunlarından dolayı eğitime erişemedikleri dikkat çeken sorunlar arasında yer almaktadır. Gerek Iraklı Araplar gerekse de Türkmenler, eğitime erişimde dil sorununun altını çizmişlerdir.
- *Özel Durumların Varlığı:* Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre çocuklarda özel durum bağlamında en fazla görülen vakaların başında kimsesiz çocuklar gelmektedir. Bu faktör çocukların eğitime erişimini olumsuz olarak etkileyen en önemli nedenlerden biridir. Ek olarak, ailesinden ayrı düşen ve çocuk işçiliği de diğer önemli olumsuz etkenler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte engelli çocukların özel eğitim ihtiyacının karşılamak üzere yapılan yönlendirmelerinde başarısız sonuçlanmasıyla eğitime erişim mümkün değildir.
- *Okula devamsızlık yaratan faktörler:* Okula kaydı olan çocukların çeşitli gerekçelerle bir süre sonra okula gitmek istememeye başlaması; bu gerekçeler arasında: dil bariyeri nedeniyle derslerde başarı sağlanamaması sonucu oluşan özgüven kaybı, akran zorbalığına maruz kalma gözlemlenmiştir.

3.1.4 Iraklıların Eğitime Erişimine Yönelik Çözüm Önerileri

Iraklı çocukların eğitimine engel durumların tespiti karşın, aşağıdaki önlemlerin alınması sıralanabilir.

- Suriyeliler bağlamında olduğu gibi, öncelikle olarak, hane ziyaretleri gerçekleştirilecek, okul çağında olup, eğitime erişemeyen bireylerin ilgili merciler tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktadan sonra;
- Öncelikle olarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün, mevcut personel sayısını artırarak, Iraklıların yasal statülerinin en kısa zamanda sonuçlandırılması gerekmektedir.
- MEB, ihtiyaç analizi yaparak, verilecek hizmetin dağıtımını eşit bir şekilde planlaması gerekmektedir. Özellikle nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki okul çağındaki çocukların tespit edilmesini takiben, derslik ihtiyaçları, mevcut okulların kapasiteleri göz önünde bulundurularak hareket edilmesi gerekmektedir. Bunu takiben, kaynakların uygun bir şekilde dağılımı dikkate alınması gerekmektedir.
- MEB'in kendi sistemi gereği çocukları bazen evlerine en yakın adrese vermek yerine uzak bir okula vermesi durumu söz konusudur. Böyle bir durumla karşılaşıldığında çocuklarının evlerine yakın olan liseye okul kayıtlarının alınması hususunda MEB'in kolaylık sağlaması gerekebilir.
- Okul idaresince okul dil kurslarına çocukların katılımının ve takibinin sağlanması,
- Okul dönemi dışında –yaz aylarında- dil bariyerini olduğu tespit edilen çocukların Halk Eğitim Merkezi'nin Türkçe Dil Kursu'na kaydını yaptırmak
- Çocukların hakları, çocuk/genç işçi hakları ve şartları hususunda hane ziyaretlerinde, T.C. Anayasası'nda geçen çocuk hakları ve bu hakların engellenmesi durumunda verilecek ceza ve süreç hakkında ailelere bilgi aktarılması,
- Halk Eğitiminin meslek edindirme kursları açması ve ailedeki bireylerin vasıflı hale gelmelerini sağlamak amacıyla bu kurslara kayıtlarının yapılmasını sağlamak ve süreci takip etmek,
- Devletin mülteci bireylere yönelik istihdam alanı açması,
- Çocuk işçilerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nca korumaya alınarak eğitim ve yaşamlarını sürdürebilmeleri hususunda ailelerine gerekli kırtasiye, para yardımı vs. sunması

- Dönem ortasında çocukları bir sınıfa almaları çocukların sınıftakilerden eğitim seviyesi olarak, dil seviyesi vs. olarak geri bir seviyede olmaları onları okuldan uzaklaştırma riski taşımaktadır. Aynı durumda çocuğun /çocukların gittiği sınıfta bulunan öğrenciler arasındaki uyumu da olumsuz etkilediği okul hocaları ve yönetimi tarafından dile getirilmişti. Bu duruma çözüm olarak ya kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilerle aynı seviyeye gelene kadar ayrı bir sınıfta eğitim görmeleri ya da kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilere yetişebilmeleri için hocaların birebir ilgilenmesi,
- Okul yönetiminin keyfi kararı neticesinde dönem ortası olduğu gerekçesiyle çocuklarının kaydını almamalarının önüne geçilmesi hususunda MEB'nın okul yönetimlerine çocukları kaynaştırma öğrencisi olarak kabul etmeleri hususunda yazı yazılması bu duruma çözüm getirebilir.
- Arapçanın da unutulmaması için, Çift dilli eğitim sistemine geçilmesi veya seçmeli ek derslere yoğunlaştırılmış Arapça derslerinin eklenmesi gerekebilir.

Sonuç olarak, Suriyeli ve Iraklıların, eğitime erişimi noktasında, teoride sorunlar olmasa da pratik anlamda birçok sorunlar olduğu yapılan çalışmada tespit edilmiştir. Bu bağlamda düşünülecek olursak, Suriyelilerin ve Iraklıların Eğitime erişimlerinin artırılması için;

- Ailelerin kolaylıkla bulabileceği, sorunları danışabileceği ve bilgi alabileceği bir Danışma Merkezi'nin kurulması yararlı olabilir. Eğitim hakkının içeriği ve kanunen güvencesi ile bu hakkın sahada aktivasyonu süreçlerinde farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Uygulama aşamasında rastlanılan bu farklılaşmalarla mücadele edebilmek adına, kolay erişimin sağlanabileceği Danışma Merkezi'nin rolü tayin edici olacaktır. Yasal mevzuatın yekpareliğine rağmen uygulamada bölgeden bölgeye rastlanılabilen farklılıklar, ebeveynler nezdinde de motivasyon kırıcı olabilmektedir. Okula kayıt ve diğer resmi işlemlerin daha kolaylaştırılması için düzenlenmelerin yapılmasının faydalı olacağı saha çalışmaları zamanı gözlemlenmiştir.
- Farkındalık artırma çalışmalarında nihaî hedef belli bir düşünce ve davranış değişikliği olmakla birlikte, bu süreçte katılımcıların kendilerini çevreleyen hizmet ağı ile daha sağlıklı, sürdürülebilir ve etkin erişim kurması bir alt-hedef

olarak önceliklidir. Dolayısıyla bu etkinlikler, önleyici ve sonuç alıcı olmak üzere kapsamına göre ikiye ayrılabilir. Okul-çağındaki çocukların eğitime erişimi konusu özelinde düşünüldüğünde, ebeveynlerin ve motivasyonu kırılmış çocukların eğitim hakkı ve okul hakkında farkındalıklarını, duyarlılıklarını ve bilgilerini artırmaya yönelik geliştirilmiş bulunan bu yöntemin, Suriyeli ve Iraklı toplum nezdinde yaygınlaştırılması gerekmektedir. Dolayısıyla her bir farkındalık artırma etkinliği, bir müdahale yöntemi içeriği kazanacaktır.

- Koruyucu yönüyle eğitim hizmetlerinin aslî bir kısmını ifade eden bu uygulamaların, gerekli eğitimi almış uzman eğitimciler ve öğretmenler tarafından gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir. Farkındalık artırma etkinliği düzenleyecek olan kamu-sivil aktörlerin, hedef grubun temel ve özel özellikleri göz önünde bulundurması, eğitim hakkı hususunda davranışlarını negatif anlamda etkileyen ve engelleyen içsel ve dışsal faktörleri tanımlaması, eğitime katılma konusunda yeteri düzeyde motivasyona ve bilgiye sahip olmayan ebeveynlere ulaşılması ve eğitime kayıt ve devamlılık konusunda ebeveynlere, çocuklara vaka yönetimi süreçlerinde destek olunması gerekmektedir.
- Düzenli olarak ilgili Bakanlık'lar, yerel resmi kuruluşlar, STK'lar ile görüşmeler yapılarak etkili koordinasyon bağlarının tesisi: Sığınmacı nüfusun geniş bir kesimini teşkil eden çocuklara yönelik, çocuk koruma faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda konunun muhatabı tüm Bakanlıkların, ortak eylem planı ve strateji belgeleri kapsamında ortak bir faaliyet çerçevesine sahip olması gerekmektedir
- Çocukların eğitime erişimini teşvik edecek Sosyal Etkinlikler ve Akran-Zorbalığı ile Mücadele Programlarının düzenlenmesi: Saha çalışması neticesinde elde edilen bulgulardan bir tanesi de, eğitim hizmetinden faydalanacak çocukların birbirleriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkabilen akran zorbalığı, damgalama, gruplaşma, dışlama ve yabancılaşma pratikleridir. Çocuklar arasında yaşanan mevcut ve muhtemel akran zorbalıkları, çocukları ve ebeveynleri güvenlik arayışına itmektedir. Bu durumun gündelik hayatta sürekli tekrarı ile doğan sonuç ise güvenlik adına eğitim gibi aslî bir hizmetten

yoksun kalma olmaktadır. Dolayısıyla akran zorbalığı ile mücadelede okul idaresi bünyesinde yer alan rehberlik birimlerinin daha etkin kullanılması, haftalık olarak düzenlenecek aktivitelerle sorunun aciliyetine yanıt üretilmesi gerekmektedir.

- Daha kapsamlı bir eğitim sisteminin benimsenmesi
- Dil konusunda, Türkçe dilinin okul dışı saatlerinde telafi olarak veya hızlandırılmış programlarla öğretilmesi
- Hane ziyaretleri yaparak, eğitime erişemeyen çocukların tespit edilmesi ve aile toplantıları düzenlenmesi
- İlgili bakanlıkça çocuğa veya aileye psikososyal desteklerin sağlanması
- Öğretmenlerin, yabancılara dil öğretme veya çok dilli ve kültürlü sınıf yönetimi bağlamında kapasite geliştirici eğitimlerin verilmesi ve hizmet içi eğitim yöntemleriyle öğretmenlere göç kuramlarıyla ilgili bilgilerin sağlanması
- Sosyal yardımların artırılması, kırtasiye, ulaşım ve diğer giderlerin karşılanmasına yönelik SUY'un ve ŞEY' desteğinin miktarlarının artırılması
- Okul binalarının fiziksel kapasitelerinin geliştirilmesi ve bu bağlamda yetkin öğrenmelerin atanması
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün personel sayısının artırılması, ve personellere yönelik hizmet içi eğitimlerin sağlanması gerekir. Özellikle çalıştıkları hedef kitlelerin hassasiyet kriterleri, ulusal ve uluslararası huk, göç ve zorunlu göç çalışmaları üzerine eğitimlerin yoğunlaştırılması
- Sosyal uyum etkinliklerinin artırılması ve ailelerin de bu programlara dahil edilmesi, bu kapsamda sadece mültecilerin değil, yerel halkın da aktif bir şekilde sürece dahil edilmesi ve kaynaştırma etkinliklerinin yapılması
- Yerel sivil toplum örgütleri ve ilgili paydaşlarla MEB'in koordinasyonun artırılması gerekmektedir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Araştırma sorunsalı olarak, eğitime erişim ve erişimeme nedenleri incelenmiş olup, çözüm önerisiyle araştırma sonuçlandırılmıştır. Bu bağlamda tezin temel araştırma sorularına bakacak olursak;

- Suriyelilerin ve Iraklıların hane profili, toplam nüfus içerisindeki çocuk oranı, yaş ve cinsiyet dağılımı ne şekildedir?
- Ankara'daki Suriyeli ve Iraklılar arasındaki demografik özellikler itibariyle farklılıklar mevcut mudur?
- Ankara'daki Suriyeli ve Iraklı ebeveynlerin, okul-çağındaki çocuklarını örgün eğitime kayıt ettirme konusundaki tutumları ne şekildedir? Eğitimin çocuğun bugünkü ve gelecekteki hayatı açısından önem derecesi ne aşamadır?
- Suriyeli ve Iraklı okul-çağındaki çocukların eğitim hizmetlerine erişimini zorlaştıran veyahut da olumsuz anlamda etkileyen faktörler nelerdir?
- Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarının eğitime kayıt ettirilmesi konusundaki düşünce desenleri ne şekildedir? Bu düşüncelerini şekillendiren dışsal faktörler nelerdir?

Türkiye'de Suriyeli ve Iraklı çocukların eğitim hakkına ve hizmetine erişimini etkileyen parametreleri tespit etmek ve karşılaştırmalı bir analize tabi tutmak amacıyla yapılan bu çalışmada, özellikle her iki nüfusunda göreceli olarak yekpare olarak yaşadıkları Ankara ilinin altı ilçesinde toplamda 1703 hane ile görüşülmüştür. 1703 hane sayısından 982'sini Suriyeli, 721'ini Iraklı haneler teşkil etmiştir. Suriyeliler bağlamında, 1206 okul çağındaki çocuğun eğitime erişemediği tespit edilmiş olup, bu rakamın 607'sini kız çocukları oluştururken 599'unu erkek çocukları oluşturmaktadır. Yapılan görüşmeler neticesinde, Iraklı, 1136 çocuk çeşitli sebeplerden dolayı eğitime

erişemezken, 639 çocuk eğitime erişmektedir. Okula erişemeyen çocukların, 602'sini kız çocukları oluştururken, 534 'ünü de erkek çocukları oluşturmaktadır. Saha çalışmaları vasıtasıyla elde edilen bulgular uyarınca, gerek Suriyeli gerekse Iraklı çocukların eğitime erişimlerine etkileyen ortak/genel ve özel sorun alanları tespit edilmiştir. Bu çerçevede Suriyeli çocuklar için yoksulluk, yetersiz eğitim hizmetleri, bilgilendirme/farkındalık eksikliği, dil engeli, ulaşım masrafı; Iraklı çocuklar nezdinde ise bağlı buldukları statü durumu, bundan kaynaklı olarak atandıkları uydu kent yerine farklı şehirlerde yaşıyor oluşları, kimlik süresinin dolması, çocuk işçiliği, baskın kültürel kodlar, çocuk işçiliği ve çocuk evliliği faktörleri ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte özel eğitime ihtiyaç duyan engelli çocuklar türünden özel vaka kategoriler için de kolay, sürdürülebilir ve nitelikli bir eğitime erişim hâlihazırda cevaplanması gereken bir konu başlığını oluşturmaktadır.

Türkiye, geçici ve uluslararası koruma altındaki yabancıların asgari insani koşullarda yaşamları sürmeleri konusuna yönelik üst düzey önem gösterse de bahse konu geniş nüfusun yüksek hassasiyet durumu hâlihazırda belli ölçülerde devam etmektedir. Türkiye'nin sahada artan insani aktivizmine karşın özellikle kamp dışında kalan Suriyeliler ve Iraklılar için durum bazı alanlarda beklentilerin altındadır. Göç İdaresi'nin en son (28.03.2019) verilerine göre, Türkiye'de 3.641,344 Geçici Koruma altında Suriyeli ve 2018 yılında 114.537 sayıda kayıtlı diğer uyruklardan Uluslararası Koruma başvuru sahibi yabancı yaşamaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 08 Nisan 2019'da erişildi). 2018 yılında Uluslararası Koruma ile Türkiye'de yaşayan yabancıların %60'nı (68.117) ise Iraklılar oluşturmaktadır. Yine aynı verilere göre, 2018 yılında, 104.444 Iraklı ikamet iznine başvurmuş olup, 96.842'si kısa dönem ikamet başvurusudur. Bu sayılar göz önünde bulundurularak, UNHCR 2019 verilerine göre, Türkiye'de yaklaşık 143bin Iraklı ikamet etmektedir. Türkiye devletinin de desteği ile uluslararası ve ulusal kuruluşların çeşitli alanlarda sağladıkları hizmetler ve yardımlar sayesinde mültecilerin temel gıda, barınma ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına rağmen hala yeterli düzeyde niteliksel ve niceliksel sonuçlara ulaşamamaktadır.

Coşkun ve Emin tarafından 2018 Şubat ayında hazırlanan rapora ise Türkiye’de resmi verilere göre 608.135 göçmen öğrenciden %61’i devlet okullarında Türkiye müfredatında, %39’u ise Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) Arapça müfredat ile eğitim almaktadır (https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf, 01 Nisan 2019’da erişildi). Bu 608.135 öğrencinin 39.556’sı Suriyeli olmayan göçmen çocuklar oluşturmaktadır. Suriyeli olmayan çocukların sayısı olarak 38.727’si ise Iraklılardır. Yine MEB’den alınan bu verilere göre Suriyeli olmayan göçmen çocukların da sadece %5’i GEM’lerde eğitim görmektedir.

Göç İdaresi’nin istatistik bilgilerine istinaden Ankara’da 90.773 Suriyeli yaşamaktadır. Bu toplam sayı çerçevesinde 59,502 Suriyeli çocuk vardır. Bu sayı içinde ise 20,640 çocuk okul çağındadır. MEB’in (Milli Eğitim Bakanlığı) yayınladığı bilgilere göre, sadece 5,713 Suriyeli çocuk devlet ve Geçici Eğitim okullarına kaybedilebilmiştir. Geri kalan 14,927 çocuk halen okullaştırılmamıştır. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, Geçici Koruma statüsü altında sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara ve hizmetlere erişebilme hakları olmasına karşın, halen büyük oranda ihtiyaç sahibi ilgili hizmetlerden çeşitli nedenlerle yararlanamamaktadır. Eğitim konusunda özellikle Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) Suriyeli çocukların eğitime kazandırılması için önemli çözümler sunmuş olsa da, bugün Türkiye’de yaklaşık %39 oranında okul çağında Suriyeli çocuk eğitim imkânlarına erişememektedir:

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nün 2018 raporuna göre, resmî okullarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde öğrenim gören yabancı öğrencilerin eğitim kademelerine göre okullaşma oranlarında farklılıklar görünmektedir (https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/23093037_22-Ekim_2018__Ynternet_BYlteni.pdf, 29 Mart 2019’da erişildi). Verilen grafiğe eğitim kademelerine uygun olarak göre okullaştırılma ana okulda %31,63, ilkokulda %96,90, ortaokulda %57,53, lise eğitiminde ise %25,19 olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda okullaşmanın en çok olduğu eğitim kademesi ilkokul, en az olduğu eğitim kademesi ise lise eğitimi olmuştur.

Saha bulgularından hareketle, oluşturulan örneklem nezdinde Ankara’da yaşayan Suriyeli çocukların okullaştırılma oranınının %52 oranında olduğu tespit

edilmiştir. Iraklı çocuklarına verilerine ilişkin yürütülen saha çalışması ile 721 Iraklı hanede toplamda 4047 bireyle görüşülmüştür. Bu sayı içerisinde 1775 okul çağındaki çocuğa ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Iraklı çocukların %64'ü okullaştırılmamıştır. Sadece %36'lık bir oran okullaştırılmıştır.

Hem Suriyeli hem de Iraklı çocukların eğitim ihtiyaçlarına erişememe nedenleri ve sorunları bağlamında, Suriyeli ve Iraklı ailelerle ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Elde edilen bilgilere göre Ankara'da okul dışı kalan Suriyeli çocukların eğitim olanaklarına erişimde karşılaştıkları temel sorunlar arasında aile içi yoksulluk (16,15%), bilgilendirme eksikliği (12,25%), ve yeterli sayıda okulun olmaması (10,86%) daha çok görülmektedir. Diğer zorluklar içerisinde ulaşım (8,38%) ve dil problemi (8,11%) de sıklıkla dile getirilmiştir.

Okul dışı kalan Iraklı çocuklarla ile yapılan görüşmelerde en fazla dile getirilen sorun ise ülkede resmi olarak ikamet etme ve haklara erişme bağlamında kimlik kartının olmaması (%33,31) orta çıkmıştır. Diğer önemli sorunlar arasında ise bilgilendirme eksikliği (%9.90), dil problemi (%9.15) ve çocukların eğitim almaya meyilli olmaması (% 6,09) vurgulanmıştır. Dolayısıyla eğitim hakkının sağlanmasında diğer faktörlerin de etkili olduğu dikkate alınır, sadece eğitime erişilmesi yeterli olmayıp, bu erişimi etkileyen diğer faktörlerin de dikkate alınarak gerekli tedbirlerin alınması durumunda konuyla ilgili sorunların giderilmesinde ilerlemeler kaydedilmiş olacaktır.

Araştırma sorunsalının son sorusu da göz önünde bulundurulacak olursa, "Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarının eğitime kayıt ettirilmesi konusundaki düşünce desenleri ne şekildedir? Bu düşüncelerini şekillendiren dışsal faktörler nelerdir?", kız ve erkek çocukların eğitime kayıt ettirilmesi konusunda, kız çocuklarının erkek çocuklara nazaran özellikle Iraklılar nezdinde daha fazla dezavantajlı konumda olduğu tespit edilmiştir. Kız çocukları, eve yardımcı, anne veya namus kavramlarıyla daha çok tanımlanırken, evde erkek çocuk mevcut ise, erkeğin eğitime erişimi daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde çocuk evlilik vakalarının da eğitime erişim noktasında ciddi sıkıntılar doğurduğu da katılımcılar ve kilit personeller tarafından dile getirilmiştir. Bu karşın, erkek çocuğunda ciddi anlamda çocuk işçiliği konusunda

muzdarip olunduğu yapılan çalışmada tespit edilmiş, eve ekmek getiren kişi çoğu zaman erkek çocuğa atfedilmiştir. Dolayısıyla, kültürel kodlar, başka ülkede hayatta kalma stratejileri olarak, eğitime erişim noktasında, kız ve erkek çocukların kayıt ettirilmesini birçok faktörün etkilediği saha çalışmasında tespit edilmiştir.

Bahse konu saha çalışmaları sonucunda, Suriyeli ve Iraklı ocukların eğitim haklarına erişimi konusunda hala önemli zorluklar olduğu ve bu anlamda kamu kurumları ile iş birliği çerçevesinde stratejik eğitim planlarının üretilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle, daha etkili ve kapsamlı bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yapılması, MEB ile iş birliği sayesinde eğitim merkezlerinin açılması ve bu anlamda dil kurslarının artırılması yararlı olacaktır. İlgili bakanlıkların, gerekleştireceklerin uzun soluklu kapsayıcı eğitim politikalarıyla beraber, mültecilerin eğitime erişim sorunsalı ciddi anlamda zlmeye açıktır. Bu bağlamda, Iraklı ve Suriyeli ocukların eğitime erişimlerin sağlanmasıyla beraber, kayıp nesillerin oluşmasının önüne geçilmesi mümkün kılınacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadan- Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Achcar, Gilbert. (2014). *Halk İstiyor: Arap İsyanı Üzerine Radikal Bir İnceleme*. çev. Sanem Öztürk, Ankara: Ayrıntı Yayınları
- Arap, Erdal ve Çerçi, Seher (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Getirdikleri. *Hukuk Gündemi*, 14(2), 121-127
- Bayram, Ferhat (2001). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye*. Cevat Geray'a Armağan, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları, s.251-265, ISBN: 975-7400-14-9
- Barkın, Ersan (2014). *1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi*, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-1/12.pdf>
- Barnett, Laura (2002). *Global Governance and The Evolution of the International Refugee Regime*. *International Journal of Refugee Law*, 14
- Bidinger, Sarah (2015). *Syrian Refugees and the Right to Work: Developing Temporary Protection in Turkey*. *Boston University International Law Journal*, 33 (223), 223-249. Boston University School of Law
- Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komisyonu (UNHCR) ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO). (2016). *Politika Belgesi 26*. Paris: UNESCO

- Coşkun, İpek ve Emin, Müberra Nur (2016). *Türkiye’deki Suriyelilerin eğitiminde yol haritası: Fırsatlar ve zorluklar* [SETA Rapor, sayı: 69]. Ankara: SETA.
- Çelebi, Özlen, Özçürümez, Saime and Türkay, Şirin (Ed.) (2011). *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*. Ankara: UNHCR
- Çoban, B. (2018). Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları, *Çalışma ve Toplum*, 2018/1
- Danış, A. D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, *Birikim*, No. 184185, ss. 216-224, Ağustos-Eylül 2004
- Davutoğlu, Ahmet. (2012) *Küresel Bunalm*. Küre Yayınları, İstanbul
- Daver, Bülent (1953). *İnsan Hakları ve Mülteci Meselesi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, doi: http://dx.doi.org/10.1501/SBFder_0000000063
- Erdem, A. (2014) “Suriye Uyruklu Yabancıların Çalışma Hayatına Katılması”, *İşveren dergisi* Ekim, ss:49-51
- Ermumcu, Senem (2013). *Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı*. Çalışma İlişkileri Dergisi, 4(2)
- Hathaway, James C. (2005). *The Rights of Refugees Under International Law*. New York: Cambridge University Pres.
- Ihlamur-Öner, Gülfer ve Şirin Öner, Aslı (2014) *Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar*. İletişim, İstanbul
- İçduyu, Ahmet (2015). *Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları*. “Transit Göç”, Türkiye’nin Göç Tarihi içinde, Der. M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

- İçduygu, Ahmet ve Kirişçi, Kemal (2015). *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*,. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Karpat, K. H. (2015). Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler (önsöz), der. Erdoğan, M. M. ve Kaya, A., Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık, İstanbul
- Kartal, Bilhan ve Başçı, Emre (2014). *Türkiye'ye Yönelik Mülteci Ve Sığınmacı Hareketleri*. Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 275-299
- Kaya, Mahmut. *Türkiye'deki Suriyeliler*. İstanbul: Hiper Yayın, 2017
- Kaya, İbrahim (2008). *Legal Aspects of Irregular Migration in Turkey*. (Report No: 2008/73). CARIM Analytic and Synthetic Notes, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute
- Kirişçi, Kemal (2003). *The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations*. Turkish Studies, 4 (1), 79-106. doi.10.1080/714005726
- Loescher, G. (1994). *The International Refugee Regime: Stretched to the Limit?*. Journal of International Affairs, 47(2), 351-378.
- Mutlu, Ahmet ve Özyayın, Özgür, (2011). *Metropol Kent; Samsun'da Kentlilik Bilinci*. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Raporu
- Niddi R. Keddie (Der.), *Debating Revolutions*. (New York: New York University Press, 1995)
- Odman, Tefik (2006). *Mülteci Hukuku, Türk Mülteci Politikası ve Uygulaması*. Güncel Hukuk, Şubat, Sayı: 26

- Odman, Tevfik (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları
- Okyay, Aslı Selin and Zaragoza-Cristiani, Jonathan (2016), *The Leverage of the Gatekeeper: Power and Interdependence in the Migration Nexus between the EU and Turkey*. Italian Journal of International Affairs, 51(4). s. 51-56
- Özgür, N. (2012). Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskânlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, "G" Grubu, Mülteciler, " Tekne Mültecileri", Küreselleşme Çağında Göç: Tartışmalar, Kavramlar(İçinde), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Öztürk, T. (2015). Mülteciler. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Bilgiler (71). Ankara: Pegem Akademi
- Paksoy vd., (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis Örneği, Birey ve Toplum, Cilt: 5, sayı: 9, Bahar 2015
- Sadioğlu, U., Tiryaki, V., & Korkmaz, A. (2016). Altındağ Belediyesi Örneği Üzerinden Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikasının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 71 (3), 757-796.
- Taşkın, Deniz, (2014). *Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi
- Tunç, Ayşe Şebnem (2015). *Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme*. Tesam Akademi Dergisi, 2(2), 12-29
- Türkoğlu, Oğuzhan (2011). *Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik*. U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, XXX (2), 101-118
- Poyraz, Yasin (2012). *Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(2), 53-69

Sander, Oral (2011). *Siyasi Tarih-İlk Çağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi

Seydi A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (31), 267-305

Sönmezoğlu, Faruk (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika*. İstanbul: Filiz Kitabevi

Uzun, Elif (2012). *Geri Göndermeme (Non-Refoulement) İlkesinin Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme*. *Uluslararası Hukuk Ve Politika*, 8(30), 25-58

Yıldırım, Mustafa, (2014) "Kavramsal Çerçevesi İçerisinde Kent, Kentleşme ve Kentlileşme", *Toplum Bilimleri Dergisi*, Cilt 8, Sayı 15

İnternet Kaynakları:

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>

29 Ağustos 1961 tarih ve 359 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylayarak kabul edilen "1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi

AFAD 2012 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu, s. 12, <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3933/xfiles/afad-2012-kurumsalmalidurumvebeklentilerraporu.pdf>

AFAD 2011 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu, s. 12, <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3935/xfiles/kurmalidurbekrapor.pdf>

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF). (2004). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. UNICEF

Daily Sabah. (2016). President Erdoğan: Turkey Will Continue Open-Door Policy for Syrian Refugees. <https://www.dailysabah.com/politics/2016/03/13/president-erdogan-turkey-will-continue-open-door-policy-for-syrian-refugees> (erişim tarihi: 10.11.2017)

Daily Sabah. (2016). President Erdoğan: Turkey Will Continue Open-Door Policy for Syrian Refugees. [https://www.dailysabah.com/politics/2016/03/13/president-Geçici_Koruma_Yönetmeliği_Karar_no.2014/6883_\(13.10.2014\),_Resmî_Gazete_no._29153_\(22.10.2014\)_madde_25_http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf](https://www.dailysabah.com/politics/2016/03/13/president-Geçici_Koruma_Yönetmeliği_Karar_no.2014/6883_(13.10.2014),_Resmî_Gazete_no._29153_(22.10.2014)_madde_25_http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf)

erdogan-turkey-will-continue-open-door-policy-for-syrian-refugees (erişim tarihi: 10.11.2017)

<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (erişim tarihi: 28.03.2019)

<http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/15310/SEGE-2011.pdf>

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2310/files/Gecici_Barinma_Merkezlerinin_Kurulmasi_Yonetimi_Isletilmesi_Yonerge+1.pdf

<http://www.ankaraka.org.tr/archive/files/yayinlar/Ankara-Goc-Analizi.pdf>

http://www.ankaraka.org.tr/tr/ankara-bolge-plani-2014-2023_295.html

http://www.evdeegitim.eu/pdf/Alt%C4%B1ndag_MEM-Tr.pdf

http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (erişim tarihi: 28.03.2019)

<http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-e-gitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr#>

<http://ankara.meb.gov.tr/www/egitim-istatistikleri/icerik/24>

http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=8&KITAP_ID=25

<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar> (erişim tarihi: 28.03.2019)

MEB. 2010-2014 Stratejik Planı, 2010, s. 61

MEB 2015-2019 Stratejik Planı, 2015, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf

TBMM “GÖÇ VE UYUM RAPORU” https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, “*Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu*”, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf

Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon’un Düzenli Raporu, 1998, s. 16 http://www.goc.gov.tr/files/files/Rap_1998%C4%B1rlme.pdf.

EKLER

EK-1: Anket**ANKET**

Bu soru formunun amacı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanmakta olan "Ankara'da Yaşayan Suriyeli Ve Iraklıların Temel Eğitim Hizmetlerine Erişimlerinin Karşılaştırmalı Analizi" isimli tez çalışması için veri toplamaktır.

SORU FORMU			
1-İL	☐ Ankara	☐ Altındağ ☐ Mamak ☐ Keçiören ☐ Çankaya ☐ Yenimahalle ☐ Polatlı	
5-Görüşme Tarihi (yyyy/mm/dd)			

BİYO-DATA	
7-İsim&Soyisim	
8-Cinsiyet	☐ Erken ☐ Kadın
9-Uyruk	☐ Suriyeli ☐ Iraklı
9a- Başka uyruk ise, lütfen yazınız.	
10-Yaşı	
11-Doğum Tarihi	
12-Türkiye'ye Giriş Tarihi	
14-Herhangi bir Kimlik Kartınız Mevcut Mu?	☐ Evet ☐ Hayır
14a-Mevcut ise, lütfen Kimlik Türünü Yazınız.	☐ Geçici Koruma ☐ Uzun Dönem İkamet ☐ Kısa Dönem İkamet ☐ Uluslararası Koruma Başvurusu ☐ Diğer
15-Mesleki Uzmanlık Alanınız Nedir?	
16-Medeni Haliniz?	☐ Bekar ☐ Evli ☐ Dul ☐ Boşanmış
17- Aile Yapısı?	☐ Çekirdek Aile Tipi ☐ Hane Tipi
18-Hanehalkı Sayısı	
19-Hanede Çalışabilir Durumdaki Üye Sayısı	
20-Hanede Okul-Çağındaki Çocuk Sayısı	
21-Aile Sayısı	

22-Hanehalkında düzenli çalışan bir üye mevcut mudur?

Evet Hayır (İşsiz)

22a-Hayır ise, Nedenini Belirtir misiniz?					
Sağlık Sorunu		Dil Engeli		Maliyet	
Uzmanlık Alanı Mevcut Değil		Bilgi Eksikliği		Uzmanlık Alanıyla İlgili İş İmkânı Yok	
		Çocuklara Bakacak Kimse Yok		Diğer	

31-Çocuklar Hakkında Derinlemesine İnceleme

Yaş	Uyruk	Cinsiyet	Medeni Hali	Hane Reisi ile İlişği	Örgün Eğitim Hizmetlerine Kayıtlı Mı?	Kayıtlı ise, Ne Tür Eğitim Hizmetlerine Kayıtlıdır?	Kayıtlı Değil ise, Sebepleri Nelerdir?
	DROP-DOWN -Suriyeli -Iraklı -Diğer	DROP-DOWN -Male -Female	DROP-DOWN -Bekar -Evli -Dul -Boşanmış	DROP-DOWN -Kız Çocuk -Erkek Çocuk -Yeğen -Kuzen -Üvey Kız Çocuk -Üvey Erkek Çocuk -Diğer	DROP-DOWN -Evet -Hayır	DROP-DOWN -Geçici Eğitim Merkezi -Devlet Okulları -Özel Okullar -Yaygın Eğitim -Diğer	ÇOKLU-SEÇME SORUSU -Okula Mesafe -Hane yoksulluğu -Kayıt -Bilgi Eksikliği/Farkındalık Eksikliği -Ulaşım İmkânı Yokluğu -Güvenlik Kaygısı/Akran Zorbalığı -İlgisiz Aile/Ebeveyn -Çocuk İlgisizliği -Çocuğun Engellilik Durumu -Karma Sınıflar -Dil Engeli -Diğer Sebep:

ODAK GRUP TOPLANTISI

Odak Grup Toplantısı metodu, okul çağındaki çocuklar için eğitimin önem derecesine ilişkin bilgi sağlamak üzere, sorunlara ilişkin mülteci toplumdan yerel perspektifleri katılımcı bir şekilde tespit etmek üzere uygulanmıştır.

Odak grup toplantısı, grubun ortak özelliklerine (cinsiyet, yaş, etnik köken, sosyo-ekonomik durum vb.) dayanarak seçilen bir konunun analiz edilmesini ve anlaşılmasını sağlayan bir grup tartışmasıdır. Bir kolaylaştırıcı nezaretinde mülteci grupları ile bir araya gelmek, sadece eşzamanlı olarak aynı anda çok sayıda görüş toplamak için değil, aynı zamanda farklı katılımcılar arasındaki ve aralarındaki değişimleri gözlemlemek için de faydalıdır. Yarı yapılandırılmış tartışmalar gibi, odak grupları da, doğru bir şekilde yapıldığında, toplumda bulunan farklı cinsiyet ve yaş gruplarının karşılaştığı koruma risklerinin yanı sıra, içinde bulunan kapasiteler ve kaynaklar ile ilgili önemli nitel bilgiler sağlayabilir.

Bu metod, insani bir ortamda yaşayan genel topluluk üyelerinden hızlı bilgi edinmenin bir yolu olarak kullanışlıdır. Bu aracın ilk sorusu, bir topluluğun farklı türdeki sorunlarına ve kaynaklarına genel bir bakış açısını tespit etmektir. Odak grup toplantısı, tek bir üst-başlık altında listelenebilen çeşitli soru listesi ile derinlemesine görüşme tekniğini ifade eder. Örneğin, insanlardan, yaşadıkları sorunları, sorunla karşılaştıklarında ne yaptıklarını, yardım için nereye gittiklerini vb. Listelemeleri istenebilir.

Bu metod, değerlendirici, katılımcılara hangi problemleri yaşadıklarını sormak için ücretsiz liste kullanır. Değerlendirici daha sonra, sorunun günlük işleyişini nasıl etkilediği ve insanların nasıl başa çıkabileceği ile ilgili daha derinlemesine değerlendirme için, ilgilendiğimiz sorun türünü (örneğin; ruh sağlığı ve psikososyal sorunlar) seçer. Odak grup toplantısına katılan her bir bireyin görüş ve önerilerini almak elzemdir. En az 8 ila 10 kişiyle görüşmeniz önerilir.

SORU FORMU			
1-İL	☐ Ankara	☐ Altındağ	
		☐ Mamak	
		☐ Keçiören	
		☐ Çankaya	
		☐ Yenimahalle	
		☐ Polatlı	
5-Görüşme Tarihi (yyyy/mm/dd)			

AÇIK UÇLU SORU LİSTESİ
Gündelik hayatınızdan bahsedebilir misiniz? Bir günü nasıl ve ne şekilde geçiriyorsunuz?
Gün içerisinde yaptığınız ve sizleri mutlu eden aktiviteler nelerdir?
Önceki yaşam periyodunuzda sizin yaptığınız ve size mutlu eden, ancak mevcut koşullar altında yapmayı sürdüremediğiniz herhangi bir şey var mı?
Hiç okula kayıt oldunuz mu?
Evet ise, Hangi Seviyede bitirdiniz?
En sevdiğiniz ders(ler) nelerdir?
Derslere katılımda herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?
Okula gitmek neden önemlidir?
Okulda iken sizleri mutlu eden gelişmeler oluyor mu?
Okul dışında katıldığınız herhangi bir yaygın eğitim kursu var mı?
Okula katılımınızı olumsuz manada etkileyen faktörler nelerdir?
Eğer okul ortamında yeni arkadaşlarınız mevcutsa, okulda veya mahallenizdeki yeni arkadaşlarınızı, evdekilerle eski arkadaşlarınızla nasıl karşılaştırabilirsiniz?
Okul ortamında kendinizi yalnız ve / veya başkalarının yaptıklarından uzaklaştığını hissettin mi?
Eğer evet ise, bize ne zaman ve nerede hissettiğinizi paylaşır mısınız?
Hayır ise, yakın zamanda herhangi bir sosyal faaliyete katıldınız mı?
Okula devamlı katılım sağladığınızda hayatınızda ne gibi değişiklikler gözlemlendi?
Görüş ve Öneriler

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Uyruk : Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı

Baba Adı : Fazıl

Ana Adı : Necmiye

Doğum Yeri : Batman

Doğum Tarihi : 25.09.1986

Yabancı Dil : İngilizce

Ehliyet Sınıfı : B Sınıfı

Medeni Hali : Evli

Bilgisayar Programı: MS Office, Excell, KoboToolBox.

EĞİTİM

Okul/Üniversite İsmi	Mezuniyet Yılı
İlkokul : 20 Temmuz İlköğretim Okulu	2000
Lise : Batman Anadolu Lisesi	2004
Üniversite : T.C. Başkent Üniversitesi	2010
Fen – Edebiyat Fakültesi	
Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü	

AKADEMİK ÇALIŞMALAR

MAKALELER:

- Algan, N., “Bolu'daki Iraklı Sığınmacıların Sosyal ve Ekonomik Sorunları: Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz”, Alternatif Politika, Cilt 5, Sayı , 41-59, Aralık 2013

RAPORLAR (Durum, İhtiyaç Analiz, Gözlem ve Değerlendirme Raporlarını içerir):

- Algan, N. & Ayçiçek, “A Study on Syrian Refugees in Black Sea Region (Trabzon and Rize Field Research)”, Saha Araştırması ve Durum Raporu (Türkçe ve İngilizce Yayın), MSYD-ASRA, Durum Raporu No. 1, 2017, <http://msyd.org/eng/2018/01/02/black-sea-situation-report/>

- Algan, N., “IMPR Turkey Community Initiative Projects: Its Placce, Size and Importance”, IMPR Türkiye, Rapor No. 16, 2014, <http://imprhumanitarian.org/en/wp-content/uploads/2015/04/CIP-Report.pdf>

- Algan, N., “IMPR Center Women's Community Center Evaluation Report”, IMPR Türkiye, Rapor No. 20, 2015, <http://reliefweb.int/report/turkey/impr-center-women-s-communitycenter-evaluation-report-impr-center-report-no-20>

-AYHAN, Veysel- AYHAN, Algan Nazlı, IMPR, Mısır Devrimi ve Mübarek: Bir Diktatörün Sonu, IMPR Rapor No: 6, 2011, <http://www.impr.org.tr/> ORSAM, Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu mu?, Rapor No:27, Şubat 2011, <http://www.orsam.org.tr/>

- Ayhan, Nazlı “Mısır Halk Devrimi mi Yoksa ABD Kontrollü Ordu Darbesi mi?” 2011, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1524>,

-Ayhan, N. “Suriye Krizi; Türkiye- israil Politikası”, 2012 <https://www.orsam.org.tr/tr/suriye-krizi-turkiye-israil-politikasi/>

-Ayhan, N., “Bahreyn Veliht Prensi'nin Türkiye Ziyareti; Mısır'daki Değişim Rüzgarının Körfez'e Etkisi”, 2011, <https://www.orsam.org.tr/tr/bahreyn-veliaht-prensi-nin-turkiye-ziyareti-misir-daki-degisim-ruzg-rinin-korfez-e-etkisi/>

İŞ TECRÜBESİ

Şirket/Kurum/Kuruluş	Pozisyon	Çalışma Süreci
T.C. ULUSAL AJANS	Stajyer	2009-2010
ORSAM	Araştırmacı	2011-2012
IMPR Türkiye (Şanlıurfa)	Toplum Merkezi Proje Müdürü	2012- 2016
IMPR Türkiye (Ankara)	Program Müdürü	2016-2017
MSYD-ASRA (Ankara)	Genel Müdür	2017-2018

EĞİTİMLER

Haziran 2014	Synergy for Energy, Danish Refugee Council, Şanlıurfa (Türkiye)
Eylül 2014	Psychological First Aid, Turkish Red Crescent, Şanlıurfa (Türkiye)
Ekim 2014	Temporary Protection and International Protection in Turkey), Danish Refugee Council, İzmir (Türkiye)
Aralık 2014	Child Protection in Emergencies, Psychosocial Support and CFS management), Save the Children, Hatay (Türkiye)
Nisan 2016	Workshop: Data Collection and Information Management Workshop for Migration Health Counseling Centers, UNFPA, Ankara (Türkiye)
Ağustos 2016	Training: Activity Info Training, SE Education Working Group, Gaziantep (Türkiye)
Ağustos 2016	Workshop: Inclusion Mainstreaming Awareness Raising Workshop for Education Working Group Members, Handicap International, Gaziantep (Türkiye)
Ekim 2016	Vaka Yönetimi Eğitimi, BMMYK, Ankara (Türkiye)
Eylül 2016	Invitation Innovation for Crisis Learning Event, UNHCR-UNDP, Deadsea (Ürdün)

- Nisan 2016 ----- Hizmet Ağı Haritalandırma Çalışması, BMMYK, Ankara (Türkiye)
- Ekim 2016 ----- Hibe Geliştirme ve Proje Yazım Eğitimi, World Vision, Gaziantep (Türkiye), 28-28 Ekim, 2016
- Ocak 2017 ----- Activity Info Eğitim Programı, BMMYK, Gaziantep-İzmir (Türkiye)
- Mart 2017 ----- Gözlem ve Değerlendirme Çalışmalarında Temel İlkeleri, UDA Danışmanlık, Gaziantep (Türkiye)
- Mart 2017 ----- Eğitim Uygulayıcısı: Existing and Potential Barriers on Accessing to Education for Refugees & Barriers, Ankara (Türkiye)
- Mayıs 2017 ----- UNHCR Regional Investigation Training for NGO Partners, Ankara (Türkiye) (2-5 May 2017)
- Aralık 2017 ----- Eğitim Uygulayıcısı: Human Resource and Its Importance for Humanitarian Response, Danish Refugee Council, Hatay (Türkiye)
- Ocak 2018 ----- İnsani Yönetişim Pratikleri: Yönetimden Yönteişime, Hannah Kubie, Nicole Reed, Stone King, 24 January 2018
- Mart 2018 ----- Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Odaklı Vaka Yönetim Eğitimi, International Medical Corps, Ankara (Türkiye), 5-9 Mart 2018